

Eseménynaptár a 2023/2024-es tanévre

A magyar irodalom, a magyar történelem, a
zenetörténet és a vizuális kultúra
nevezetes évfordulóí

Katolikus Pedagógiai Intézet
Budapest, 2023

Eseménynaptár a 2023/2024-es tanévre

Mihályi Anikó – Magyar irodalom
Koleszár Zsófia – Magyar történelem
Blazsek Andrea – Zenetörténet
Hortoványi Judit – Vizuális kultúra

Szerkesztette: Gianone András

Kiadó:

Katolikus Pedagógiai Intézet

www.katped.hu

Budapest, 2023

Előszó

A Katolikus Pedagógiai Intézet (KaPI) országos hatáskörű pedagógiai-szakmai szolgáltató intézmény, amelyet a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia alapított 1997-ben. A KaPI a katolikus egyház által fenntartott köznevelési intézmények munkáját támogatja. A 2023/24-es tanévre készített eseménynaptárral – a Sík Sándor Tanáregylet által elindított hagyományt folytatva – segíteni kívánja a humán tárgyakat oktató tanárokat és tanítókat, valamint az osztályfőnököket, hogy a tanév során a jeles évfordulókról megemlékezhesenek. Az eseménynaptár a korábbi évekhez hasonlóan a magyar irodalom, a magyar történelem, a zenetörténet és a vizuális kultúra jelentős személyiségeit és fontos eseményeit mutatja be. Remélhetőleg örömmel veszi kézbe minden pedagógus, és szívesen felhívja diákjai és kollégái figyelmét a jeles napokra. Az elektronikus kiadás előnyeit kihasználva mobilalkalmazásként telefonra is letölthető, ezenkívül számos linket tartalmaz azok számára, akik bővebb ismeretekre kíváncsiak.

2023

Szeptember

- 8 **Az írni–olvasni tudás nemzetközi napja.** Minden évben ezen a napon az UNESCO díjjal jutalmazza azokat, akik a legleleményesebben és legösztönzőbben harcolnak az írástudatlanság ellen.
15. **100 éve született FEJES ENDRE (1923–2015)** író. Négy polgári után 1945-től vasesztergályosként dolgozott, 1955-ben kezdett publikálni. Első kötete, *A hazudós* 1958-ban jelent meg, amelyben a külvárosban élő fiatalokról ír. Az „ezerszer áldott nyolcadik kerület” lakóinak életét (*Vidám cimborák*, 1966; *Kéktiszta szerelem*, 1971) humorral és szeretettel ábrázolja. Az 1962-ben megjelent *Rozsdatemető* című regénye óriási sikert hozott számára, több mint harminc nyelvre fordították le művét. Hősei, a Hábeter család tagjai minden tudatos cselekvéstől irtózva – a „történelem peremén” – élnek. A regényt intenzív előadásmód, gyorsan pergő párbeszéd, filmszerű vágások jellemzik. A „hábeterizmus” a regényen kívül is a kicsinységnek, arctalanságnak, a kitörés lehetetlenségének, a jellegtelenségnek szimbóluma lett. A regény végén így fogalmazza ezt meg Zentay: *„Ti, akiket magam mögött hagyok ebben a rendszerben is, százszor különb életet élek nálatok, legalább munkaügyi főelőadó lettem, és még előbbre is jutok, tanulok akkor is, ha minden funkcionáriussal egyenként kell verekednem, ti mertek prédikálni? Miféle jogon? Hát ez a rendszer a ti homlokotokat csókolja, könyörög, hogy fáradjatok el az egyetemre, legyetek orvosok, mérnökök, bírók, főművezetők, főrendőrök, főkatonák, főistennyilák, és ti előbújtatok a barakkokból, éltek ugyanúgy, mint a hörcsögök. Dzsessz, tánc, hajrá Fradi. Csak zabáltok, tömitek magatokat túrós csuszával, rántott hallal, böfögtök, és ágyba bújtok, kedves Hábeter elotárs! [...] Láttál már színházat belülről? Elolvastál egyetlen könyvet is? Pedig te vagy ennek a hatalomnak a birtokosa, esztergályos főnemes, háborús mártír, hiszen a szerelmedet és a kislányodat egy kis feledékenység miatt égették el Auschwitzban.”* Színdarabjaiban (*Mocorgó*, 1966; *Cserepes Margit házassága*, 1972) ugyancsak az ösztönösséget bírálta. *Szerelemről bolond éjszakán* (1975) című művében vallomásos személyességgel idézte fel ifjúságának kalandos élményeit. Nagy sikerű televíziós filmek és színpadi előadások születtek műveiből.
21. A Magyar Írók Szövetségének kezdeményezésére 1984-től minden évben ezen a napon ünneplik a **magyar dráma napját** annak emlékére, hogy 1883-ban ekkor volt Madách Imre *Az ember tragédiája* című drámai költeményének ősbemutatója a Nemzeti Színházban. A művet Paulay Ede állította színpadra. A nap célja, hogy felhívja a figyelmet a magyar drámairodalom értékeinek jobb megismertetésére, valamint, hogy ösztönözze az írókat újabb alkotások létrehozására.

30. A Magyar Olvasástársaság kezdeményezte 2005-ben, hogy Benedek Elek születésnapja legyen a **népmese napja**. A nap célja, hogy a könyvtárosok, az óvónők, a pedagógusok és a mesével foglalkozó szakemberek, valamint a meseszerető gyerekek és felnőttek ezen a napon megkülönböztetett tisztelettel forduljanak mind a magyar, mind más népek meséi felé.

Október

10. **85 éve** született **SZILÁGYI ISTVÁN** (1938–) erdélyi író. Jogászdiplomát szerzett 1963-ban, de soha nem vállalt olyan állást, amelynek betöltéséhez jogi végzettségre lett volna szüksége. 1960-ban megnyerte az *Utunk* folyóirat novella-pályázatának első díját az *Ahol nem történik semmi* című írásával. 1964-ben jelent meg első novelláskötete *Sorskovács* címmel. Ebben és a következő kötetek novelláiban a lét határait feszegető küzdelem rendszerint valós helyzetekre épül. 1975-ben jelent meg Szilágyi István máig legnépszerűbb, legolvasottabb műve, a *Kő hull apadó kútba* című regénye. A történet a huszadik század első felében, a nagy kivándorlások idején játszódik, és egy nem mindennapi bűntény mozgatja a főszereplőt – de mindenki lelkét elkövetett vagy elkövetni vélt, titkos bűnök mérgezik. Öröknek tűnő a feszültség polgár és kereskedő, paraszt és városlakó, gazdag és nincstelen között; miközben Jajdon, a hegyek között fekvő város is lassan, de megállíthatatlanul halad a pusztulás, az enyészet felé. 2001-ben jelent meg nagylélegzetű történelmi regénye, a *Hollóidő, amely a magyar múlt négy és fél évszázaddal ezelőtti idejébe vezet, és amely a „képzelet, létezés és az emberi élet titkait fürkészi.”* (Márkus Béla) Szilágyi István 1989-től a *Helikon* című folyóirat főszerkesztője.

<https://litera.hu/magazin/kritika/nem-mu-mesterseg-csupan.html>

12. **70 éve** született **PARTI NAGY LAJOS** (1953–) író, költő, drámaíró, műfordító. „Posztmodern költőkirály”, a kortárs magyar irodalom egyik legjelentősebb nyelv művésze, emblemikus alakja. Költőként kezdte pályáját. Már első köteteiben (*Angyalstop* 1982, *Csuklógyakorlat* 1986) is tetten érhető a szerzőnek a nyelvi játékok és a nyelvi humor iránti fogékonysága, amely az 1990-es *Szódalovaglás* című verseskötetben teljesedett ki: a nyelv végsőkéig vitt átalakítása, a rontott nyelvi elemek felhasználása, a populáris és elitkultúrából vett idézetek kicsavarása, illetve a humor, az ironia és a paródia elemeinek felhasználása. Szerzőfelfogásában a költő olyan mesterember, aki mintha vágódeszkán gyúrná újra a nyelvet. 1990-ben írta meg *Sárbogárdi Jolán: A test angyala* című kisregényét, amelynek naiv, dilettáns hangvétele elsőprő erejű nyelvi humorral társul. Sárbogárdi Jolán alakja az *Ibusár* című drámába is bekerült. Az *Esti kréta* (1995) címet viselő verseskötet *Rókatárgy alkonyatkor* című ciklusa a kilencvenes évek magyar költészetének egyik csúcspontja, posztmodern halálvers, amely a magyar irodalom halálmotívumait építi be soraiba. A *Notesz* József Attila fiktív verses naplója, amely abból a játékos ötletből jött létre, hogy vajon milyen

verseket írt volna az idősödő József Attila, ha nem harminckét évesen távozik az irodalomból. A *Hősöm tere* (2000) című regénye olyan antiutópia, amely tudatosan politikai alkotásként olvastatja önmagát, s benne szélsőjobbaldali galambok veszik át a hatalmat Budapesten. A *Grafitnesz* (2003) című, válogatott és új verseket tartalmazó verseskötet sokhangú lírai életművet mutat fel. A kötetben feltűnő a maszkos költői játékok szerepe: az *Őszológiai gyakorlatok* ciklus verseit Parti Nagy Lajos egy bizonyos Dumpf Endre maszkja mögé rejtette. Ezekben a kórházi versekben a Parti Nagy-féle, radikálisan átglyúrt, átalakított nyelvmassza, a rontott nyelv találkozik a test romlásával, a betegséggel. A 2017-ben megjelent *Létbüfé* című verseskötete a költészet igazi mesterfoka, „hatalmas szövegterében minden töredék, és minden egész. Bármerre elindulhat az olvasó, ez a büfé mindig nyitva. Bravúrlíra, az egyik legklasszikusabb műfajnak és beszédmódnak, az elégiának a továbbgondolása; matt-mély vallomás a nyelv végtelen lehetőségeiről, az élet érzéki szépségéről a halál állandó közelében.” – olvashatjuk a kötet fülszövegében. A Pálfi György által rendezett *Taxidermia* (2006) című film, amely több jelentős magyarországi és külföldi díjban részesült, Parti Nagy Lajos elbeszélései alapján készült.

<https://pim.hu/hu/dia/dia-tagjai/parti-nagy-lajos#eletrajz>

<https://www.jelenkor.net/archivum/cikk/111/miert-nem-szep>

Egy hosszú kávé

Ma ősz van és vasárnap,
 avarszag és dohányzom,
 az asztalkán fajanszban
 még gőzölög az égbolt,
 egy öntöttvas fotelben
 ülök a cifra balkon,
 kavarva hosszú kávé,
 míg végre lusta tükrén
 eloszlik és bedrappul
 mint kondenzált
 ökörnnyál
 a kedvem égi mása.
 Pedig szép itt a
 Herbsttag,
 ahogy körülkeríti,
 mint birtokát a gazda
 a parkot és a kertet,

hogymajd planíroz, ásat,
 és télre házat épít
 e zöldből és vörösből,
 ahonnan úgy hiányzol,
 hisz csak neked, ha
 egyszer,
 ha egyszer még, neked
 csak,
 valami házat, allét,
 napórát lusta tűvel,
 hová a hosszú árnyék
 magát befűzni boldog,
 s szakadt zakóm zsebébe
 a forró őszi holdat
 bevarrja éjszakára.

13. A **magyar nyelv napja**. 1844-ben ezen a napon fogadták el a magyar államnyelvvé tevő, *a magyar nyelv és nemzetiségről szóló* 1844. évi II. törvényt. Az emléknapp a közfigyelmet igyekszik ráirányítani a magyar nép szellemi-kulturális öröksége és nemzeti identitása alapját jelentő magyar nyelvre. „Én a

nyelvet személyiségem részének tekintem, és éppúgy munkaeszközöm, mint ahogy egy író számára a személyiség többi része is munkaeszköz, a megélt élet is munkaeszköz, és a nyelv ennek értelmében a megélt élet része. Éppen ezért nem tudom megmondani, hogy szeretem vagy nem szeretem azt a nyelvet, amely anyanyelvem, mert ezt testrészeimről sem tudom megmondani. Nem sok értelme van ezen morfondírozni, ez adva van, ez csak az étellel együtt volna elvehető.” (Márton László)

23. 1999 óta minden október negyedik hétfője az **iskolai könyvtárak napja**.
28. **100 éve** született **KORMOS ISTVÁN** (1923–1977) költő, író, műfordító, dramaturg, szerkesztő. 1943 októberében jelentek meg először versei. A háború után dolgozott a Püski Kiadónál, lektori tevékenységet folytatott az Egyetemi Nyomdában, a Szikra Könyvkiadónál, majd 1948-ban az Országos Könyvhivatalban. 1949-1950 között a Magyar Filmgyártó Nemzeti Vállalat dramaturgja, majd haláláig a Móra Ferenc Könyvkiadó szerkesztője lett. 1963-1965 között Párizsban élt. Első könyve, *Az égigérő fa* (1946) verses meséket tartalmaz, első verseskönyve, a *Dülöngélünk* 1947-ben jelent meg. Ezután hosszú éveken keresztül csak műfordítóként és verses mesék, mindenekelőtt a Vackor történetei szerzőjeként van jelen az irodalomban, hallgatása mögött politikai és magánéleti okok is meghúzódnak. *”Nagy válság volt egyeztetni a valóságot a hajdani álmodozással”* írja költészetének eredetét magyarázva. *”Ezért semmit ki nem találok, csak azt írom, amin valahogyan valóságosan átestem. Ez is elég nekem.”* 1971-ben tért vissza költőként: a *SzegényYorick* kötettel. A kevésszavú költőnek még egy könyve készült el: az *N. N. bolyongásai* (1975). Költészetét a szegénységgel való érzelmi azonosulás és sajátos népi szürrealista hang jellemzi.

Névtábla seholnincs ajtómra

Kivetett a víz alól
fröcskölődő hullám,
kavicsos parton szárítom
bú-buborék hullám.
Nyírányám és nyárapám
ágaiból lettem,
sarkam alatt ég bizsereg,
föld forog felettem.
Hónom alatt van a nap,
mint egy édes sültök,
ükeim, a batyubálban
teknőn hegedültök?
Szaladtombban pihenek,
míg a hold nem jó fel,
s Titánia veri orrom
lapulegyezővel.
Ajtóm fák közé nyílik,

nyitja-csukja tollam,
karcolászva bűbájolom:
K. I. aki voltam.

November

17. **250 éve** született **CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY** (1773–1805) költő. Egész élete harmincegy esztendő. E rövid idő alatt sokszínű és maradandó életművet hagyott hátra. Már kollégista korában Cimbalomnak nevezték iskolatársai, mert lírája már akkor is sok húron pendült. Latinul, görögül, németül, franciául és olaszul tudott, jártas volt kora irodalmában, filozófiájában, és tájékozott a természettudományokban. Egyszerre ragadta el a felvilágosodás haladó szelleme, a rokokó költészet kecsessége, az ókori latin és a XVII. századbeli francia klasszikusok pátosza. Ilyen műveltséggel és irodalmi megalapozottsággal fogadta magába a népköltészet hatását. Egész életét és költészetét meghatározták a Debreceni Református Kollégiumban töltött évek. Itt bontakozott ki kivételes költői tehetsége, itt szerezte meg korát meghaladó műveltségét: poeta natus és poeta doctus. Életművének nagy része már a kollégiumban elkészült, később ezeket finomította, dolgozta át. A kezdeti korszakból származik az *Óda az árnyékszékhez*, amelyet, mint minden diákkölteményt a tanárok, illetve a tanulandó tárgyak, a közvetített értékek kigúnyolása jellemez, emelkedett formához rendelt kisszerű tartalommal. Csokonai a német közvetítéssel érkező népiesség egyik első képviselője a magyar irodalomban. Az ő nevéhez fűződik az első magyar népies helyzetdal: *Estve jött a parancsolat*, átdolgozva: *Szegény Zsuzsi a táborozáskor* (1802). Ő az első magyar tündérmese lejegyzője *A méla Tempefői* című színműben. Gondolatiságát tekintve idesorolható a népnevelés és népoktatás fontosságát hangsúlyozó *Jövendölés az első oskoláról a Somogyban* című programadó költeménye. Lefordította a Homérosznak tulajdonított *Békaegérharc* című komikus eposzt, melyben a diákköltészeti hangvétel és a népiesség keveredik. A rokokó hatása legteljesebben két ciklusban, a *Lilla-dalok* és az *Anakreoni dalok* címűekben jelentkezik. A látszólag könnyed forma egyszerre érzékelteti a személyes boldogság megtalálásának reményét és a pillanatnyi idillek mulandóságát. A világból, a társadalomból kitaszított vagy onnan önként távozó ember fájdalma szólal meg költészetében. A szentimentalizmus felfogásának megfelelően a díszlet gyakran a természeti környezet, ahol a természet egyes jelenségeivel felerősíti vagy ellenpontozza a lírai én fájdalmát. A törekvéseit tekintve torzóban maradt, a művészi teljesítményt illetően kiteljesedett költészet és Csokonai személyisége továbbél a magyar irodalomban. Petőfi a vándorpoéta alakját festette le játékos életképében (*Csokonai*), Jókai Mór az *És mégis mozog a föld* című regényében a költő személyét is megidézi. A *Nyugat* első nemzedéke, elsősorban Ady (*Vitéz Mihály ébresztése*) és Tóth Árpád (*Invokáció Csokonai Vitéz*

Mihályhoz) egyszerre láttatják a tragikus sorsú költőt és a modern magyar líra előfutárát.

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/MagyarIrodalom-magyar-irodalomtortenet-1/magyar-irodalomtortenet-pinter-jeno-5116/5-a-magyar-irodalom-a-xix-szazad-első-harmadaban-15FC/csokonai-vitez-mihaly-17F8/csokonai-vitez-mihaly-elete-17F9/>
http://www.irodalomismeret.hu/files/2012_3/borbely_szilard.pdf

23. **85 éve** született **TAKÁCS ZSUZSA** (1938–) író, költő, műfordító. Költészete pályájának első szakaszát nézve az Újhold poétikáját követte, folytatta és újította meg. *„Két vonását emelném ki: hangjának tisztaságát s egyfajta tétovaságát, mely azonban végül sose hagyja eltéríteni magát, s épp bolyongó, kereső célba találásával, megérkezéseivel tölti be sajátos feladatát, térképezi fel a számára rendelt tájakat, másokénál talán omlékonyabb külső és belső vidékeit.”*– írta első verseiről Pilinszky János. Takács Zsuzsa 2008-ban így fogalmazta meg saját ars poeticáját: *„Nem tudom, hogy van-e ars poeticám. Ha van, az gyakorlati kérdés, és azon belül a tiltás felől közelíthető meg. A gyakorlati rész tehát, hogy nem szabad abbahagynom az írást vagy az íráson való gondolkodást; ezt nem volt nehéz betartanom, eddig fel sem merült bennem az abbahagyás gondolata. A másik, a tiltás felőli közelítés pedig a következő: az írónak nem szabad hazudnia, nem is az olvasók vagy a kritikusok miatt; önmagának – és gyakorlati okokból – nem.”* Második költői periódusában kialakított egy jellegzetes, rugalmas, mégis kötött versidomot: az „álterziná”-t, melynek sorai egy-egy versen belül nagyjából ugyanolyan hosszúak, de nincs kötött ritmusuk, nem szigorúan adott a szótagszám (inkább gondolatritmus ez), és szinte soha sincsenek rímek. A *Viszonyok könnye* (1992) egy boldog szerelem kibontakozásáról és végéről, az azt követő gyászmunkáról szól. A *Tárgyak könnyében* (1994) és az *Utószóban* (1996) a téma egy szeretett–előbb beteg, majd haldokló – személy szenvedéseinek együttérző leírása, a szenvedő és a szenvedés szembesítése a tehetetlen részvétellel. A harmadik pályaszakaszra érve *A letakart óra* (2001), *A trójai faló szépsége* (2001), *Üdvözlégy, utazás!* (2004), *A megtévesztő külsejű vendég*. *Önéletrajzaim* (2007) kötetekben tárgyyszerűségében is vállalja a személyességet, természetességet. Meghatározó motívuma a vendég, a látogató, melyről így vall: *„A mindennapi életből vett, versindító tapasztalatom a vendégség. Így, különválasztva, motívumként kiemelve azonban kiderül, hogy ez a fogalom a társadalomtudományok fontos kulcsfogalma is. Az, hogy mindnyájan egymás vendégei vagyunk, egyszerre üldözöttek, befogadottak és befogadók. Kezdetől szerepel verseimben a vendégség és kitaszítottság ősidőktől létező, égető kérdése. Az újszülött például környezetének végsőkig kiszolgáltató befogadottja. A letakart órában szereplő, elviselhetetlen karácsonyi vendég pedig egyenesen áldozati bárány. «Az abszolút módon más – a Másik... A közös haza hiánya teszi a Másit az itthont megzavaró Idegenné. De az idegen a szabadot is jelenti, aki fölött nincs hatalmam.» Lévinas fogalmaz így, nemrég húztam alá a Teljesség és végtelen című tanulmánykötetében ezt a néhány mondatot; az ő fogalmazása áll a verseimre is. A vendég gesztusát pedig a Vendég kalaplengetésében*

a megkönnyebbülés és hálaérzet egyszerre jellemzi, köszöni, hogy vendég volt itt, de örül, hogy elmehet." Takács Zsuzsa világa ma teljes komplexitásában áll előttünk. *A test imádása. India;* (2010), *a Tiltott nyelv* (2013), *A Vak Remény* (2018) című kötetek szellemi tere egy transzcendens létező által besugárzott, de számára kontrollál(hat)atlan szféra, melyben a fogalmi cselekvésnek, az önélet meghatározásának roppant szabadsága nyílik meg, méghozzá úgy, hogy ehhez sem ebben a világban, sem a felmutatott, de felfoghatatlan transzcendencia féltékéjén nem lehet tájékozódási pontokat, pláne eligazítást találni.

http://epa.oszk.hu/02900/02970/00880/pdf/EPA02970_vigilia_2013_12_958-960.pdf

A karácsonyi vendég

A harminc körüli, vézna idegen
taxival jön és késve. Őt
hívjuk meg minden karácsony ebédre.
Ő távolba szakadt apánk, vagy:
rossz útra tért hógunk, ő aki
keresetét erre az útra kuporgatta,
aki nyakán átvett sállal ül
a brokátruhás nők és pecsétgyűrűs
férfiak között, vaskos történeteket mond
és ujjait a spárgamártásban áztatja közben.
Türelmünk családi próbája ez a nap,
ahogy a puding próbája az evés.
Ha ünnepi mosolyunk töretlen,
befelé csorgó könnyeink túlzottan is
sósak, lélegzetvételünk túl szapora
s félünk, újra látnunk az elveszettet,
kár volt. De ki értene egy hangot
a hangok összefüggése nélkül?
Ő, aki asztalhoz vezetett minket,
asztalt bont, elmosogat, felmos.
A maradékot háromszáz hatvanöt részre
osztja, és köszönés nélkül távozik.
Ő a bűnbak, depressziónk és viszályunk
kiváltó oka. Ő az áldozati bárány, fehér
abroszunkon otthagyja vére pecsétfoltjait.

Jászol melletti éjjelek

A jelent csak ketten ismerik.
És hiába mutatja a jövőt
az állatok sötét szeme.

Istállómeleg vagy kinti hó,
vagy hófehér huzat az ágyon,

És tévednek a törvényhozók
és történettudók.

fekszenek egymás lehelletében:
anya és újszülött.

December

18. 5 éve hunyt el **GREDEL LAJOS** (1948–2018) szlovákiai magyar író, kritikus. A lévai gimnáziumba járt, később pedig a pozsonyi Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Karán végzett magyar-angol szakon. 1973-tól a Madách Kiadónál szerkesztő. Aktívan politizált: a Független Magyar Kezdeményezés egyik megalapítója, a Szlovák Nemzeti Tanács kooptált képviselője. 1990 és 1992 között az Irodalmi Szemle főszerkesztője, a Kalligram Kiadó alapítói közé tartozik, melynek 1994-től az igazgatója, a Kalligram folyóirat főszerkesztője. 1997-től a pozsonyi Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Karának Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén tanított modern magyar irodalomtörténetet és a modern regényirodalom történetét. Grendel Lajos magyar nyelven írt, de számos irodalmi és irodalomtörténeti munkáját szlovákra is lefordították. Első könyve egy elbeszéléskötet, amely 1979-ben jelent meg *Hűtlenek* címmel. További művei: *Éleslövészet* (1981), *Galeri* (1982), *Áttételek* (1985), *Bőröndök tartalma* (1987), *Einstein harangjai* (1992), *Hazám, Abszurdisztán* (1998). *Tömegsír* (1999), *Nálunk, New Hontban* (2001) és *a Mátyás király New Hontban* (2005) Grendel korai regényeinek és novellái egy jó részének a felvidéki lét múltja és jelene adja a hátterét; a felbomló, széthulló polgári világ és a kisebbségi létezés sajátos együttese. A helyszín általában az író életének meghatározó két helyszíne, a felvidéki magyar kisváros – aminek mintájául nyilván a szülőváros, Léva szolgál – és Pozsony, a nagyváros. E két létezési tér gyakorta szerepel Grendel regényeiben, mint ahogy a két alapvető idősík, a történelmi, családi múlt és a jelen is. A nyolcvanas évek első felében írott, az általános emberi és a kisebbségi magyar létezés alapkérdéseit, sorskérdéseit újszerű prózatechnikai eljárásokkal ábrázoló regénytrilógiájával (*Éleslövészet* 1981, *Galeri* 1982, *Áttételek* 1985) robbant be a magyar irodalomba. „Benne van ebben a szövegben oly sok minden, ami szerzőnk prózajellegét illeti. Ott ködlik és füstölög a Krúdy-utazások őszi magánya, ott fénylenek tompán és törötten a mikszáthi anekdoták cserepei, és ott ikrásodik, csomósodik a Kosztolányi-féle sztoikus összegzések derűs mélabúja. Mondhatni a hozomány vízjelei futkároznak a sorokban, ám közöttük és fölöttük a „tékozló fiú” keserű nevetése, a grendeli száraz, fenekedő röhögés hallatszik, amely ugyan nincs minden öröm és legkevésbé sem kedvesség híján, mégis és leginkább egy magányos, kívül rekedt férfialak, egy bolygó illető önmaga apró képtelenségei és ügyetlen-bajos dolgai fölött elvigyorodó arcának szomorú-bohócos, festetlen körvonalai sejlenek fel. Valamely derűs rezignáció.” (Jánossy Lajos)

<https://mmakademia.hu/alkoto/-/record/MMA18237>

Az utolsó reggeli(részlet)

Nem csikorgatta a fogát, nem kiabált összevissza értelmetlen szavakat, nem horkolt, hogy az egész szálloda talpra álljon, nem hánykolódott, nem sziszegte átkát a hűtlen feleséghez, hiszen nem is volt élettársa – egyszerűen aludt, mint a bunda, talán a levegőváltozástól, talán az utcai légnyomás csökkenésétől, vagy talán csak úgy, kedvtelésből, hogy a többieket bosszantsa. Ahogy elaludt, abban a pillanatban elkezdett hullani a hó, előbb csak szállingózva, míg Noszlopy behunyta a szemét, de nem aludt még teljesen, aztán sűrűbben havazott, ahogy egyre mélyebben elnyomta az álom, és a havazás nem állt el reggelig. A kakas is fázósan bújt a fedelet adó lécz alá, és a kutyák is aluszékonyak voltak, mintha álomport keverték volna az italukba. Itt a tél, gondolta Noszlopy, és az álom maradékával küszködött, miközben lassan szálltak a hópelyhek a kivilágosodott ablakon. Hét óra múlt pár perccel. Tiszta tudatra ébredt, mintha most valóban kialudta volna magát, de a lába ólomnehéz volt, nem szívesen engedelmeskedett az esze parancsának, inkább mintha könyörgött volna, csak egy negyed órát még mozdulatlan maradjon. De az ész nem tágitott. „Haza kell menned – mondta –, most már semmi keresnivalód nincs itt, a titkos üzemet bezárják, és tavaszig ki sem nyitják.” De egy jót reggelizek, született meg az elhatározás a fejében, még egy utolsó jót... Csupán a hibázás lappangó fenyegetése volt jelen mindenütt, hogy egyedül van, már mindenki elment a szállodából, és őt itt felejtették, mint az esküvői ajándékot, ami az egyik percről a másokra senkinek sem kell.

22. **80 éve született PETRI GYÖRGY** (1943–2000) költő. Az ELTE magyar-filozófia szakára járt, diplomát azonban nem szerzett. 1974-től szabadfoglalkozású író. 1975–88 között publikálási tilalom alá helyezték, így művei csak szamizdatban jelenhettek meg. 1981-től részt vett a *Beszélő* című illegális folyóirat szerkesztésében, amely a következő években a legfontosabb szamizdat kiadványok egyikévé vált. 2000-ben halt meg gégerákban. Első kötetében (*Magyarázatok M. számára*, 1971) már kidolgozott, egyéni költői világot tárt az olvasók elé. Petri költészetét köznapi versbeszéd, a bárdköltői hagyomány tudatos elutasítása, pátosz és ironia együttes jelenléte, nyelvi játékosság jellemzi. Verseinek formavilágát a modern magyar költészet kereteit kialakító Nyugat formáival szakítva építette fel. Költészetének egyik kulcsmondatát „Feladtam / az egység utáni sóvár vágyamat: / milyen gyalázat érhet még?” a *Belső beszéd* című verse fogalmazza meg. A *felismerés fokozatai* című nagyívű gondolati költemény mintegy foglalatát adja a szocializmus megreformálhatatlanságából következő lételménynek. A kötet cím nélkül álló ars poetica-szerű záródarabja („*Horgodra tűztél...*”) a Közép-Kelet-Európában tradícióvá lett vátesz-szerep s a vele járó kiválasztottság-tudat ironikus elutasítása. A hagyományos költői

szerep lehetetlenségének következménye és kifejeződése e lírában a szándékoltan antipoétikus, önlefozozó privát beszédmod is. A következó kötet, a *Körülírt zuhanás* (1974) jelentős elmozdulást mutat a korábbihoz képest: míg ott a terjedelmes (ön)magyarázatok, itt a rövid állapotképek dominálnak. Jelentős fordulat Petri György pályáján az AB Független Kiadó egyik első produktumaként szamizdatban megjelent *Örökhétfő* (1981) című kötet, amelynek java része a szó szoros értelmében közvetlenül politikai témájú, alkalmi költemény. E versek meghökkentő újdonsága a szinte tüntetően alantas, trágár nyelvhasználat (hogya ez is demonstrálja a szókimondás, a néven nevezés fontosságát), amit a sikerültebbek szellemes nyelvjárátkkal ellensúlyoznak. Politikai és versírói aktivitása kisebb-nagyobb pulzálásokkal folytatódott a nyolcvanas években; újabb verseinek gyűjteményét is szamizdat formában bocsátotta közre 1985-ben *Azt hiszik* címmel. 1988-ban a Szépirodalmi Könyvkiadó felkérte válogatott verseinek összeállítására, de a skandalumnak számító versek ebben sem jelenhettek meg, maga a gyűjtemény végül csak 1989-ben látott napvilágot *Valahol megvan* címmel. 1990-ben a válogatott kötetből elhagyott verseket publikálta *Ami kimaradt* címen, 1991-ben pedig a Szépirodalmi Könyvkiadó vállalkozott a teljes addigi költői életmű prezentálására. Két kötet (*Valami ismeretlen*, 1991; *Sár*, 1993) a kilencvenes évek termését tartalmazza. A *Valami ismeretlen* című kötet legjobb darabjai között a (történelmi) helyzeteket „helyükre tevő” kommentárok (*A 301-es parcelláról*), valamint olyan elemi erejű versek találhatók, mint a *Hogya elérjek a napsütötte sáviga*. Az újabb gyűjteményes kiadás (*Versek 1971–1995*, 1996) után életében még egy kötet jelent meg (*Amíg lehet*, 1999). A kötet anyagának lezárása után is rendszeresen publikált verseket különböző irodalmi folyóiratokban. Az *Összegyűjtött versek* (2004) ezen a kötetben és az 1971–1995 között írt verseken kívül tartalmazza még az 1999 és 2000 folyamán keletkezetteket és a korai lírát is. Bár radikálisan átértelmezte a hagyomány által felkínált költői mintákat, művei mégis tudatosan építenek a tradícióra, intenzív szövegközi párbeszédet folytatnak.

http://real-d.mtak.hu/1057/1/dc_1413_17_tezisek.pdf

Elégia

Jó volna hosszabb, embermentes ősza,
 a rozsdállódó éven itt tűnődjek,
 összeszedve a potyadékiót
 útfélről, séta közben, no meg a „saját”
 mogyoróbokránk fukar termését.
 Nem adatik. A városi telek
 szokott mizériája fagyos-ünnepélyes
 végrehajtó-orcával közeleg.
 Leltárba veszi az ősza jószágait,
 és megértő szigorral képed el

a pazar pazarláson, amit a
 Szépasszony megengedhetett magának.
 Egy kicsit itt is voltam. A nyár
 égmélyi tárnájában még robbantanak,
 idehallik a dörgés, omlasztják be
 augusztus csillagbányáit.
 Dió koppan a háztetőn, alágurul
 az ereszcatornába. Dér, fagy, hó:
 ott korhad ez a finom agyvelő,
 míg házunk e ház (vagy nem kotorják
 ki a ciszternát, ha eszükbe jut).
 A vonaton majd rosszkedvű leszel
 (: lesz a feleségem). Megint hurcolkodunk,
 és megint vissza. Elbűvöl engem is
 az eszközöknek ez a tolongása,
 kihúlt célok ekkora gyászmenete:
 fürdőruha, Wittgenstein, spanyolszótár,
 mandulaolaj – mire ekkora fölszerelés?
 (És ez mind csak, amit fönn felejtettem.)
 Elég, ami van. Maradhatnék-mehetnék
 gyömködni egymás kezét, mint hülye vendég
 és túl illedelmes házigazdája
 az előszobában: „Hát akkor majd hátakkor.”
 „Jövőre, ha megérjük.”
 Ideje menni.

2024

Január

5. **70 éve** született **KRASZNAHORKAI LÁSZLÓ** (1954–) író. Az ELTE magyar-népművelés szakon szerzett diplomát. Első írásai a *Mozgó Világ*ban jelentek meg. Nevét 1985-ben az azonnal hatalmas kritikai sikert arató, sokak által korszakalkotónak tekintett *Sátántangó* című regénye tette ismertté. 1990-ben töltött először hosszabb időt Kelet-Ázsiában, mongóliai és kínai élményeiről *Az urgai fogoly* és a *Rombolás és bánat az Ég alatt* című regényében számolt be. Attól kezdve többször visszatért Kínába. 1996-ban, 2000-ben és 2005-ben 6-6 hónapot töltött Japánban, Kiotóban. Ennek az élménynek hatására született meg *Az északról hegy, délről tó, keletről utak, nyugatról folyó* (2003) című regénye. „Műveit elismeréssel fogadták a kritikusok az Egyesült Államoktól Japánig. Susan Sontag „az apokalipszis Gogolt és Melville-t idéző magyar mesterének” nevezte Krasznahorkait, W. G. Sebald pedig így írt róla: „Krasznahorkai víziójának univerzalitása a *Holt lelkeket* író Gogoléval rokon, s a kortárs irodalommal

kapcsolatos minden kétségünket eloszlatja”. 1993-ban elnyerte Németországban az év legjobb könyvének járó díjat *Az ellenállás melankóliája* című regényéért. Tarr Béla 1987-től kezdve szinte kizárólag az ő könyveiből, forgatókönyveiből készítette fesztiválok győztes filmjeit, pl. a *Sátántangó*t, a *Werckmeister harmóniákat*, illetve *A torínói ló* című, a 2011-es Berlieni Nemzetközi Filmfesztiválon a zsűri nagydíját, illetve az Ezüst Medve díjat elnyerő alkotását. Ez is nagyban hozzájárult az író világsikeréhez. 2016 szeptemberében jelent meg a *Báró Wenckheim hazatér* című regénye, amely Krasznahorkai egész eddigi életművét összegző apokalipszis és karnevál, érzékeny szatíra és dráma, illetve tragikus zárlat, melyben mindenki megkapja a magáét: aki nevetni akar, nevet, aki elérzékenyülni, az elérzékenyül. Életművéből három könyv különösen fontos a *Báró Wenckheim hazatér* szempontjából: a *Sátántangó* (1985), *Az ellenállás melankóliája* (1989) és a *Háború és háború* (1999). Mindhárom regénynek alaptémája a világ fölbomlása, pusztulása, illetve a megváltóra való hiábavaló várakozás, a hamis megváltó megváltást nem hozó eljövetele. A trilógia mindhárom darabja disztópia is, elképzelt, (kelet-európai) világban játszódna, ha a *Báró* elődjeinél konkrétabb térben és időben van is elhelyezve.

<https://magyartanarok.wordpress.com/2017/08/31/oravazlat-krasznahorkai-laszlo-baro-wenckheim-hazater-cimu-regenyehez/>

https://magyartanarok.files.wordpress.com/2021/02/karsznahorkai_laszlo_baro_wenckheim_hazater_muelemzes_es_segedanyag.docx

https://magyartanarok.files.wordpress.com/2021/02/karsznahorkai_laszlo_feladatok_a_baro_wenckheim_hazater_feldolgozasahoz.docx

13. **5 éve hunyt el TANDORI DEZSŐ** (1938–2019) költő, író, műfordító. A budapesti bölcsészkaron szerzett magyar–német szakos tanári oklevelet. Rövid ideig nevelőtanárként dolgozott, 1971-től szabadfoglalkozású íróként és műfordítóként működött. Tandori sok műfajú, termékeny és kísérletező kedvű alkotó. Verseskötetei mellett regényeket, elbeszéléseket, irodalmi és képzőművészeti tanulmányokat és esszéket, gyermekkönyveket, hangjátékokat és bűnügyi regényeket is írt. Első kötete, a *Töredék Hamletnek* (1968) az újholdasok hatását mutatja, akikkel gimnáziumi tanára és mestere, Nemes Nagy Ágnes révén már ifjúkorában közeli, személyes kapcsolatba került. (Mészöly Miklóssal, Ottlik Gézával, Mándy Ivánnal és másokkal) E kör filozófiai tájékozódása, ízlése és erkölcsi tartása nagy hatással volt írói pályakezdésére. E kötet azonnal magára vonta az irodalmi közvélemény kitüntetett figyelmét, s általa (továbbá következő kötete, az 1973-ban megjelent *Egy talált tárgy megtisztítása* által) Tandori a korszak költészeti megújulásának központi szereplőjévé vált; költészetének mind metafizikai mélysége, mind filozofikus játékossága újszerűen és felszabadítóan hatott. A hetvenes évektől kezdődően Tandori folyamatosan és igen sokféle műfajban publikált. A hetvenes évek vége felé visszavonult az irodalmi élet nyilvánossága elől, s több mint tíz évig csak alkotásaival jelent meg a közönség előtt: életében ettől kezdve nagy szerepet tölthettek be madarai, verebei, kikkel együtt élt, kiknek ápolását és gondozását

egyik legfontosabb feladatának tekintette, s kik ez időben keletkezett műveiben is rendkívül intenzív ihletőerővel hatottak. Kikapcsolódásként képzőművészeti tevékenységet is folytatott; primitív grafikai töbnyire nyelvi poénokra épülnek. A kilencvenes években horizontja kitágult, utazni kezdett, bejárta Bécset, Párizst, Londont, Koppenhágát és a német nagyvárosokat. Ebben a korszakában főleg a nyugati lóversenypályákon átélt élményeit kamatoztatta. Hatalmas, szinte áttekinthetetlen életművének legjelentősebb tematikus csoportjai a szerelmes versek, a közéleti-politikai versek, a filozofikus és magánéleti versek.

<https://www.jelenkor.net/archivum/cikk/775/a-hiany-metaforai>

A puszta létige szomorúsága

Szerettem volna, ha úgy van.

Nem volt úgy.

Kértem: legyen úgy.

Úgy lett.

Változatok homokórára

„A leg, a legbb - nincs!

De a leg, a legbb sins.”

Rögtön előbb, utóbb.

És aztán elkezdünk ugyanott, ugyanonnan,

elkezdünk ugyanoda; mert

aminek meg kell lennie,

el kell maradnia,

legjobb, ha itt van

bennünk, ott van

kívülünk. Csak

mi vagyunk, akik

meglennénk sehol nélkül,

semikor nélkül.

15. 75 éve született **BALLA ZSÓFIA** (1949–) költő, újságíró. A kolozsvári zeneakadémia tanári szakán végzett. 1965 óta jelennek meg versei. 1972–1985 között a Kolozsvári Rádió magyar nyelvű adásánál zenei szerkesztőként, majd különböző romániai magyar lapoknál dolgozott. 1980–1989 között útlevelét bevonták. 1993 óta felváltva él Budapesten és Kolozsvárott. Költészetét indulásától kezdve (*A dolgok emlékezete*, 1968) meghatározza a kisebbségi lét, családjának a holokauszt idején átélt meghurcolása (több mint száz családtagja halt meg a náci népiirtás következtében) és a romániai diktatúra. Az életmű első szakaszát mélyen jellemzi a „sorok-közt-írásnak”, az összetett elhallgatásoknak, a kimondhatatlan dolgok elcsukló megjelenítésének, a kényszerű közvetettségnak a technikája. Itt nem a kimondhatatlannal küzd a költő, hanem

a kimondandónak oltalmazó rejtegetésével. Balla Zsófia lírájának máig legismertebb, emblemikus darabja, az *Ahogyan élek* című vers első ízben az 1971-es *Apokrifének*-kötet záróverseként jelent meg. (Végleges változata az 1991-es *Eleven tér*-kötetben olvasható.) A *Második személy* című kötet (1980) új szakasz kezdődött. A cím szimbolikus nyitány, költői program: a második személyt, az odafordulás, a személyesség névmását, a Te-t emeli központi funkcióba. Itt jelennek meg először Balla Zsófia költészetében azok a nagy tablószerű, az avantgarde eszméletét és technikáit is alkalmazó, párhuzamos építkezésű költemények, amelyek egyfajta (személyes és történelmi, egyedi és etnikai, elvont és konkrét) múlt-találás egyidejűségeit teremtik meg (*Pater noster* és a *Dániel könyvéből* című versek). Az elhallgattatás után, 1991-ben jelent meg *A páncél nyomai* című kötete, amelyben erősödik a kisebbségi szorongatásokból, személyes traumákból, sokrétű veszítésekéből és veszteségeiből, a többszörös sebektől fakadó tragikus létérzet uralma (*A lovag éneke* című vers). A kilencvenes évek második felében lényeges fordulat következett: Balla Zsófia költészete visszatalált eredeti eszméleti medréhez, a klasszikus formákban elmondható tartalmakhoz, és kialakította azt a megemelt, komoly, erkölcsi üzenetekkel dúsított stílust, amely három legutóbbi kötetében öltött új alakzatot (*A harmadik történet*, 2002; *A nyár barlangja*, 2009; *Más ünnepek*, 2016). Verseiben látható és láthatatlan körvonalakban megjelennek élő és holt barátok, felmagasodik az idősödő anya alakja, létet fenyegetően lobognak a megsemmisítő táborokban odaveszett felmenők árnyai, művészi és etikai sugallatokkal közelítenek a világgöltészetben fellelt nagy elődök (Villon, Donne, Shakespeare stb.) Balla Zsófia költészete alapvetően tragikus vonulatokban jelenik meg előttünk, de széles világ-karolása mégis mély és átható derűvel tölt fel. Ehhez járul – csak kevesek által észlelt – humora, öniróniája, sokszor gunyoros játékosága. Balla Zsófia művészetének számtalan pontján felfénylik a reménytelenségen túli remény.

<https://www.jelenkor.net/archivum/cikk/1805/mogottunk-forrt-a-mult>

Ahogyan élek

Újra, csak újra megtérek,
nem akarok más lenni,
(félek)
mint ami lenni szeretnék.
Ahogy élek, az a hazám

Arany dal

Nem vagyok én már itt, sem ott még,
drága barátom!
Ez csupán epilóg: túléltem
rég a halálom.
Túlfutottam életem – hírért
merre találok.
Versen függök. Ég fele hull a
pók a fonálon.

A lovag élete

Ugyan mitől véd ez a páncél?
Csonthéj, amelyből kilátszol,
tank, amely magába zárt,
egy nyíl átver, egy golyó kiló.
Nehéz a páncéling, a vért,
földre húz a pajzsom, kardom,
bőröm, csontom horzsolja, sért,
selyemzászlóm meghajtva tartom.

A sisakomtól alig látok,
ha a lovamról lebukom,
rámhajolnak sisakvirágok.
Aludni, enni talpig vasban,
örökös készenlétben élni,
míg földerül a láthatár:
És nem múlik a téveteg
kérdés, hogy a csatazajnak
mikor lesz vége már?
Bőrömmön örökre ott a heg.

22. **A magyar kultúra napja.** Kölcsey Ferenc 1823-ban ezen a napon fejezte be a Himnusz megírását. 1989 óta ünnepeljük e napot.

Magyar vagyok, minthogy magyarul írok,
magyarul mondom ámuldozva: tej
s magyarul mondom a halálos Áment,
ha ingadozva hátradől e fej
s az elomló test végső reszketéssel
a levegőbe rázza vézna öklét
s egy mozdulattal és egy bús igével
egy lesz vele a rejtélyes öröklét.

Február

19. **10 éve hunyt el BORBÉLY SZILÁRD** (1964–2014) költő, író, irodalomtörténész. 1988-tól jelentek meg verseskötetei, esszéi, tanulmányai. *„Az írás a munkám, amit csinálnom kell. És az, amivel talán esélyem lehet, hogy kapcsolatot találjak az Íráshoz.”* A 2004-ben kiadott, majd két év múlva kiegészített *Halotti Pompa* kötetével az író kivívta a kritika egybehangzó elismerését. E kötet emlékművet kíván állítani a brutális rablógyilkosság áldozatává vált szülőknek. A könyv értelmezhető egyrészt temetésre írott versek gyűjteményeként, szertartásként értelmezve azonban a pompa szót, a szöveg szertartáskönyvvé alakul, a szöveget olvasva pedig egy gyászszertartás résztvevőivé válunk. *„Ami bennünk és körülöttünk van, az nem individuális történés, hanem sokkal inkább szimbólumoknak és allegóriáknak a rendszere. [...] A halállal kapcsolatos érdeklődésemben sem az a fontos, hogy nekem ez mit jelent, hanem hogy ez az egész kavalkád, – ami az életünk... – nem realitás, hanem szimbólumoknak és allegóriáknak a rendszereként leírható jelek sorozata.”* A kötetben a hagyományosan rögzült szerepek elmozdításával (pl: a passióban fiát sirató anya helyett anyát sirató fiú, a víz/élet sivataggá válása) a test feltámadásába vetett hit folyamatos rákérdezésének vagyunk tanúi. A személyes tragédia elbeszélhetősége hívja elő a középkor és a barokk ars moriendi műfajait,

amelyekben allegóriák és szimbólumok segítségével a test és lélek kapcsolatát körbejáró Krisztus-történet, Ámor és Psziché mítosza, majd a haszid Messiás-várás elevenedik meg. A személyesség és a személytelenség folyamatos játékaról van itt szó, vagyis arról, hogyan lehet a személyes tragédiát a nyelvben egyetemessé tágítani. „... Legyen ez a történet Emlékmű [...] értem, akit ha visszadobsz a Vízbe, meghalok.” – olvassuk a fülszövegben a kifogott hal szájába adva ezeket a sorokat. És mintha Pilinszkyt hallanánk ezekben a szavakban, akit Borbély maga is megidézik az *Egy bűntény mellékszálai* című kötetében: „*Anyá, anyá, ebben a sivatagban, miért hagytál itt, ebben a sivatagban?*” A *testhez* (2010) kötet már címében is nyíltan vállalja a testbe zártság kiszolgáltatott állapotát. „*A test a remény és a hit megaláztatásának a helyévé lett. ... A test tisztelete elenyészett, tárgyként kezelik. Az embert azonosítják a testtel. A misztika, a kabbala, a teológia, az asztrológia, a reneszánsz festészet, a mártírológia stb. számára a test még allegória volt, a mindenség modelljét látták benne.*” A kötetben elsősorban női történeteket olvasunk szülésről, abortuszról, halálról. A *Szemünk előtt vonulnak el* (2011) után 2013-ban berobbant a *Nincstelének – Már elment a Mesijás?* című regénye. A borító a szürkéség ködébe vesző kietlen pusztá képe, a távolban egy kórón ülő fekete madárral: a regény metaforikus tere és ideje ez, ahová és ahonnan nem vezetnek utak, ahol csak az emberi kapcsolatok átláthatatlansága létezik, a babonákkal, hiedelmekkel körülzárt világ, ami fölött talán csak egy visszajáró madár őrködik. Egy olyan világba lépünk, ahol az ember a végső lecsupaszítottságában létezik, ahol megkérdőjeleződik: „*Van-e bármi, amit birtokolunk?*” A szekvenciaként visszatérő „*Megyünk és hallgatunk. Huszonhárom év van közöttünk. A huszonháromat nem lehet osztani. A huszonhárom csak magával osztható. Meg egygyel. Ilyen magány van köztünk. Nem lehet részekre bontani. Egyben kell cipelni.*” sorok arról a végtelen magányról beszélnek, amely a pokol legmélyebb bugyrainak sajátja. Ahol már a saját élettörténetünk valósága is megkérdőjeleződik, és már az sem a birtokunk. Posztumusz kötetei: *Kafka fia. Regény* (2021); *Bukolikatájban. Idjllek* (2022) „*Minden életkorral mást látunk, úgy vettem észre. Megváltozik az élet jelentése és értelme, és minden dolog, amely körülvesz. Ami eddig fontos volt, egyre kevésbé fontos. Azt hiszem, hátrálok, mint ahogy a múzeumban szoktunk egy-egy kép előtt, hogy jobban szemügyre tudjuk venni. Távolodom. Távolodom mindentől. Magamtól is. Talán mostanában már leginkább ez mozgat. Ez a növekvő távolság.*”

28. A **Kalevala napja** – a finn nép ünnepe. Elias Lönnrot néprajztudós 1835-ben e napon tette közzé az első Kalevala-kötethez írt előszavát. Az eposz jelentős hatással volt a finn kultúrára és a világirodalomra egyaránt. Teljes magyar fordítását 1909-ben Vikár Béla készítette el.

Március

3. **75 éve született MARNÓ JÁNOS** (1949–) költő. Gyerekkorát – kitelepített család tagjaként – Piliscsabán töltötte. Költészetében gyakran megjelenik ez a helyszín, miként az édesapa figurája, aki katonatiszt volt, és koncepciók per áldozataként került börtönbe. Marno a pannonhalmi bencés gimnáziumba járt, ami költői emlékezetében a megaláztatások színtere. Ifjúkorában a budapesti neoavantgárd költészeti tendenciák gyakoroltak rá hatást, ami első kötetén (*Együtt járás*, 1987) meg is látszik. József Attila költészete mindmáig döntő befolyással van lírájára; tanulmányokat is írt róla, és egy személyes válogatást is kiadott József Attila verseiből. Második kötete *A múzsa és a bábu* címmel 1989-ben jelent meg, Tandori Dezső hatásáról tanúskodik, és komplikált „hosszúverseket” tartalmaz. *A cselekmény – isten ha egyszer lábra kap* (1990) című verseskötete tulajdonképpen verses regény. Marno további verseskötetei, *Az albán szálló* (1992), a *Fellegjárás* (1994) a *Marokkó* (1996) a *Daidal* (2001) és a *Fénytervező* (2002) egyrészt epikus tendenciákat mutatnak, másrészt a tömörítés felé vesznek irányt; a rövid vers (a gnóma) formai tökéletességre jutott középső költői korszakában, ami a *Nincsen líra Ö nélkül* című válogatott verseit tartalmazó kötetével zárul le (1999). A *Nárcisz készül* (2007) című kötete állandó lírai hőssel dolgozik. Ezek a versek kommunikatívabbak, mint a korábbiak, nyelvjátékaik pedig frenetikusak, tragikus színezetű nyelvi humor telíti őket. Marno a magyar nyelv mestere, költészetében ízekre szedi, kibontja, feldúsítja a magyar szavakat. A 2018-ban megjelent *Szereposzlás* című verseskötetében folyamatos alakulásokat érzékeltet: mintha az egész létezés állandó mimikri lenne: színre lépés, színeváltozás és színpad. Egysoros mesterdarabok és katartikus hosszúversek, emlékek és álmok váltakoznak ritmikusan a *Szereposzlás* lapjain. Marno esszé- és prózaírással is foglalkozik. Irodalmi esszéit *A vers akarata* című kötetében gyűjtötte egybe, kisprózái pedig *Az anarchia szórendje* címmel jelentek meg. Műfordítónak is jeles, Celan-fordításai külön kötetben is megjelentek. Költészetében az említett szerzők mellett lírai dialógust folytat Arany Jánossal és Vörösmartyval. Marno János költészete nehezen megközelíthető, szikár és szigorú, azonban átható erejű. Verselési technikája immár nagyon kiérlelt: kötött formák, dalok, „egysorosok” és hosszú szabad versek egyaránt találhatók nála. Lírájában a posztmodern kor emberének testbe vájó szorongásai, megoldhatatlanságai, az emlékekkel és a szerelemmel való küzdelmei szólalnak meg, a halállal való szembenézés gondolati és érzelmi velejárói pedig páratlan, sötét sugárzó intenzitással telítik ezt a lírát.

<http://docplayer.hu/26551153-Marno-janos-hideghullam.html>

Húség

A husáng ott hever a bokor alatt
a fűben, ezt keresték volna rajta

álmában többen, vagy ez elől szaladt
 árkon-bokron keresztül, ismételten,
 többször mintha felriadt volna már-már
 közben, miközben egész tűrhetően
 kezdte kiismerni magát, futtában
 nem egyszer kutyája gyanánt áthatolt
 magán, elveszve nyomban szeme elől,
 lévén újfent a husáng a szereplő,
 meg a roppant hússzínű homoktenger,
 készen rá, hogy csak átkelsz rajta egyszer.

9. **150 éve** született **LOVIK KÁROLY** (1874–1915) író, újságíró. Regényeiben és elbeszéléseiben a kor jellegzetes figurái sorakoznak: megalázott kishivatalnokok, agarászó vidéki dzsentrik, zsugori háztulajdonosok, kicsapongó szépasszonyok, unatkozó katonatisztek. Ábrázolásmódjában a realizmus és az újromanticizmus között helyezkedik el. Igazi értékei novelláiban találhatók, amelyek körképét adják kora úri világának, egyben ítélet is mondanak erről az életformáról. A két háború között még megjelent egy-két posztumusz kötete, de utána lényegében elfelejtették. Az 1970-es években Illés Endre fedezte fel, majd az ezredforduló környékén jelentek meg újra művei: *Egy elkésett lovag* című regénye (1999) és az *Árnyéktánc* válogatott elbeszélések (1999).
13. **125 éve** született **KODOLÁNYI JÁNOS** (1899–1969) író, újságíró. Realista, naturalista novelláiban, kisregényeiben általában a tragikus helyzetű, az egykerendszer fenntartásával az öngyilkosságba menekülő magyar kisparasztságot, illetve a gazdaságilag és érzelmileg deklasszálódó magyar középosztályt ábrázolta. Ő volt az első egyike, aki a magyarság vesztes fogyatkozására, öregedésére, öngyilkos népesedési szokásaira felhívta a figyelmet. Radikális hangvételű publicisztikai és nemegyszer novellái ezen kívül a korabeli, a nagyhatalmak szorításában vergődő két háború közötti Magyarország társadalmi problémáira keresik a megoldást. Az 1920-as években írt regényeiben és az ez időben írt novellákban már megmutatkozik morális haragja, „társadalmi javítóvágya”, ami jellemző lesz életművének nagy részére. A 30-as években jutott el nagy történelmi regényeihez. Felidézte a magyar nép egyik legnagyobb múltbeli veszedelmét, a tatárjárást. Ezt a kort idézte fel három kitűnő regényében, *A vas fiaiban*, a *Boldog Margitban* és a *Julianus barátban*. A kényszerű hallgatás éveiben megtanult héberül, és bibliai múltat idéző regényeket írt: élete egyik főművét, a Mózesről szóló *Az égő csipkebokort*. A mezopotámiai ősmondákból formálódott már visszahúzódó éveiben élete másik főműve, a *Vizöntő* (*Vizözön* címen is megjelent), majd az *Új ég, új föld*. „Ezekben az ókori mítoszokban felismerte a nagy emberi mondanivalók örökké megújítható kifejezési lehetőségét. A mondák szinte képletszerűen fogalmazzák meg az emberi helyzeteket. És úgy látszik, Kodolányi útja éppen afelé vezetett, hogy az

esetlegestől az egyre általánosabb érvényű felé haladjon. A húszas években naturalista volt, aki a körülötte tapasztalható kegyetlen világ részleteit ragadta meg. A harmincas években javarészt történelmi regényeket írt, amelyekben általánosabb érvényű emberi magatartásformákat fejezett ki. A negyvenes években eltévedt a politika útvesztőjében, de amikor súlyos öngyötrések árán újra magára talált, az ötvenes években eljutott a legáltalánosabbhoz, a szinte képletszerűhöz, a mondáéhoz. De remekművet tudott írni mind a három korszakában.” (Hegedűs Géza)

15. **A magyar sajtó napja**, mivel 1848-ban ezen a napon nyomtatták a magyar sajtó első szabad termékeit, a *Tizenkét pontot* és a *Nemzeti dalt*.
21. **A költészet világnapja**. Az ünnepnapot az UNESCO támogatásával hozták létre azzal a céllal, hogy a költészet eszközeivel támogassák a nyelvi különbségeket, esélyt adva a kis nyelvek fejlődésének.
27. **Színházi világnap**. A Nemzetközi Színházi Intézet ajánlatára 1978-tól a világ valamennyi országában köszöntik e napot: egy kiemelkedő művész fogalmazza meg világnapi üzenetét, amelyet fölolvassanak a világ színházaiban. A színházi világnap célja, hogy felhívja a figyelmet a színházművészet – és tágabb értelemben a kultúra – fontosságára, tisztelegjen a színészek, a színházi dolgozók előtt, kérje a közönség szeretetét és támogatását.

Április

2. **A gyermekkönyvek nemzetközi napját** 1967 óta tartják világszerte Hans Christian Andersen dán meseíró születésnapján. A Gyermekkönyvek Nemzetközi Tanácsa (IBBY) által szervezett ünnep célja, hogy a gyermekekkel megszerettség az olvasást, a könyveket. Minden évben más-más ország vállalja az eseménysorozat szponzorálását, nevezetesen az adott ország megfogalmazza a nap jelmondatát, felkér egy neves író, hogy ez alkalomból küldjön üzenetet a világ gyermekeinek, s egy képzőművészt, hogy tervezzen plakátot.
9. **25 éve hunyt el HEGEDŰS GÉZA** (1912–1999) író, újságíró, költő, kritikus. 1945-től fél évszázadot töltött a Színház- és Filmművészeti Főiskolán művészeti-elméleti tanszékvezetőként. Nagyon termékeny szerzőként 1935-től mintegy száz könyve látott napvilágot. Regényei, esszéi, drámatörténeti tanulmányai mellett több mint ezer rádióműsort készített, publicisztikai munkássága is jelentős. Óriási felkészültsége és remek mesélőkedve révén a televízióban is nagyon népszerű volt. Kötetei idegen nyelven is megjelentek. Főbb művei: *A mámor zendülői* (1937), *Byron* (1961), *Az európai gondolkodás évezredei* (1994), *A magyar irodalom arcképcsarnoka* (1995), *Magyar századok. A magyarság és a magyar kultúra története a honfoglalástól napjainkig* (1996).

11. A **Költészet Napját** József Attila születésnapjára emlékezve ünnepeljük ezen a napon. Irodalmi estekkel, könyvbemutatókkal, költőtalálkozókkal, képzőművészeti kiállításokkal tisztelgünk a magyar líra előtt.
23. A **könyv napja; szerzői jogok napja**. 1995-ben az UNESCO ezt a napot katalán javaslatra nyilvánította ünnepnek, annak emlékére, hogy április 23-án halt meg William Shakespeare és Miguel de Cervantes. A nap célja, hogy felfedezzük az olvasás szépségét, és ösztönözzük egymást a könyvek forgatására.

65 éve született **MÁRTON LÁSZLÓ** (1959–) író drámaíró, műfordító, esszéista. 1978–1983 között az ELTE magyar-német-szociológia szakán végezte tanulmányait. 1984–1989 között a Helikon Kiadó szerkesztőjeként dolgozott. 1990 óta szabadfoglalkozású író. Első könyve a *Nagy-budapesti Rém-üldözés* (1984) című novelláskötet. Azóta huszonöt könyve jelent meg, regények, elbeszélések, drámák, esszék. Írásaiban a realitás abszurd elemeit állítja előtérbe. A német nyelvű irodalmak klasszikusait fordítja. Margócsy István így írt róla 2021-ben: *„Az elmúlt év talán leglátványosabb irodalmi-könyvkiadói szenzációja volt a hatalmas középkori német Nibelung-ének új magyar fordításának megjelenése. (...) olyan fordítás készült Márton László műhelyében, amely remekül olvasható mai magyar nyelven szólaltatja meg a középkori énekmondást, s ezáltal maiként élvezhető verses regényt teremtett számunkra. (...) Márton Lászlót kora ifjúságától kezdve korszakunknak meghatározó írói újítói között tarthattuk számon, aki számos regényével, elbeszéléskötetével, s elsősorban az ezekben prezentált elbeszélői magatartás, szerep és stílus másokra nem hasonlítható gesztusaival, igen nagy mértékben hozzájárult a mai magyar prózairodalom sokszínűségének, sokoldalúságának kibontakozásához. Márton elbeszélői magatartása, amelynek merészen paradox gesztusai egyaránt magukban őrzik a tragikus, az ironikus és a groteszk látásmód elemeit, már nem kevés nagy művet tudott létrehozni, s azzal biztathatja olvasó közönségét, hogy még sok fontos Márton László-kötettel fog találkozhatni.”*

<https://litera.hu/media/literatv/ml-portre.html>

Május

4. **75 éve** született **NAGY GÁSPÁR** (1949–2007) költő, író, szerkesztő. Tanulmányait a Pannonhalmi Bencés Gimnáziumban, majd Szombathelyen népművelés és könyvtár szakon végezte. Szombathelyi kezdő költőként ismerkedett meg a Kilencekkel, és az ő segítségével talált rá mestereire: Nagy Lászlóra, Kormos Istvánra, Weöres Sándorra, később Jékely Zoltánra és Pilinszky Jánosra. Szerkesztőként dolgozott a Móra Ferenc Könyvkiadónál, majd 1988-tól a Hitel című irodalmi folyóiratnál. 2004-től a Magyar Katolikus Rádió kulturális szerkesztőségét vezette. Költői életművének fontos része volt az 1956-os forradalom és szabadságharc emlékének őrzése és eszméinek felmutatása. Már 1971-ben így fogalmazott: *„Ösztönösen azokra figyelek, akik azt bizonyítják, hogy a*

költészet töretlen gerincek kopogtatása, s nem hiszik, hogy a segesvári és szárszói tragédia mindegy lenne az anyaföldnek.” Több költeményét, köztük *A Fiú naplójából* (1981) és az *Öröknyár: elmúltam 9 éves* (1983) című verseket az 1989-es politikai rendszerváltás szellemi előkészítőjeként tartják számon. Utóbbi szerzeménye Nagy Imre (kezdőbetűiből: NI) jelöletlen sírjára utal. A cenzorok figyelmét ez elkerülte, így az Új Forrás 1984. októberi számában le is közölték. A lapszámot bezúzták, Nagy Gáspár pedig kénytelen volt lemondani írószövetségi tisztségéről. Nagy Gáspár költészete gazdag hagyományt társít posztmodern elemeket is kamatoztató, groteszk és ironikus szemlélettel. Költészete példa arra, hogy a nyitott, sokféle hagyományt és szemléleti irányt hasznosító költői szintézis ma is lehetséges. Művészete hiteles és érvényes megújítása a magyar irodalom közösségi felelősségtől, cselekvő történelmi jelenlétről mindenkor tanúságot tevő fő vonulatának.

A Fiú naplójából

... és a csillagos estben ott susog immár harminc
 évgyűrűjével a drága júdásfa: ezüstnyár rezege
 susog a homály követeinek útján s kitünteti őket
 lehulló ezüst-tallérokka érdekmeik szerint illón...
 ...és ha jön a nyüszítve támadó gyávaság
 a rémület hókuszpókusza? – akkor eljönnek ablakod
 alá a szegényes alkuvások vénei-ifjai mint mindenre
 elszánt hittérítők s beárad a dögszag: a teletömött
 gyomor békessége meg az ígéretekkal megtelt szemek
 tócsafénye és fénytelen homálya...
 ...csupán el kéne hinned... de nem hiszed hogy éppen
 ők jöttek-szöktek el a maszkabálból hogy éppen ők
 azok a független kutyák kik ideológiamentes csontokon
 tökéletesítik a fölösleges morgást-harapást...
 ...nem tudom még hogyan viselem tartósan a szegényt
 hogy együtt néztük ugyanazt az eget folyót hangyafészket
 és másképp vert a szívem másért pirultam el
 másért szorult ökölbe a kezem és másképp láttam
 ugyanazt a fát ezüstlő éveinkkel sújtva súlyos emlékek
 alatt recsegni-ropogni-hajladozni büszkén –
 de ha több szegényen is társul velem akkor is csak így
 mondhatom: míg a szem él látni kell fele-Barátaim!...

Június

3. 5 éve hunyt el **TÉREY JÁNOS** (1970-2019) költő, író, drámaíró, műfordító. Annak ellenére, hogy egyetemista korától Budapesten élt, szülővárosa, Debrecen identitásának fontos része maradt. Első verseskötete, a *Szétszóratás*

1991-ben jelent meg, melyet még ugyanebben az évtizedben négy másik követett. 1998-tól viszont már szabadfoglalkozású íróként tartotta fent magát. 2001-ben jelent meg *Paulus* című verses regénye, mely hatalmas kritikai visszhangot váltott ki. A verses regény a Puskin-műre mint közvetlen előzményre nemcsak az Anyegin-strófák használata, hanem szövegszerű allúziók sorozata révén utal vissza, ugyanakkor a két, párhuzamosan futó történet-szál révén – az egyik a Pál nevű informatikus/hacker sorsát követi nyomon, a másik a sztálingrádi csata német tábornokáét – jócskán kitágítja a fikció terét, a bibliai Pál apostol történetét (és áttételesen Mészöly *Saulusát*) is felidézve. Térey érdeklődése a kétezres években fordult a színház világa, a drámaírás és -fordítás felé: *A Nibelung-lakópark*, *Asztalízene*, *Jeremiás* is elnyerte Az Évad Legjobb Magyar Drámája díjat. Miközben lírikusi alkotótevékenysége folyamatos maradt, a 2010-es években verses epikai alkotásokkal - *Protokoll*, *Átkelés Budapesten*, *A Legkisebb Jégkorszak* - jelentkezett. Első prózai formában írott regénye, a *Káli holtak* 2018-ban látott napvilágot. Utolsó verseskötete, a *Nagy tervekkkel jöttem Rosmersholmba* és a *Boldogh-ház*, *Kétmalom utca: Egy civis vallomásai* című emlékirata már csak halála után jelenhetett meg. Térey János költészete már az indulástól kezdve intenzív párbeszédet folytatott az irodalmi-történeti hagyománnyal, amely egyaránt megmutatkozott az archaizmusokat, anakronisztikus hatású kifejezéseket magába olvasztó versnyelv rétegzettségében, az elavultnak tűnő költészeti műfajok (helyzetdal, idill, tájleíró költemény stb.) és formák emlékének előhívásában és a szecessziós költészetet idéző díszletezésben. A költő munkamódszerének fontos eleme volt a már megjelent szövegek átdolgozása és új szövegkörnyezetbe állítása. Élete során két gyűjteményes (de új szövegeket is tartalmazó) kötetet adott ki. A *Sonja útja a Saxonia moztól a Pirnai térig* (2003) és az *Őszi hadjárat* (2016) az addigi teljes versanyag szelektálása, új ciklusokba rendezése, bizonyos szöveghelyek átdolgozása révén hozták létre a korábbi pályaszakaszok erős értelmezését. Térey műfordítói munkássága is jelentékeny: Verlaine teljes *Szaturdayi költemények* kötetét először ő ültette át magyar nyelvre.

<https://www.youtube.com/watch?v=pCFPXMMN-ug>

<https://litera.hu/irodalom/elso-kozles/erovonalak-kozelitesek-terey-janoshoz.html>

https://magyartanarok.files.wordpress.com/2021/02/terey-janos_-_atkeles_ertelmezes-es-feladatsorok.jav_.docx

https://magyartanarok.files.wordpress.com/2021/02/tereyjanos_asztalizene_tananyag-min.pdf

Philosophy of Sherpa

A lelked alaptáborában,
A néma csúcs alatt
Serpák sátraznak jéghidegben,
Amíg te mászod rendületlen
Kancsendzöngáidat.
Feszít a mítosz készítése,
S ha megdőlsz, jaj neked.
Gyakorolván a csúcsra tartást
Bejárod, éber Nyugtalanság,
A korlátlan teret.

Van szikla, mely tapinthatatlan,
Fellebbe bújt ikon,
Csipkázat, veszéssel határos;
És mágnesvonzás, mely halálos
Kancsendzöngáidon.

„Meghágható hegy! Hübrisz és hó!”
„Bérceid mihaszna, lásd!”
„Sorszámot kell szereznem itt fent.”
„Tudod, idegesíti Istent
Minden csúcstámadás.”

A. B. F. R. A.

Péterfia–Ótemető

...Tényleg, miért a pusztulás, miért
Mindig a felleg borította ország?
Mint lázadó fiú az apja láttán,
Mért fordítok a kedvesek felé
Csiszolt pengét és rezzenetlen orcát?

A válasz ott, ahol téglákra hull
A háztetőnket tartó négy magas fal –
Fölforgatják a földet, és a fényre
Kerülnek bölcsőhelyem kincsei,
Hogy végre tisztában legyek magammal.

A hálósobám küszöbe alatt,
Hol pincegádor tátja nagyra torkát,
Egy csontváz fekszik... Tompán cseng a barbár
sákányok éle: annyi koppanás,
Ahányszáz éve tart a síri fogság

Kőműves Kelemenné, hogyha nő...
De hányán vannak még, százan vagy ezren!
Professzor Hatvani a holtak élén
Beszól: „Szekérderéknyi csont fölött
Húsz évet átaludni, kellemetlen.”

Valahol a Seholban – ugyanitt –
Csónak formájú fejfák rémlenek még;
A törzsük olcsó bakacsin, s akár egy
Tövíg leégett erdő, épp olyan
E gyászfákkal sűrűn beültetett rét.

Halálra élet nő: helyük közös.
 Temető mindenütt, a portulácska
 Szívós gyökerei alatt; a földben,
 Melynek hasára dupla sor japán-
 Akácfa élő aranyát dobálja.

Borúlátásom innét, már tudom.
 Azt is tudom, kedélyem láthatárán
 Miért dereng sok alvilági ködkép;
 Csak egy titok: húsz álmos éven át
 Kinek a szemfedője volt a párnám?

13. **100 éve** született **RÁBA GYÖRGY** (1924–2011) költő, író, műfordító, kritikus, irodalomtörténész. Magyar-francia szakon végzett 1948-ban. 1946-ban az Újhold folyóirat egyik alapító szerkesztője volt. Dolgozott középiskolai tanárként, az MTA Irodalomtudományi Intézet világirodalmi osztályának francia előadójaként, később ugyanitt a XX. századi magyar irodalmi osztály főmunkatársaként. Első versei a Nyugatban és a Magyar Csillagban jelentek meg. Szemléletgátló műhelyként emlékszik vissza a Vigiliára, az Életre, a Franklin és a Hungária Könyvkiadóra. Korai verseskötetei után – az Újhold megszűnése miatti hallgatási fogadalomból - csak 1961-ben jelentkezik a megújult szemléletre valló Nyílttenger című kötettel; ezt újabb hosszú szünet után követi 1969-ben a Férfihangra. Alkotókedve az 1980-as és az 1990-es években feltámadt, kétévenként, olykor évenként követték egymást verseskötetei. Irodalomtörténeti érdeklődésének középpontjában a Nyugat és az avantgárd irodalom, valamint a magyar és a világirodalom párhuzamainak kérdésköre állt. Az 1990-es évek közepétől elbeszéléseket is írt. 1982-ben Próbaidő – Új és válogatott versek című kötetében így összegezte ars poeticáját: *„...a líra azzal érdemli meg nevét, hogy indulatot közvetít: ezért egyszeri és drámai megnyilatkozás is. – A költészet mindig a személyes és az egyetemes kölcsönhatásából születik meg.”* Olasz és francia költészetet fordított, Giacomo Leopardi verseinek fordításából önálló kötete jelent meg.

Gyermekjáték

Ha a nagyok feddése gúnyja untat
 járjunk túl magas eszükön magunkat
 szórakoztassuk eztán kenyeres
 az itt és most parancsából jeles
 nappá változtatva hétköznapot
 elbújok s te a hunyót játszhatod
 ne hagyj egy zugot se földerítetlen
 eredj szedd a lábad találj meg engem
 kutass kajtass bár a felszín alatt
 dúlt hangyabolyban kurkászd társadat

áss föl rókalyukat szánts föl mezőket
itt vagyok már nem is oly messze tőled
orokodj szomszédolj tapadj nyomon
ne lankadj ha *víz víz* kiáltozom
ne ernyedj sajtó léptekeket se aprózz
végtére én juttattalak kalandhoz
ha cserkészésed majd céljára lel
mást pillantsz meg már mint kit keresel

25. A **Karinthy-gyűri átadása**, amelyre 1975 óta minden évben Karinthy Frigyes születésének évfordulóján kerül sor. A Magyar Rádió elnöke adományozza a Rádiókabaré kiemelkedő teljesítményt nyújtó szerzőinek, előadóinak.

2023

Szeptember

4. **30 éve temették újra Horthy Miklóst** (1868–1957), Magyarország egykori kormányzóját. Horthy Miklós, felesége és fia földi maradványai a temetés előtti éjszaka érkeztek Portugáliából Magyarországra, és a kenderesi családi kriptában helyezték őket örök nyugalomra.
10. **125 éve** Genfben merénylet áldozata lett **WITTELSBACH ERZSÉBET** (1837-1898) magyar királyné („Sisi”), Ferenc József felesége. Erzsébet alig 16 évesen házasodott össze Ferenc József osztrák császárral és magyar királlyal. Anyósával, Zsófia főhercegnével köztudottan konfliktusos viszonya rányomta bélyegét a bécsi udvar falai között töltött mindennapjaira. Miután 1867-ben magyar királynévá koronázták, gyakran tartózkodott Magyarországon, ahol nagy népszerűségnek örvendett. Férjével fiuk, Rudolf főherceg öngyilkosságát követően megromlott a viszonya, illetve az anyósával való konfliktusok miatt is igyekezett a lehető legtávolabb lenni Béctől. Erzsébet 1898. szeptember 10-én Svájcban, a Genfi-tónál kirándult, amikor a kikötőben egy hegyesre élezett reszelővel rátámadt Luigi Lucheni Habsburg-ellenes olasz anarchista. A vérveszteség következtében életét már nem tudták megmenteni. Halálát az egész Osztrák-Magyar Monarchiában, különösen Magyarországon megrendülten vették tudomásul. Róla nevezték el Budapest VII. kerületét Erzsébetvárosnak, de számtalan más közterület, intézmény, műalkotás (regény, film, színdarab, mese) állít emléket az egykori királynénak. A 20. század elején valóságos kultusz épült alakja köré. Mikszáth Kálmán a következőképp emlékezett meg Sisiről a halálát követően az Országos Hírlapban megjelent cikkében: *„Hogy mit tett, nem bírjuk elemezni, történetkönyvek, okmányok, krónikák nem hirdetik világosan, de az érzésekben ott él és mint bizonyosság él az a tudat, hogy ez a szent asszony örködött a nehéz órákban Magyarország felett (...).”*

<https://rubicon.hu/kalendarium/1898-szeptember-10-erzsebet-kiralynemeggyilkolasa>

75 éve ezen a napon született **CHARLES SIMONYI** (1948–) szoftverfejlesztő, magyar úrutazó. Édesapja Simonyi Károly fizikus, akinek munkásságát a Magyar Nemzeti Örökség részévé nyilvánították 1998-ban. Charles Simonyi 20 évesen költözött az Egyesült Államokba, a Microsoftnál, az ő vezetésével fejlesztették ki a cég később legjövődmezőbb termékeit, a Wordöt és az Excelt. Munkássága révén jelentős vagyonra tett szert, amelyből a mai napig jelentős adományokkal támogat különböző művészeti és tudományos programokat. Ezidáig Simonyi volt az egyetlen olyan személy, aki kétszer is járt úrturistaként az úrben: először 2007-ben, másodszor 2009-ben.

11. 300 éve született PRAY GYÖRGY (1723–1801) jezsuita szerzetes, történetíró, a budai majd a pesti Egyetemi Könyvtár vezetője. Elsősorban történetíróként számított a 18. század legkiválóbb jezsuita tudósai közé. A forrásokat szisztematikusan összegyűjtő, majd azokat kritikai szemlélettel feldolgozó módszere példaként szolgált a modern történettudomány számára is. Levéltári kutatásainak egyik fontos hozadéka volt a 12. századi, többnyire latin nyelvű *sacramentarium* (könyörgésgyűjtemény) összeállítása, amelyet róla neveztek el Pray-kódexnek. Ebben található a jelenleg ismert legrégebb magyar nyelvű szövegemlék, a Halotti beszéd és könyörgés. Az ő nevéhez fűződik többek között Szent Erzsébet és Szent Margit legendáinak publikálása is. Fő művét, a magyar történelmet az államalapítástól I. Ferdinánd 1564-es haláláig tárgyaló *Annales regum Hungariae* című művét 1763 és 1770 között jelentette meg öt kötetben. Ezzel megalkotta a magyar középkor történetének első szakszerű, forrásokon és azok kritikai megközelítésén alapuló áttekintését.
28. 175 éve hunyt el LAMBERG FERENC (1791–1848) császári és királyi altábornagy. Fiatalon lépett be az osztrák hadseregbe, ahol 1834-től a Magyarországon állomásozó császári-királyi csapatok vezérkari főnöke lett. Az első felelős magyar kormány megalakulásakor a pozsonyi hadosztályparancsnoka. 1848. szeptember 25-én – Jellasics horvát bán sikeres előrenyomulása miatt – Magyarország katonai parancsnokává és ideiglenes nádorává nevezték ki, viszont a kinevezés miniszteri ellenjegyzés nélkül történt, így az országgyűlés két nappal később érvénytelenítette azt. Másnap Lamberg Ferenc a fővárosba érkezett katonai kíséret nélkül, hogy Batthyány Lajos miniszterelnök ellenjegyezze a kinevezését, ezzel pedíg átvehesse hivatalát. Azonban a Jellasicstól és seregétől tartó feldühödött tömeg felismerte a pest-budai hajóhídon, és kegyetlenül meggyilkolta.
29. 175 éve, 1848-ban ezen a napon zajlott le az 1848/49-es forradalom és szabadságharc egyik jelentős összecsapása, a **pákozdi csata**, amelynek során a Móga János által vezetett honvédsereg legyőzte Jellasics horvát bán haderejét.

<https://ujkor.hu/content/mi-tortent-pakozdnal-1848-ban>

Október

6. Az **aradi vértanúk emléknapja**, mivel 1849-ben ezen a napon végeztek ki Aradon 13 honvéd főtitest: Lázár Vilmost, gróf Dessewffy Arisztidet, Kiss Ernőt, Schweidel Józsefet, lovag Poeltenberg Ernőt, Török Ignácot, Láhner Györgyöt, Knézich Károlyt, Nagysándor Józsefet, gróf Leiningen-Westerburg Károlyt, Aulich Lajost, Damjanich Jánost, gróf Vécsey Károlyt, valamint Pesten, a mai Szabadság tér helyén álló Újépületben gróf Batthyány Lajos volt miniszterelnököt.

<http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1849-oktober-6-az-aradi-vertanuk-es-batthyany-lajos-kivegzese/>

11. **375 éve** hunyt el Gyulafehérvárott **I. RÁKÓCZI GYÖRGY** (1593–1648) erdélyi fejedelem. A kelet-magyarországi nagybirtokos 1630-tól haláláig tartó uralkodása alatt Erdély politikailag és gazdaságilag is erősödött. Az 1645-ös linzi békében megszerzett Erdélynek hét kelet-felvidéki vármegyét és biztosította a vallásszabadságot a királyi Magyarországon. Jelentősen gyarapította a családi birtokállományt. Sokat tett a református egyház és iskoláztatás felvirágoztatása érdekében. Vallásosságát tükrözi „*Ha Isten velünk, ki ellenünk?*” jelmondata. Halála után erős fejedelemséget és nagyravágyó külpolitikai célokat hagyott György fiára.

<https://rubicon.hu/kalendarium/1630-november-26-i-rakoczi-gyorgyot-erdelyi-fejedelemme-valasztjak>

12. **125 éve** született **RÉVAI (LEDERER) JÓZSEF** (1898–1959) író, a Rákosi-korszak meghatározó kultúrpolitikus és ideológusa, a kommunista diktatúra egyik irányítója. Tanulmányait követően csatlakozott a radikálisokat, szociáldemokratákat és leendő kommunistákat tömörítő diákszervezethez, a nevezetes Galilei Körhöz. Alapító tagja volt a Kommunisták Magyarországi Pártjának. A Tanácsköztársaság leverése után elhagyta Magyarországot, majd 1944-ben tért haza a moszkoviták egyikeként – Rákosi Mátyás, Gerő Ernő és Farkas Mihály mellett – az ún. „négyesfogat” tagjaként. 1948-tól 1953-ig ő volt a magyar kulturális élet teljhatalmú irányítója.
18. **200 éve** született **IPOLYI ARNOLD** (1823–1886) besztercebányai majd nagyváradai püspök, a magyar művészettörténet egyik úttörője. 1847-es pappá szenteltése után többek között báró Mednyánszky Alajos királyi kincstárnok házában volt nevelő, akinek fiát tanította bölcseletre. Ez idő alatt tovább bővíthette ismereteit, hiszen a báró gazdag könyv-, levél- és okiratgyűjteményének rendezésével is megbízta. Számos egyházi tisztséget töltött be élete során: 1863-ban nevezték ki egri kanonokká, majd 1872-től besztercebányai, 1886-tól pedig nagyváradai püspök lett. Jelentős a tudományos és kulturális tevékenysége is. A Magyar Történelmi Társulat egyik alapítója és későbbi elnöke, valamint az Országos Magyar Képzőművészeti Tanács elnöke is volt. 1862-ben Kubinyi Ferencsel és Henszlmann Imrével Konstantinápolyba utazott, ahol megtalálta a Corvinák maradványait. Ipolyi Arnold fő műve az 1854-ben megjelent Magyar Mythologia, amelyben a magyar népköltészet és hiedelemvilág adataiból a magyar ősvallás rekonstruálása vállalkozott, ezzel lefektette a folklorisztika tudományos alapjait. A Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat a tiszteletére alapította az Ipolyi emlékermetet, amit a művészettörténeti kutatások terén kiemelkedő szakemberek kaphatnak meg.
30. **175 éve**, 1848-ban ezen a napon a Móga János vezette magyar sereg **vereséget szenvedett** a Windisch-Grätz vezette császári haderőtől **Schwechatnál**.

November

10. **150 éve** hunyt el **VIDATS JÁNOS** (1826–1873) honvédtiszt, országgyűlési képviselő. Vagyonos polgári származású családban született, édesapja az első magyar (pesti) gépgyár alapítója volt. A márciusi ifjak egyike, ő is tagja volt annak a küldöttségnek, amelyet Landerer nyomdájának lefoglalása jelöltek ki. Az 1848/49-es szabadságharcban részt vett a délvidéki harcokban, majd őrmesteri rangban visszatért a fővárosba és harcolt Jellasics serege ellen. A téli, tavaszi és a nyári hadjáratban zászlóalja a feldunai, illetve a VII. hadtesthez volt beosztva. 1848 decemberében hadnaggyá, 1849 júniusában pedig főhadnaggyá léptették elő. A szabadságharc bukása után Észak-Itáliába menekült, itt azonban egy év után elfogták, majd 1851-ben halálra ítélték, de ezt kegyelemből börtönre változtatták, ahonnan két évvel később szabadult. Az 1850-es évek végén az édesapja által alapított gyárnak vette át a vezetését, a politikától azonban nem maradt távol: az 1860-as években egymás után háromszor is megválasztották országgyűlési képviselőnek. Mindvégig radikális '48-as nézeteket vallott, a kiegyezést ellenezte. 1869-ben a Ferenc József Takarékpénztár elnöke lett, melynek 1873-as csődbe menetelekor saját kezével vetett véget életének.
14. **175 éve** született **WEKERLE SÁNDOR** (1848–1921) az első polgári származású magyar miniszterelnök. Középkorai tanulmányait a székesfehérvári Ciszterci Szent István Gimnáziumban végezte, majd Pesten szerzett jogi diplomát. 1889 és 1895 között pénzügyminiszter volt Tisza Kálmán és Szapáry Gyula kormányában, 1892-től háromszor is betöltötte a miniszterelnöki tisztséget (1892–1895, 1906–1910, 1917–1918). Pénzügyministerségének egyik legnagyobb vívmánya az aranyalapú valuta bevezetése. Első miniszterelnöki időszakára esik az egyházpolitikai harc (polgári anyakönyvezés, polgári házasság és válás, a felekezetek közötti áttérés megkönnyítése, a gyermekek vallásának állami szabályozása és az izraelita vallás egyenjogúsítása). Ebben a küzdelemben fő ellenfele lett a Katolikus Néppárt, amely elsőként képviselte Magyarországon a politikai katolicizmust, és az egyház új típusú társadalmi szerepvállalását is segítette.
- <https://ujkor.hu/content/polgarfiubol-haromszoros-miniszterelnok-wekerle-sandor-emlekere>
17. **225 éve** hunyt el **BATTHYÁNY IGNÁC** (1741–1798) erdélyi püspök. Tanulmányait Nagyszombaton, Grazban és Rómában végezte. 1773-ban egri nagyprépostként, majd 1780-tól római katolikus erdélyi püspökként tevékenykedett. Az ő nevéhez fűződik a Batthyáneum alapítása 1789-ben Gyulafehérvárott. A püspökség megkapta az 1783-ban feloszlott trinitárius rend templomát és kolostorát, az erdélyi püspök ezt alakította át az intézmény céljainak megfelelően. A tudományos gyűjtemény legjelentősebb része a kezdetben

körülbelül 20.000 kötetből álló könyvtár, amely ma közel 60.000 kötetet és 1650 középkori kéziratot foglal magában. Továbbá Batthyány az intézménynek adományozta az érmékből, kagylókból és ásványokból álló magángyűjteményét halálának évében, illetve kialakított egy csillagvizsgálót is a korábbi templomban. 1950-ben a román állam lezárta és államosította a gyűjteményt, amely azóta a Romániai Nemzeti Könyvtárhoz tartozik, és csak külön engedéllyel kutatható, de a Gyulafehérvári Püspökség szeretné visszaszerezni a tulajdonjogot.

<https://mek.oszk.hu/07500/07596/07596.pdf>

150 éve, 1873-ban ezen a napon jött létre **Buda, Óbuda és Pest egyesítésével Budapest**, amelyről az 1872. évi XXXVI. törvénycikk rendelkezett.

<https://ujkor.hu/content/buda-tehat-pest-reszere-csak-teher-a-varosegyesites-kerdojelei>

December

2. **175 éve** mondott le a Habsburg-Lotaringiai-házból származó **V. Ferdinánd** (1830–1848) magyar király és osztrák császár, az áprilisi törvények szentesítője. Utódja Ferenc József lett (1848–1916).
15. **200 éve** született **URHÁZY GYÖRGY** (1823–1873) újságíró, író, honvédtiszt. Részt vett az 1848/49-es szabadságharcban, azon belül is Bem József erdélyi hadjáratában. A harcokban tanúsított magatartásáért többször is előléptették. A fegyverletételt követően sikerült elmenekülnie a megtorlás elől. Katonai szerepvállalása mellett újságírói és írói tevékenységet is folytatott. 1850-től a Pesti Napló külföldi rovatát szerkesztette. A magyar sajtó történetében ő volt az első olyan újságíró, aki egy lap által kiküldött helyszíni tudósítóként járt el, amikor 1854-ben a krími háborúról közölt információkat.
18. **50 éve**, 1973-ban ezen a napon VI. Pál pápa üresnek nyilvánította az esztergomi érseki széket, és **Mindszenty József hercegrímást nyugállományba** helyezte.
30. **150 éve** született gróf **BÁNFFY MIKLÓS** (1873–1950) író, grafikus, díszlet- és kosztümtervező, színpadi rendező, politikus. Kolozsvárott született Erdély egyik legnagyobb földbirtokával rendelkező főnemesi családjában. Egyetemi tanulmányait Kolozsvárott és Budapesten folytatta, majd doktori címet szerzett. 1912 és 1918 között a Nemzeti Színház és az Operaház intendánsa volt. Kiváló díszlet- és jelmeztervező hírében állt, és neki köszönhető, hogy a világ operaházaiban sikeres operák bekerültek a budapesti intézmény repertoárjába. Kulturális tevékenysége mellett a politikai életben is fontos szerepeket töltött be élete során: több cikluson át országgyűlési képviselő volt, négy éven keresztül Kolozs vármegye főispánjaként tevékenykedett. Az 1920-as évek elején bő másfél évig a Bethlen-kormány külügyminisztere lett, ez idő alatt történt a

soproni népszavazás és a második királypuccs. Lemondása után Klebelsberg Kuno felkérésére elvállalta a Képzőművészeti Tanács elnöki tisztét. 1926-ban visszatért az immár Románia részévé vált Erdélybe, ahol az állampolgárság megszerzésének feltétele volt, hogy tíz évig nem politizálhat. Ugyanakkor a két világháború között vezető szerepet töltött be az erdélyi magyar kulturális életben, ő volt az Erdélyi Helikon című folyóirat főszerkesztője. Nagy számban jelentek meg saját művei is, amelyek egy részét német, olasz és francia nyelvre is lefordították, illetve grafikusként is maradandót alkotott: az Erdélyi Szépművészeti Céh által kiadott könyveket illusztrált, például Tamási Áron műveit. Észak-Erdély visszatérésekor a Felsőház tagja lett, amelyről a Szálasi-puccs után lemondott. Közben 1943-ben németellenes román politikussal tárgyalt, 1944-ben pedig Horthyt próbálta rávenni a háborúból való kilépésre. 1945-ben ugyan visszatért Romániába, de négy évvel megélhetési okokból később kénytelen volt Magyarországra áttelepülni, ahol rövidesen meg is halt.

2024

Január

1. A béke világnapját 1968 óta, VI. Pál pápa kezdeményezésre ünneplik meg minden év első napján.
https://jelesnapok.oszk.hu/prod/unnep/a_beke_vilagnapja
2. 225 éve hunyt el SZILY JÁNOS (1735–1799) Szombathely első püspöke.. 1777-től haláláig állt a Mária Terézia által létrehozott egyházmegye élén. Püspöksége alatt rengeteget tett a helyi egyházi és kulturális élet felvirágoztatásáért: az egyházmegye megszervezése mellett felépíttette a püspöki palotát és a székesegyházat, létrehozta a papnevelő intézetet és a szombathelyi könyvnyomdát, valamint a szemináriumnak értékes könyvtárt adományozott.
6. 50 éve hunyt el SLACHTA MARGIT (1884–1974) szerzetes, politikus, az első magyar női országgyűlési képviselő. Lengyel származású felvidéki nemesi családban született Kassán. Iskolái elvégzése után tanítónőként helyezkedett el, de már 25 évesen elhatározta, hogy minden erejét a szociális munkának fogja szentelni. 1908-ban elsőként lépett be a Szociális Missziótársulatba, majd 1915-ben szociális iskolát nyitott. A *Keresztény Nő* című katolikus egyesületi lap szerkesztőjeként is dolgozott. 1920-ban a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja jelöltjeként a főváros I. kerületében nemzetgyűlési képviselővé választották, ezzel ő lett az első női országgyűlési képviselő Magyarország történetében. 1922-ig töltötte be ezt a pozíciót. 1923-ban hozta létre néhány társával együtt a Szociális Testvérek Társasága nevű katolikus szerzetesrendet, ami a mai napig fennáll. 1944-ben a rendnek kiemelkedő szerepe volt az üldözöttek mentésében, mintegy ezer főre tehető az általuk Budapesten és a vidéki városokban megmentett zsidók száma. Ugyanebben az évben betiltották a Slachta Margit

által létrehozott mozgalmat, a Keresztény Női Tábor. A háborút követően a Keresztény Demokrata Néppárttal és a Polgári Demokrata Párttal kötött választási szövetség révén újra nemzetgyűlési képviselő lett. A Keresztény Női Tábor 1947-ben önálló párttá szerveződött, és a választásokon négy mandátumot szerzett. A kommunista párt fokozatos térnyerésével egyre lehetetlenebbé vált politikusi pályájának folytatása, így letartóztatásától tartva 1949-ben emigrált az Amerikai Egyesült Államokba, de sosem fordult el Magyarországtól. Slachta Margit a 20. század egyik legmeghatározóbb női politikusa volt, aki évtizedeken át képviselte a keresztény és a nemzeti értékeket, valamint a nők érdekeit. Munkája legfontosabb eredményeket a szociális gondoskodást társadalmi, illetve szervezeti reformokkal tudta összekapcsolni. 1974-ben hunyt el Amerikában, 2021-ben temették újra Budapesten, a Fiumei úti sírkertben.

<https://www.magyarKurir.hu/hirek/slachta-margit-ujratemetese-fejerdy-andras-tortenesz-mindig-kiallt-az-elvei-mellett>

26. **325 éve**, 1699-ben ezen a napon **kötötték meg a karlócai békét** I. Lipót és II. Musztafa oszmán szultán követei. Bár a magyar a békedelegáció tagjai között nem voltak magyar politikusok és diplomaták („*rólunk, de nélkülünk.*”), a béke a több mint 150 éves magyarországi török uralomnak vetett véget: Magyarország területe – a Szerémség keleti része és a Temesköz kivételével – felszabadult a török fennhatóság alól.

Február

8. **75 éve** a kommunista népbíróság **életfogytiglani börtönbüntetésre ítélte Mindszenty József** (1892–1975) **hercegrímást**, akit egy koncepció per során hazaárulás és valutaüzérkedés vádjában találtak bűnösnek.

<https://rubicon.hu/kalendarium/1949-februar-8-mindszenty-jozsefet-eletfogytiglani-bortonbuntetesre-itelik>

<https://www.youtube.com/watch?v=yrr-uoJw300>

25. **A kommunizmus áldozatainak emléknapja**, mert 1947-ben ezen a napon hurcolta el a szovjet államvédelem Kovács Bélát a Független Kisgazdapárt főtitkárát, miután a Nemzetgyűlés nem volt hajlandó mentelmi jogát felfüggeszteni.

<https://rubicon.hu/kalendarium/1947-februar-25-kovacs-bela-kisgazdapartfotitkart-a-szovjetunioba-hurcoljak>

- 26–27. **175 éve a kápolnai csatában** Dembinszky Henrik lengyel származású főparancsnok honvéd csapatai vereséget szenvedtek a Windisch-Grätz által vezetett császári haderőtől.

Március

3. **175 éve**, ezen a napon **adta ki** I. Ferenc József osztrák császár az ún. oktrojált **olmützi alkotmányt**. Az uralkodói rendelet, amely Magyarországot tartományi rangra süllyesztette volna és az uralkodónak teljhatalmat adott volna, valójában sosem lépett életbe, mert a magyarokon kívül a birodalom más népei és fontos érdekcsoportjai is sérelmezték.

<https://rubicon.hu/kalendarium/1849-marcius-4-az-olmutzi-oktrojalt-alkotmany>

5. **800 éve** született **ÁRPÁD-HÁZI SZENT KINGA** (1224–1292), IV. Béla magyar király lánya, Lengyelország és Litvánia védőszentje. Kinga nővéréhez, Szent Margithoz hasonlóan mélyen vallásos neveltetést kapott. A családi indíttatás mellett hatással voltak hitére a koldulórendek (domonkosok, ferencesek) szerzetesi eszményei is. Kinga fiatalon elhatározta, hogy szüzességi fogadalommal életét teljesen Istennek fogja szentelni. 1239-ben szülei igent mondtak a lengyel fejedelem leánykérésére, de ő későbbi férjét, Boleszlávot is rávette, hogy tegyen szüzességi fogadalmat. A tatárok a muhi csata évében (1241) Lengyelországot is megtámadták. Kinga pár évvel később hazalátogatott Magyarországra, és az apja által szolgálatára rendelt bányászok segítségével megnyitatta a híres bochniai sóbányákat (Wieliczka). Ehhez köthető a Kinga gyűrűjével kapcsolatos legenda, őt tekintjük a sóbányászok védőszentjének is. Miután férje meghalt 1279-ben, az ószandeci klarissza zárdába vonult vissza, amelyet nem sokkal korábban férjével együtt építettek. Itt először nővérként élt, majd a kolostor főnöknőjévé választották. Vagyonát az egyháznak adományozta, szétosztotta a szegények között, kórházakat és zárdákat alapított. A kolostort 1287-ben feldúlták a tatárok, az újjáépítés Kingára maradt. Egy legenda szerint Kinga a tatárok elől menekült Lengyelországban, amikor apácatársaival együtt egy szalagot dobott a háta mögé, amely kanyargós folyóvá (Dunajec) vált. Azonban ezen még átjutottak a tatárok, így a fésűjét is a háta mögé dobta. A fésűből sűrű erdő lett, amin már nem jutottak át a tatárok, így megmenekült az ország. Kingát II. János Pál pápa 1999. június 16-án iktatta a szentek sorába.

<https://www.magyarKurir.hu/kultura/arpad-hazi-szent-kinga-szuz1>

5. **350 éve**, 1674-ben ezen a napon zajlott a **református prédikátorok pere** Pozsonyban. A per során koholt vádak alapján több száz protestáns lelkészt kényszerítettek áttérésre vagy önkéntes száműzetésbe, az ellenállókra pedig szenvedések sora várt. A per következményeként 93 főt ítéltek halálra, később börtönbüntetésre, majd gályarabságra. Magyarországon a gályarabokra emlékezve 1895-ben emlékművet emeltek Debrecenben, amelyet 1991-ben II. János Pál pápa koszorúzott meg a kiengesztelés jeleként.

11. **175 éve Bem József tábornok elfoglalta az orosz csapatok által védett Nagyszebent**, az ellenség hadműveleti központját, amelynek következtében néhány napon belül ellenséges osztrák-orosz csapatok kimenekültek egész Erdélyből.
12. **25 éve**, 1999-ben ezen a napon **lépett be Magyarország a NATO-ba**.
14. **950 éve** zajlott le Salamon király és I. Béla király fiai (Géza és László hercegek) között a **mogyoródi csata**, melyben a hercegi csapatok döntő győzelmet arattak a Salamon vezette királyi had felett. Az ütközet legfőbb következménye az volt, hogy Salamon király (1063–1074) elveszítette trónját, melyet unokatestvére foglalt el I. Géza (1074–1077) néven.

Április

6. **175 éve**, 1849-ben ezen a napon zajlott az **isaszegi csata**, amely a tavaszi hadjárat első szakaszának döntő ütközete volt. Ennek során Görgei Artúr hadserege legyőzte Windisch-Grätz seregét.
<https://ujkor.hu/content/ma-kell-gyozni-vagy-mehetunk-vissza-tisza-moge-az-isaszegi-csata>
14. **175 éve**, 1849-ben e napon fogadták el a debreceni országgyűlésen a Habsburg-ház trónfosztását és Magyarország szabadságharcban visszanyert önállóságát kimondó **Függetlenségi nyilatkozatot**.
16. A **holokauszt emléknapja**, mert 1944-ben ezen a napon állították föl – Kárpátalján – az első magyarországi gettót.
<https://sfi.usc.edu/exhibits/holokauszt-magyarorsz%C3%A1gi-%C3%A1ldozatainak-eml%C3%A9knapja-%C3%A1prilis-16-0>
http://www.holokausztmagyarorszagon.hu/index.php?section=1&type=content&chapter=4_2_1
20. **75 éve** hunyt el **BÁNÁSS LÁSZLÓ** (1888–1949) veszprémi püspök. Innsbruckban teológiát, Münchenben és Budapesten zenét, Rómában egyházjogot és diplomáciát, tanult. (Az első világháborút követően zenei disszertációját Belgiumban védte meg, ezzel Románia első zenetudományi doktora lett.) 1912-ben szentelték pappá Nagyváradon. Az első világháború idején tábori lelkészként szolgált, majd 1919-től a nagyváradi orsolyita tanítóképző igazgatója. Római kapcsolatait felhasználva sikerült megghiúsítania az Erdélyi Katolikus Státus teljes megszüntetését. 1937-től nagyszalontai, majd 1942-től debreceni plébános. 1945-től a Veszprémi egyházmegyeapostoli kormányzója, 1946-tól haláláig püspöke. (Jelmondata: „*Rendületlenül a romok között*”). Egyházkormányzata idején új plébániákat létesített, premontrei apácákat

telepített le Bakonyoszlopon és Nyárádon, valamint sokat tett – ámbár sikertelenül – az egyház és az állam viszonyának rendezése érdekében.

https://epa.oszk.hu/03300/03328/00028/pdf/EPA03328_szazadok_2018_04_809-840.pdf

21. **225 éve** született **TÁNCICS MIHÁLY** (1799–1884) magyar író, publicista, az 1848. március 15-i pesti forradalmi események szimbolikus alakja, akit a lelkes tömeg aznap szabadított ki a börtönből. Táncsics egy olyan jobbágycsaládban született, ahol a 13 gyerek közül 7 élte meg a felnőttkort. Fiatalkorában alkalmi munkákat vállalt, később takácsként és segédtanítóként is dolgozott szülőfalujában. A gimnáziumi tanulmányait csak 24 évesen kezdte meg, 1828 és 1831 között a pesti egyetemen bölcsészetet és jogot tanult, de utóbbit nem fejezte be. Az egyetem utáni években politikai hangvételű cikkeket, röpiratokat, irányregényeket írt, amelyekben az átalakulás szükségességét hirdette. Éles hangvételű írásai miatt sajtóvétség vádjával perbe fogták és bebörtönözték. 1848-as szabadulása után néhány héttel elindította a *Munkások Újsága* című lapját, melyben a kiváltságok eltörlését és általános választójogot követelt. A szabadságharc bukása után pesti háza alatt kialakított rejtkehelyen bujkált 8 éven keresztül, ahonnan csak az 1857-es amnesztia után jött elő. 1860-ban 15 év börtönre ítélték a március 15-i tüntetések miatt. 1867-es szabadulásakor már szinte teljesen vak volt, de ezen javított egy későbbi műtét. 1869 és 1872 között az orosházi választókerület képviselőjeként, bekapcsolódott a munkásság szervezkedésébe, az Általános Munkásegylet elnöke lett. Mandátumának lejáratát után visszavonult a közéletől, 1884-ben bekövetkező haláláig anyagi gondokkal küzdött.

Május

21. **175 éve**, az 1848/49-es szabadságharc során a Görgei Artúr által vezetett honvéd csapatok háromhetes ostrom után májusban **visszafoglalták Budát**. Ennek emlékére e nap 1992-től a Fegyveres Erők Napja.
23. **175 éve** született gróf **KHUEN-HÉDERVÁRY KÁROLY** (1849–1918), a dualizmus korának ismert politikusa, a magyar és a horvát történelem egyik jelentős alakja. Középiskolai tanulmányait a pesti piarista és a pécsi ciszterci gimnáziumban végezte, majd Zágrábban tanult jogot. Politikai pályafutását 1875-ben, a Szabadelvű Párt tagjaként kezdte, így lett Győr országgyűlési képviselője, majd ugyanitt főispánná nevezték ki. A kinevezését követő évben (1883) nagy árvíz csapott le a városra, a mentési és a helyreállítási munkálatokban pozíciójának megfelelően óriási szerepe volt. Rövid főispánsága után horvát bánná nevezték ki. Később két alkalommal is betöltötte a magyar miniszterelnöki tisztséget, bár mindkét esetben viszonylag rövid ideig: először 1903. júniusa és novembere

között, másodsor pedig 1910 és 1912 között, ekkor már a Nemzeti Munkapárt képviselőjeként, miután a Szabadelvű Párt 1906-ban megszűnt.

<https://mnm.hu/hu/cikk/egy-vitatott-eletpalya-khuen-hedervary-karoly-horvat-ban-es-magyar-miniszterelnok>

125 éve hunyt el **PERCZEL MÓR** (1811–1899) politikus, honvédtábornok, az 1848/49-es szabadságharc egyik kiemelkedő alakja. Politikai pályafutása Tolna vármegyében kezdődött, később az országos politikai küzdelmekben is részt vett. A szabadságharc alatt a Batthyány-kormány belügyminisztériumának tanácsosa, illetve Buda országgyűlési képviselője volt. A szabadságharc számos csatájában részt vett. 1848-ban megalakította a Zrínyi-szabadcsapatot, amelynek döntő szerepe volt az ozorai győzelem kivívásában. Ezt követően az Országos Honvédelmi Bizottmány tábornokká léptette elő annak ellenére, hogy nem volt előképzettsége. Görgeivel és Kossuthtal több konfliktusa is volt a szabadságharc során. Jelentős szerepe volt 1849 tavaszán a Bácska és a Bánság átmeneti visszafoglalásában. A világosi fegyverletétel után Törökországba, majd az Egyesült Királyságba emigrált, távollétében halálra ítélték. A kiegyezéskor hazatért, de két évnyi képviselőség után visszavonult a politikai élettől.

24. **100 éve**, 1924-ben ezen a napon alapították meg a **Magyar Nemzeti Bankot**. Korábban az Osztrák-Magyar Bank, a Monarchia közös jegybankja látta el a központi bank feladatkörét. A Magyar Nemzeti Bank vezette be az új hivatalos pénznemet, a pengőt – a magyar korona helyett – 1927-ben, az első világháborút követő gazdasági válság utáni stabilizációs program részeként.

Június

3. **125 éve** született **BÉKÉSY GYÖRGY** (1899–1972) magyar származású Nobel-díjas biofizikus. Gyerekkorában számos országban élt, mivel édesapja Európa különböző fővárosainak nagykövetségein teljesített szolgálatot. A gyakori költözés és a különböző nyelveken (például német, francia, olasz) való tanulás ellenére egyik nyelvet sem beszélte tökéletesen, köztük a magyart sem. A berni egyetemen szerzett vegyészdiplomát, majd fizikából doktorált Budapesten. Ezután a Posta Kísérleti Állomás laboratóriumában dolgozott, ahol távközléssel kapcsolatos kutatásokat végzett. A telefonkagyló tökéletesítésén dolgozva jutott el a belső fülbéli idegi átvitel mechanikai jellemzőinek felfedezéséhez. Ezzel a munkával alapozta meg az 1961-ben elnyert orvostudományi Nobel-díját. 1944-ben bombatalálat érte laboratóriumát. A felmerülő anyagi költségek és a felszerelés hiánya miatt előbb Svédországban folytatta kutatásait, majd az Egyesült Államokba utazott, ahol a Harvardon kezdett el dolgozni, és a politikai helyzet miatt nem tért vissza Magyarországra.

4. **A nemzeti összetartozás napja** annak emlékére, hogy 1920-ban ezen a napon írták alá a Versailles-ban található Nagy Trianon palotában a Magyarország területének kétharmadát elcsatoló békediktátumot, amely a történelmi Magyarország megszűnését jelentette, és amelynek következtében több millió magyar került kisebbségi sorba.

<https://rubicon.hu/kalendarium/1920-junius-4-a-trianoni-beke-alairasa>

19. **25 éve** ezen a napon 29 európai ország írta alá a **Bolognai Nyilatkozatot**, melynek fő célkitűzése volt, hogy 2010-re létrejöjjön az egységes Európai Felsőoktatási Térség.

24. **200 éve** született báró **PODMANICZKY FRIGYES** (1824–1907) magyar politikus, író. Politikai pályafutását vármegyei tisztviselelként és az 1847–48. évi országgyűlés felsőházi tagjaként kezdte. A szabadságharc idején századosi rangban szolgált, majd annak bukása után a bányai református egyházkerület ügyeivel foglalkozott és szépirodalmi műveket írt. 1861-ben tért vissza a közéletbe. Krúdy Gyula „Budapest vőlegényének” nevezte, ugyanis 1873-as csatlakozását követően 40 éven keresztül alelnöke volt a Budapest fejlesztéséért felelős Közmunkatanácsnak, és rengeteget tett az egyesített főváros felvirágoztatásáért. Podmaniczkynek olyan nevezetességek megépítésében volt kulcsfontosságú szerepe, mint a millenniumi emlékmű, a Halászbástya vagy a Parlament. Ugyancsak a nevéhez köthető a budapesti színházak működésének megszervezése, illetve egy ideig az Operaházat is vezette. Halála után Budapest világvárossá fejlődésének egyik szimbólumává vált.

https://rubicon.hu/kalendarium/1824-junius-20-podmaniczky-frigyes-szuletese?gc_id=14734383555&h_ad_id=547570060264

27. **100 éve** született **BRUSZNYAI ÁRPÁD** (1924–1958) klasszika-filológus és középiskolai tanár, az 1956-os forradalom egyik mártírja. 1956. novemberében a Veszprém megyei forradalmi tanács elnökeként tevékenykedett. A forradalom bukása utáni megtorlás során koncepciós pert indítottak ellene, majd halálra ítélték. A rendszerváltás során rehabilitálták, és 1990 májusában temették újra.

2023

Július

4. **400 éve** hunyt el **WILLIAM BYRD** (1543–1623) reneszánsz zeneszerző, az angol katolikus zene utolsó képviselője. Kortársai szerint „az angol nemzet leghíresebb muzsikusa és orgonistája” és „az angol zene atyja” volt. Húszéves korától a lincolni katedrálisban volt orgonista. 1572-ben Londonba költözött, ahol a Chapel Royal, orgonistája és karmestere lett Thomas Tallis mellett. Szoros kapcsolat alakult ki a két komponista között. I. Erzsébet királynőtől szabadalmat kaptak kottanyomtatásra. Elsőként egy latin motettagyűjteményt jelentettek meg, mely 18 alkotását tartalmazta. Legszebb darabjai a katolikus liturgia számára készült latin szövegű kórusművei. A vallásos művek mellett világi szövegűeket is írt. Ez utóbbiak sajátossága, hogy a szóló éneket – az akkoriban megszokott lantkíséret helyett – viola együttes (konzort) kísérte. Sokoldalú komponista volt. 150 billentyűs hangszerekre készült darabja is van, melyeket a virtuozitáson kívül a kifinomult díszítőművészet jellemzi. Őt tekintik a Purcell előtti angol egyházi zene legnagyobb alakjának.

Ave Maria: <https://www.youtube.com/watch?v=Ql6Gm2-LmnA>

6. **50 éve** hunyt el **OTTO KLEMPERER** (1885–1973) német karmester és zeneszerző, a 20. század egyik legkiemelkedőbb dirigense. 1947-től 1950-ig a budapesti Operaház vezető karmestereként a magyar zeneéletnek is nagyhatású alakja volt, ezeket az éveket tartják az Operaház egyik aranykorának. Működése alatt Mozart kultusza addig nem látott méreteket öltött egyetlen évadban elvezényelte Mozart öt nagy operáját. Sikeresek voltak Wagner előadásai is. Egyik legnagyobb közönségsikerét Beethoven Fideliójával érte el. Kotta nélkül, de a partitúrát feltétlen tiszteletben tartva dolgozott. Azt vallotta: „*Nem kívülről kell vezényelni, hanem belülről!*”

Beethoven: III. szimfónia – <https://www.youtube.com/watch?v=c7OOVuP7Ehs>

Fidelio-nyitány: <https://www.youtube.com/watch?v=QVmAAsLkEYMw>

13. **50 éve** hunyt el **NEMESSZEGHYNÉ SZENTKIRÁLYI MÁRTA** (1923–1973) énektanár, karnagy, iskolaigazgató, akinek tudatos iskolaépítő és minden akadályt legyőző áldozatos munkájának köszönhetően jött létre Kecskeméten az ország első ének-zenei általános iskolája. „*Iskolaügyekben harcolni kell, nem szerénykedni*” – vallotta. Ő dolgozta ki az első tankönyveket a zenei tagozatos gyermekek számára (*Énekeskönyv az ének-zenei általános iskolák számára*). A mindennapi éneklésre épülő nevelő-oktató munkának hamarosan meglett az eredménye. Az ország első ének-zenei iskolája beírta magát a magyar oktatás történetébe, mintául szolgált a sorra megalakuló ének-zenei iskolák számára. „*Különösen 10-12 éve figyelem az éneklő iskolát, ezt egyedül Nemesszeghy Lajosné energiája hozta létre [...] Ez az iskolafajta tudja legjobban megoldani a zeneértés széles*

tömegekhez juttatását. Ezért keresik fel minduntalan távoli országokból is olyanok, akik hasonlóra törekednek.” – írta Kodály Zoltán

Augusztus

11. **90 éve született VÁSÁRY TAMÁS** (1933–) zongoraművész és karmester. Első koncertjét csodagyerekként 8 évesen adta a Zeneakadémián. Művészi fejlődésére nagy hatással volt Fischer Annie játéka, Kodály Zoltán tanári útmutatása és szinte apai gondoskodása. 1956-ban elhagyta az országot. A világ összes nagyzenekarával fellépett, mint szólista. *„15 évig jártam a világot, évente több mint száz hangversenyt adtam a legnagyobb zenekarokkal, karmesterekkel, szinte az összes nemzetközi fesztiválon”* – emlékezett vissza a művész. 1971-től kezdve karmesterként is dobogóra lép, vagy a zongora mellől dirigál. 1972-től kezdve rendszeresen hazajár. 1993-tól 2004-ig a Magyar Rádió Zenekarának főzeneigazgatója, majd örökös tiszteletbeli főzeneigazgatója. A zenekarral sikeres vendégszerepléseket adott Európa számos országában. Sikereinek, népszerűségének egyik titka oldott, emberközeli kapcsolata a zenekari muzikusokkal. Hanglemezfelvételeinél hangsúlyt fektet ritkán előadott magyar művek megszólaltatására, szívesen mutat be kortárs magyar műveket is, például Petrovics Emil, Ligeti György, Durkó Zsolt kompozícióit. A *Zenén túl* című televíziós sorozatában a zenélés mellett szavakban is megosztotta gondolatait, érzéseit, filozófiai nézeteit. Az emberiséget mindig is foglalkoztató fő problémáról, a lét és elmúlás kérdéséről a következőket vallja: *„Ahogyan én látom, a születés meg a földi lét csak egy kis része életünknek. Ezért nem félek a haláltól, mert az egy másik kaput nyit ki, amely nagyon érdekel, s meggyőződésem, hogy jobb világba kerülünk. Elvem, hogy minden úgy jó, ahogy van.”*

Kodály Zoltán: Budavári te Deum –

<https://www.youtube.com/watch?v=IVIgABDapVU>

Liszt Ferenc: 15. Magyar rapszódia –

<https://www.youtube.com/watch?v=wSKCIYZ5mIU>

12. **10 éve hunyt el VUKÁN GYÖRGY** (1941–2013) zongoraművész, zeneszerző, a magyar dzsessz világának egyik legsokoldalúbb muzsikusa. A budapesti Zeneakadémián tanult. Zenei pályája mellett mindvégig fogorvosként is praktizált. Szakmájában is sikeres volt, még találmányok is fűződnek nevéhez. Rendhagyó személyiség, reneszánsz polihisztor, aki szilárdan kitartott elvei mellett, következetesen járta a saját útját. Vallásos ember volt, aki ezt mindig vállalta is. Kötelezettségként fogta fel tehetségét, és a lehető legtöbbet akarta visszaadni embertársainak a neki juttatott talentumból – művészként és orvosként egyaránt. Zenei téren dzsessz-, valamint zongoraművészként tűnt ki, együttesben és szólistaként is. Több mint hat évtizeden át szerepelt a pódiumon. Végigjárta Európát, két ízben egy-egy hónapos koncertútja volt az Egyesült Államokban. Másfél évtizedig tanított a konzervatórium dzsessz tanszakán

zeneszerzést és hangszerelést. Mintegy 150 film zenéjét szerezte, így Bacsó Péter (*A tanú, Megint tanú, Ki beszél itt szerelemről?, Te rongyos élet, Hamvadó cigarettavég*) és Fábri Zoltán (*141 perc a befejezetlen mondatból, Magyarok, Az ötödik pecsét*) alkotásaihoz, de komponált zenét tévésorozathoz, rádiójátékokhoz és színházi darabokhoz egyaránt. Az improvizáció szélesebb körű alkalmazásának szenvedélyes híveként, a kreatív zene egyik legnagyobb hatású képviselőjeként azt vallotta, hogy: „a zene az, ami a csendből hiányzik”.

Gershwin: Kék rapszódia

<https://www.youtube.com/watch?v=QLNCm99niDA>

Chopin–Vukán: <https://www.youtube.com/watch?v=EtBWWZHS3R4>

Szeptember

26. **125 éve** született **GEORGE GERSHWIN** (1898–1937) amerikai zeneszerző, zongorista. Szülei Oroszországból emigráltak Amerikába, a zeneszerző Manhattanben nőtt fel. Tizenkét éves korában bátyja zongoráján kezdett improvizálni. Korán kapcsolatba került a nagyvárosi szórakoztatózenével, s ez egész pályafutására döntő befolyással volt. Az amerikai dzsessz és a klasszikus zene egyesítésének a gondolata foglalkoztatta. Önálló zenei nyelvet teremtett azzal, hogy egyesítette a dzsessz, a ragtime és a blues elemeit az európai klasszikus zenével, sajátos hangszereléssel. Gershwin rövid élete során írt musicalt, vonósnégyest, zenekari és zongoradarabokat, zongoraversenyt. 1924-ben kirobbanó sikert aratott a *Kék rapszódia* (*Rhapsody in Blue*) című művével, amelyet a szerző Amerika zenei kaleidoszkópjának nevezett. Az ősbemutaton Gershwin maga játszotta-improvizálta a zongoraszólamot. A hallgatóság soraiban ott ült többek között Rahmanyinov és Stravinsky is. Az *Egy amerikai Párizsban* című szimfonikus műve, egyik párizsi tartózkodása során született, és a város 1920-as évekbeli hangulatát mutatja be. A New York-i premieren Gershwin az élethűség kedvéért egy Párizsból hozott autódudát is megszólaltatott. Főműve az amerikai operatörténet mérföldköve, a *Porgy és Bess* című opera, mely az afroamerikai népzeneből táplálkozik. Bostonban mutattak be 1935-ben, és a világ operaszínpadainak gyakran játszott darabja lett. Legnépszerűbb dala a *Summertime*. Zenéje rendkívüli népszerűséget ért el, stílusa a modern zene számos képviselőjére hatott. Életműve nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy a dzsessz az új találmányok, a hanglezem és a rádió révén meghódította Európát. Gershwin kiválóan festett. Olajfestményei főleg portrék, emellett száznál több rajza maradt fenn. A festészet műgyűjtőként is érdekelte Gyűjteménye mintegy 140 darabot számlált, megtalálhatóak köztük Paul Gauguin, Kandinszkij, Pablo Picasso, Henri Rousseau és Modigliani alkotásai is.

Egy amerikai Párizsban – https://www.youtube.com/watch?v=9HI62_udgEI

Kék rapszódia – <https://www.youtube.com/watch?v=cH2PH0auTUU>

Summertime – <https://www.youtube.com/watch?v=PkZGJ5gdRj0>

80 éve született ECKHARDT MÁRIA (1943–) zenetörténész, karnagy, Liszt Ferenc életművének kutatója. Tudományos és kutatásszervezői életműve kiemelkedő jelentőségű a hazai és a nemzetközi Liszt-kutatás történetében. Az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtárában és az MTA Zenetudományi Intézetében tudományos munkatársként tevékenykedett. A Zeneakadémia 1986-ban megnyitott Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpontjának több mint három évtizedig volt igazgatója. Európa csaknem valamennyi országában, az Amerikai Egyesült Államokban és Kanadában is tartott előadásokat. Hat könyve, számos tanulmánya, katalógusa jelent meg magyar, angol, német, francia nyelven. Zeneművek közreadása, kritikai kiadása is fűződik a nevéhez. Tudományos munkássága mellett 1970 óta vezeti az Országos Széchényi Könyvtár énekkarát.

Október

- 1. A zene világnapja**, 1975 óta. Yehudi Menuhin amerikai hegedűművész és az UNESCO zenei tanácsának a felhívására ünnepeljük. Ebből az alkalomból világszerte több hangversenyt és más zenei programot is rendeznek. *„Örülnek, ha nemcsak koncerteken, rádióműsorokban szólalnának meg régi és főként mai művek, hanem spontán megnyilvánulásként utcákon és tereken is muzsikálnának énekesek, kórusok, jazz-zenészek és a komolyzene legjelentősebb előadói.”* – mondta Menuhin.
- 22. 50 éve hunyt el PABLO CASALS** (1876–1973) spanyol gordonkaművész, karmester és zeneszerző. 4 éves korában már hegedülni, zongorázni és fuvolázni tanult. Tizenegy évesen döntötte el, hogy életét a csellónak szenteli. Pár évvel később már szólókoncertet adott Barcelonában. Szólista pályafutása épp olyan jelentős, mint kamarazenei, zenekari, valamint karmesteri munkássága. Legtöbben Bach cselló-szvitjeinek felvételéről ismerik, melyet 1936. és 1939. között rögzített. Bach iránt egész életében különös vonzalmat érzett: *„Nyolcvan év óta minden napot ugyanúgy kezdek. Nem gépies rutin ez, hanem lényeges része a napnak. Leülök a zongorához és eljátszom két Bach prelúdiumot és fűgát. El sem tudom képzelni, hogy másként is kezdhetném. Olyan ez, mint a házi áldás. Nekem azonban mást is mond. Újra felfedezem vele azt a világot, amelynek örömmel alkotom részét magam is. Ettől a zenétől eltelek az élet csodájával, azzal, milyen hihetetlenül csodálatos dolog, hogy emberek lehetünk. Sohasem ugyanaz ez a zene, soha. Minden egyes nap valahogy új, elképesztő és elmondhatatlan. Mert Bach olyan, akár a természet, akár a csoda!”*

J.S. Bach: G-dúr csellószvit – prelúdium

<https://www.youtube.com/watch?v=AYbdzqn8B1A>

Pablo Casals: O vos omnes – <https://www.youtube.com/watch?v=RlcAqb-h98A>

23. **90 éve**, 1933-ban ezen a napon mutatták be **Kodály Zoltán Galántai táncok** című zenekari darabját. A zeneszerzőt gyermekkori emlékek fűzték a mátyusföldi Galántához, ahol hét esztendő telt. Első, meghatározó zenei élményeit is ekkor szerezte: a családi házi muzsikáláson túl, a cigánybandák játékát is megismerhette. A mű a *Budapesti Filharmóniai Társaság* nyolcvanéves fennállására íródott. A *Dohnányi Ernő* vezényelte ősbemutatót követően a Galántai táncok azonnal felkerült a világ zenekarainak repertoárjára.

https://www.youtube.com/watch?v=9LmF8Si8l_Y

November

17. **100 éve** született **EŐSZE LÁSZLÓ** (1923–2020) zenetörténész. A Pázmány Péter Tudományegyetemen, német-olasz-irodalom-esztétika szakon tanult. 1945-ben szerzett bölcsészdoktori diplomát. A Zeneakadémia zongoraszakát Horusitzky Zoltán növendékeként végezte. A Zeneműkiadó lektora, főszerkesztője, majd zeneirodalmi vezetője volt. A kiadó irodalmi vezetőjeként több mint félezer zenetudományi, zenepedagógiai, zenei népművelő könyv kiadását kezdeményezte. 1975-ben lett a Nemzetközi Kodály Társaság titkára. Kutatási területe: Kodály Zoltán és Liszt Ferenc életműve, valamint az operatörténet, Verdi és Wagner munkássága. Több mint 30 kötetnyi magyar és idegen nyelvű könyve jelent meg. Több zenei lexikon munkatársa, nemzetközi konferenciák állandó vendége volt. Főbb művei: *Kodály Zoltán élete és munkássága*, *Kodály Zoltán élete képekben és dokumentumokban*, *Az opera útja*, *Giuseppe Verdi és Richard Wagner életének krónikája*. Saját élettörténetét, mely összefonódik a 20. század történelmével és zenetörténetével, 2015-ben jelentette meg, *Intermezzo – élet- és korrajzféle* címmel. „El kellene oszlatni azt a tévhitet, hogy a zene csak pihentető szórakoztat, vagyis kikapcsolódást nyújt. Elvégre Mozart vagy Schubert sem azért élt és alkotott, hogy ma Andaxin helyett vegyük igénybe szolgálatait. Nem, a zene több ennél: mint minden igaz művészet, felemel és megrendít, tágítja horizontunkat és gazdagítja egyéniségünket” – vallotta.

Eősze László-portré: <https://www.youtube.com/watch?v=uLaya2zF6L0>

19. **100 évvel** ezelőtt, 1923-ban, díszhangversenyt rendeztek **Pest, Buda és Óbuda egyesítésének 50. évfordulója** alkalmából, a Pesti Vigadóban. A műsort három új mű alkotta, melyek megírására Budapest Székesfőváros Tanácsa adott megbízást. Elhangzott: Dohnányi Ernő *Ünnepi nyitánya*, Bartók Béla *Táncszvitje* és Kodály Zoltán *55. zsoltára*, melyet rövidesen *Psalmus Hungaricus* néven ismert meg a világ. Az ünnepi hangversenyen a Filharmóniai Társaság zenekarát Dohnányi Ernő vezényelte.

Dohnányi Ernő: Ünnepi nyitány

<https://www.youtube.com/watch?v=R-rBOg1cWs0>

Bartók Béla: Táncszvit

<https://www.youtube.com/watch?v=hnOOxNLYWqY>

Kodály Zoltán: Psalmus Hungaricus

<https://www.youtube.com/watch?v=-fleyNYwtHk&t=16s>

30. **400 éve** hunyt el **THOMAS WEELKES** (1575–1623) angol reneszánsz zeneszerző és orgonista. 1598-ban lett a Winchester College orgonistája. Madrigáljain, melyek az angol iskola legmerészebbjei közé tartoznak, Luca Marenzio hatása érezhető. Komponált egyházi zenét is: 10 istentiszteleti éneket, valamint több mint 400 himnuszt.

Hosanna to the Son of David: <https://www.youtube.com/watch?v=IQ2JcN-tgI8>

December

8. **10 esztendeje** hunyt el **SZOKOLAY SÁNDOR** (1931–2013) zeneszerző, a kortárs opera- és zeneirodalom kimagasló egyénisége. Édesapja biztatására került a híres békéstarhosi Zenei Gimnáziumba, mely életre szóló élményekkel gazdagította, emberileg és zeneileg egyaránt. Ennek az egyedülálló énekes iskolának köszönhetően vált zeneszerzővé is, rögtön az első itt töltött hónapokban. Itt születtek az első zongorára íródott karakterdarabjai. Az itt megtanult, közel 1000 magyar népdal lehet az ihletője kórusműveinek. A Zeneakadémián Farkas Ferenc tanítványa volt. 1957-ben szerzett diplomát. 1955-59 között a Magyar Rádió zenei lektora és szerkesztője volt. Hosszú időn át dolgozott a Magyar Televízió zenei lektoraként is. 1959-től tanított a Zeneakadémián, zeneszerzést, ellenpontot és prozódiaát. 1994-ben vonult nyugalomba, ekkor költözött családjával Sopronba. Igen sokoldalú, termékeny zeneszerző. Életművének gerincét operái alkotják. Az első kirobbanó sikert a Lorca tragédiájára komponált *Vérnász* hozta meg (1964). Ezt követte a Shakespeare művére írt *Hamlet* (1968), majd a Németh László drámájából készült *Sámson* (1973). A legnagyobb előadói apparátust igénylő passió-operája, az *Ecce homo* (1984) Kazantzakis regénye nyomán íródott. A magyar történelemből állít példát a hűségre a *Margit, a hazának szentelt áldozat* (1995) című misztériumoperája. Ebben a műben nyilvánul meg leginkább a szerző mély hite és nemzetfáltása. A *Szávitri* (1998) indiai mesére épül. Jelentősek oratórikus művei. Nagy Gáspár versciklusára írta a *Symphonia Ungarorumot*, az ezredforduló köszöntésére, az *Október végi tiszta lángok* című gyászóda, pedig az 1956-os forradalom 50. évfordulója tiszteletére íródott. Több mint harminc költő versét zenésítette meg, de gyakran kórusműveinek szövegét is maga szerezte. Vegyeskarra, nőikarra, gyermekkarra írt karműveiben a modern hangvétel, a szakralitás és a népzenei elemek egyaránt megtalálhatóak.

Mit adott Tarhos? – <https://www.youtube.com/watch?v=wMMWJo--9A4>

Tarhosi zongoradarabok – <https://www.youtube.com/watch?v=LLiJxBOzGv4>

Alleluja – <https://www.youtube.com/watch?v=TuFrtVOG5sQ>

15. **150 éve** született **KACSÓH PONGRÁC** (1873–1923) zeneszerző, zenepedagógus, tanár. Kolozsvárott szerezte meg matematika-fizika szakos diplomáját, majd fizikából doktorált. Zenei tanulmányokat a helyi Konzervatóriumban folytatott. 1898-tól Budapesten matematika-fizika szakos tanárként természettudományi cikkeket publikált. Később zeneelmélettel, komponálással, zenei szaklap szerkesztésével foglalkozott (*Zenevilág*, 1905–1907). Néhány népies hangvételi dala tette ismertté nevét. *Csipkerózsika* című daljátékára felügyelve Bakonyi Károly – a kor híres operett-szövegkönyv írója – kérte fel a *János vitéz* megkomponálására. A három felvonásból álló mű öt hónap alatt készült el, a bemutatóra a Király Színházban került sor 1904. november 18-án. A daljáték elsöprő sikert aratott. A darab népszerűsége azóta is töretlen, nagyszámú rendezés született belőle. Kacsóh Pongrác 1912-től a főváros zenei szakelőadójaként, a közép- és felsőfokú zenetanfolyamok főigazgatójaként tevékenykedett. Éveken át vezette a Székesfővárosi Énekkart. Az Országos Dalosszövetség igazgatója, és az Országos Zenészsövetség elnöke volt. Az elsők közé tartozik, aki felismerte Bartók Béla zenéjének jelentőségét.

János vitéz – Egy rózsaszál szebben beszél

<https://www.youtube.com/watch?v=qYcViflxI2Q>

16. A Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetsége (KÓTA) és a Magyar Zenei Kamara védnökségével 1991 óta rendezik meg a **magyar kórusok napját** annak emlékére, hogy 1882-ben ezen a napon született Kodály Zoltán. Országszerte kórushangversenyeket tartanak, hogy méltó keretek között emlékezzenek, ünnepeljenek.

100 éve hunyt el **KACSÓH PONGRÁC** (lásd december 15.)

21. **90 éve** született **KOCSÁR MIKLÓS** (1933–2019) zeneszerző. Zeneakadémiai tanulmányait Farkas Ferencnél végezte. Több mint 30 esztendőn át tanított zeneszerzést a Zeneművészeti Szakközépiskolában. Emellett – a népzenei értékek őrzőjeként és népszerűsítőjeként – a Magyar Rádió népzenei rovatát vezette. Gazdag zeneszerzői munkásságában kamarazenei, zenekari és versenyművei mellett jelentős helyet foglalnak el a vokális kompozíciók: dalok, kórusok, kantáták, oratóriumok. Életművének kiemelkedő részét alkotják karművei. A 20. századi nagy magyar kórus hagyomány, Kodály, Bartók és Bárdos örökségének egyik legmértöbb folytatója. A magyar kóruskultúrát számos nagyon igényes, de könnyen énekelhető kóruskompozícióval gazdagította. E művek alapjául többnyire magyar költők – gyakran kortárs szerzők – verseit választotta (Juhász Gyula, Nagy László, Csanádi Imre, Kányádi Sándor és Weöres Sándor). Számos művet komponált liturgikus és egyéb vallásos szövegekre is. Műveinek sajátos stílusjegye a szép hangzásra

való törekvés és a szigorú formai arányok igénye. Zeneszerzői hitvallása: *kell a dallam, ez élteti, humanizálja a zenét.*

Portréfilm Kocsár Miklósról:

<https://www.youtube.com/watch?v=Xydz76hr9Pw>

Hegyet hágék: <https://www.youtube.com/watch?v=pM1hOGI3Hjc>

Salve Regina: <https://www.youtube.com/watch?v=h-IkPGWL-xo>

Kyrie eleison: <https://www.youtube.com/watch?v=Y5hZ8cdqJDA>

27. **200 éve** hunyt el **RUZITSKA JÓZSEF** (1775-1823) zeneszerző. 1822-ben mutatták be Kolozsvárott a *Béla futása* című művét, mely az első magyar történelmi opera, ezért Erkel Ferenc előfutáraként tartják számon. Dallamai a verbunkos stílust ötvözték a korabeli német és olasz operai elemekkel.

Béla futása – Kálmán áriája:

<https://www.youtube.com/watch?v=LuT2Bij6VZM>

25 éve hunyt el **FORRAI MIKLÓS** (1913–1998) karnagy Magyarországon. Zenei tanulmányait a Debreceni Zenedében kezdte zongora és zeneszerzés szakon, utána a budapesti Zeneakadémia egyházkarnagy és középiskolai énektanár szakán folytatta. Pár esztendeig középiskolai tanárként tevékenykedett. 1941-től három évtizeden át a Zeneakadémia tanára, ahol 11 tantárgyat tanított. 1934-1948 között a nevét viselő 16 tagú kamarakórus, a Forrai-kórus vezetője, mely száznál több hangversenyen, rádiós szereplésen népszerűsítette a reneszánsz karirodalmát. Harminc éven át volt a Budapesti Kórus karigazgatója. Számos hazai és külföldi szerző művének bemutatója fűződik nevéhez, többek között Kodály Zoltán zenekaros *Missa brevisének* magyarországi bemutatója is, 1956 tavaszán. A Liszt Ferenc Társaság főtitkári tisztét, annak újjáalakulásától kezdve látta el. Pedagógiai munkásságából kiemelkedő a *Karvezető* című könyve (1936), *Bertalotti solfeggoinak* kiadása, valamint az *Ezer év kórusa* és az *Ötszáz év kórusa* kiadványok, melyek a mai napig kórusaink méltán legnépszerűbb antológiái.

Liszt Ferenc: Krisztus oratórium – bevezetés

https://www.youtube.com/watch?v=sJ5NA_h_96Y

2024

350 éve, 1674-ben jelentetett meg Szegedi Ferenc Lénárd egri püspök **Cantus catholici** címmel egy katolikus énekeskönyvet, amely azonos címe ellenére a Kájoni-gyűjteménytől független énekeskönyv. (Szegedi cantus catholici). Ugyanakkor forrásként az 1651-es, első nyomtatásban megjelent kiadást használja, több dallamát átveszi, szövegeit átdolgozza, de új dallamokkal és szövegekkel egészíti ki.

250 éve született **CSERMÁK ANTAL** (1774–1822) zeneszerző és hegedűművész. A pest-budai magyar színtársulat prímhegedűse volt. Biharival és Lavottával együtt a verbunkos legjelentékenyebb képviselője, mint hegedűművész és mint zeneszerző. Fő érdeme, hogy kísérletet tett a nemzeti kamaramuzsika, sőt a programzene megteremtésére. Az elsők között próbálta átültetni a verbunkos stílust a nyugati műzenétől átvett formákba. Kamarazenei, tánczenei művei maradtak fenn.

Hat magyar tánc – 3. verbunk:

<https://www.youtube.com/watch?v=6ENibH2PiSk>

Andalgó és friss: <https://www.youtube.com/watch?v=gJnL-EHKdSA>

Január

- 4. 350 éve** hunyt el **GIACOMO CARISSIMI** (1605–1674) olasz barokk zeneszerző, a római iskola egyik legjelentősebb képviselője és vezéregyénisége, az oratórium műfajának első igazán jelentős mestere. Tivoli városában tanult énekelni és orgonálni, majd a város katedrálisában működött. Később Rómában telepedett le, itt a Collegio germanico kápolnájának lett – haláláig – karnagya. Tanítványai közé tartozott többek között Alessandro Scarlatti és Marc-Antoine Charpentier. Egyházzenei munkáinak csúcspontjait oratóriumai jelentik, melyek a drámai lamentók és turbák harmonikus egységét képezik. Ezen művei az első virágkorát élő operák méltó párjai voltak, szellemükben a középkori misztériumjátékokkal, a liturgikus drámákkal rokonok. Carissimi zenetörténeti jelentősége Monteverdiéhez mérhető. Míg Monteverdi az opera, ő az oratórium első klasszikusa. Eredményeit vállalva, új utakra térve követik: Händel, Haydn, Mendelssohn és Honegger.

Jónás története: <https://www.youtube.com/watch?v=yRhygRNiQIs>

Vanitas vanitatum: <https://www.youtube.com/watch?v=vhQbtYTYEII>

- 7. 125 éve** született **FRANCIS POULENC** (1899–1963) francia zeneszerző. Olivier Messiaen mellett a 20. század második felében egyedül ő örvendett vitathatatlan nemzetközi elismerésnek a francia komponisták közül. Alkotott minden nagyobb műfajban, írt műdalt, kamarazenei, oratóriumot, operát, balettet és zenekari műveket. Ötéves korában édesanyjától kezdett zongorázni tanulni. „Hivatalos” zongoraórákra 16 éves korától járt. Ekkor ismerte meg a kor zenéjét – Debussy, Stravinsky és Satie műveit –, majd az utóbbi két zeneszerzővel személyesen is találkozott. 18 évesen írta *Néger rapszódia* című zongoradarabját, ami első zeneszerzői sikere lett. Az I. világháború után a Hatok csoportjának tagja lett és a villámgyors csattanókkal teletűzdelt, szatirikus, olykor szemtelen hangú zenék mesterének bizonyult. Szerinte a csoport közös vonása „az elmosódottság helyett a melódiához és a kontrapunkthoz, a pontossághoz, az egyszerűséghez való visszatérés”. 1923-ban az Orosz Balett és Gyagilev megrendelésére komponálja első nagyszabású zeneművét, A

szarvasünők című balettet. A zeneszerző hihetetlenül biztos ízléssel válogatott a költészet remekeiből. Többek között Apollinaire, Max Jacob, Jean Cocteau, Aragon és García Lorca verseit zenésítette meg. 1937-től egészen haláláig főként vallásos jellegű kórusműveket (*G-dúr mise, Stabat Mater, Gloria*) komponált.

O Magnum Mysterium: <https://www.youtube.com/watch?v=VShyqHcWjPY>

Orgonaverseny: <https://www.youtube.com/watch?v=HsFsBNAmCd0>

14. **100 éve** hunyt el **ZICHY GÉZA** (1849–1924) zongoraművész, zeneszerző, író. 14 évesen egy vadászbalesetben elvesztette jobb karját, ennek ellenére folytatta zenei tanulmányait. Zongorázását olyan tökélyre fejlesztette, hogy később azt mondták róla: „fél keze van, de négykezest játszik vele”. Európai hírű balkezes zongoraművésszé vált. Elnyerte Liszt Ferenc barátságát, többször együtt koncerteztek. 1875-től több mint négy évtizeden keresztül volt a Nemzeti Zenede elnöke. 1895-től 1916-ig volt a Magyar Királyi Operaház zeneszerző-vendégkarnagya. A hangversenyezés és zeneszerzés mellett szépirodalommal is foglalkozott. Tagja volt a Petőfi és a Kisfaludy Társaságnak is. 1911-ben a Magyar Tudományos Akadémia tiszteletbeli tagjává választotta.

Liebestraum (Hubay Jenő hegedű-zongora átírata):

https://www.youtube.com/watch?v=f_EqlaSYEKs

21. **200 éve** született **ZSASSKOVSZKY ENDRE** (1824–1882) karnagy és zenetanár. Katolikus kántortanító édesapjától nyerte első zenei oktatását. Egerben jogot végzett. 25 évesen az egri főszékesegyház orgonistájává nevezték ki. Hangszertudását a prágai orgonaiskolában fejlesztette tovább. Hazatérve mint karnagy, zenetanár és zeneszerző működött Egerben haláláig. Egyházi kompozíciói (négy mise, tíz graduale, tizenkét offertórium, szertartási kórus és egyéb orgonaművek) külföldön is ismertekké váltak. Bátyjával, Ferencsel írta meg az első magyar orgonaiskolát. Kettejük közös munkája az 1859-ben megjelent énekkönyv: *Magyar és latin egyházi énekek gyűjteménye a katolikus tanuló ifjúság használatára*.

Február

9. **125 éve** hunyt el **BARTALUS ISTVÁN** (1821–1899) zenetanár, zenetörténész, népdalgyűjtő. A magyar zenetörténeti kutatás egyik megindítója, munkássága alapvető a magyar zenetudomány történetében, mint népdalgyűjtő és kutató korának legjelesebb úttörője. Számos zenetörténeti, zenepedagógiai művet írt, és zenetörténeti forráskutatásokat is végzett. Nevezetes a népdalgyűjteménye, a *Magyar népdalok egyetemes gyűjteménye*, bár ennek hiányossága, hogy nem tett különbséget a népzene és a népies műzene között.

Március

2. **200 éve** született **BEDŘICH SMETANA** (1824–1884) cseh zeneszerző, akit a cseh nemzeti zene atyjának tekintenek. Zongoristának indult. 16 évesen hallotta Liszt Ferencet játszani, ekkor határozta el: „*Isten kegyelmével és segítségével egy napon a technika terén Liszt, a komponálás terén pedig Mozart leszek.*” 1848-ban – Liszt támogatásával – Prágában saját zeneiskolát alapított. 1856-tól Svédországban a Göteborgi Filharmonikus Zenekart vezette, Ez idő tájt betekintést nyert az európai zenei életbe, megismerkedett a legfontosabb zeneszerzők, *Liszt, Wagner, Schumann* munkáival, többekkel személyes kapcsolatba is került. Öt év múlva visszatért Prágába. Nemcsak zeneszerzőként, hanem a cseh zenei élet szervezőjeként is igen aktív volt. Kezdeményezője lett a *Cseh Nemzeti Színház* felépítésének, hangversenyeket szervezett, zenekarokat, kórusokat, kamaraegyütteseket alapított. Operáit nemzeti témákra írta. 1866-ban mutatták be, nagy sikerrel *Az eladott menyasszonyt*. A vígoperát Magyarországon 1893-ban játszották először. 1874-ben hallása rohamosan romlani kezdett. Innentől visszavonultan alkot. Ekkor komponálja a *Hazám* című, hatrészes szimfonikus költeményét, melyben Csehország természeti szépségeit és legendáit énekli meg. A darab a legismertebb tétele a *Moldva*.

Az eladott mennyasszony – nyitány:

<https://www.youtube.com/watch?v=Kox2dHyCDro>

Moldva: <https://www.youtube.com/watch?v=5KmEwRZvENU>

7. **750 éve** hunyt el **AQUINÓI SZENT TAMÁS** (1225–1274) a középkor legnagyobb teológusa, a skolasztikus filozófia megalapítója, doctor angelicus, domokosrendi szerzetes. Kölnben Albertus Magnus tanítványa volt, majd Párizsban tanított. Főműve a *Summa Theologica*. Mint költő, az Oltáriszentség énekese, az úrnapi officium szerzője.

Lauda Sión: Teologikus sequentia az úrnapi officiumhoz, melynek elkészítésével a pápa Aquinói Tamást bízta meg. Egyike a ma is használatos öt sequentiának. (Babits Mihály fordítása)

Lauda, Sion, Salvatorem,
 lauda ducem et pastorem
 in hymnis et canticis.

Quantum potes, tantum aude,
 quia major omni laude,
 nec laudare sufficis.

Dicsérd, Sión, a Megváltót,
 dicsérd a vezért, a pásztort,
 zengj himnuszt, zengj éneket!
 Ahogy birod, akként merjed:
 nagyobb Ő mint a dicséret,
 méltón nem dicsérhet.

Pange lingua: Az úrnapi officiumból való: esti óráhymnus az Oltáriszentséghez. S mint Aquinói Tamás minden éneke, ez is érezteti a teológust. Mindmáig éneklik. (Babits Mihály fordítása)

Pange, lingua, gloriosi
 corporis mysterium
 sanguinisque pretiosi
 quem in mundi pretium
 fructus ventris generosi
 rex effudit gentium.

Zengjed, nyelv, a dicsőséges
 test titkát s a drága vért
 melyet hullatván értékes
 váltságul az emberért
 a föld ura, a felséges
 méh gyümölcse nem kimélt.

Adoro te devote: Aquinói Tamás egyetlen verse az úrnapi officiumon kívül.
 (Babits Mihály fordítása)

Adoro te devote, latens
 Deitas,
 qua; sub his figuris vere
 latitas.
 Tibi se cor meum totum
 subjicit,
 quia te contemplans
 totum deficit.

Imádlak áhítattal, Isten:
 rejtelem,
 aki e jelekben titkon vagy
 jelen.
 Néked egész szívem átadja
 magát,
 mert Téged szemlélve
 elveszti magát.

12. **25 éve** hunyt el **YEHUDI MENUHIN** (1916–1999) amerikai hegedűművész és karmester, aki művészi pályájának nagy részét az Egyesült Királyságban futotta be. Ötéves korában kezdte a hegedülést, nyolcévesen lépett fel először nyilvánosan, Párizsban. A következő néhány évben végigtornézta Európát a legjobb zenekarokkal. A közönséget és a kritikusokat is megragadta kivételes zenei intelligenciája és érzékenysége. 1935-ben tette első világ körüli útját, ennek során tizenhárom ország hatvanhárom városában 110 koncertet adott. Kedvelt zeneszerzői sorába tartozott Bartók Béla, aki az ő felkérésére írta a Szonáta szólóhegedűre című művét, amelyet Menuhin előadásában ismert meg New York közönsége 1944-ben, majd a magyar közönség, 1946-ban. Az új zenészgeneráció támogatásának is elkötelezettje volt, iskolákat alapított, jótékonyági szervezetet hozott létre. Azt vallotta, hogy a zene univerzális nyelv, maga a hit és a szeretet, amelynek segítségével az emberek jobban megérthetik egymást. Zenei korlátokat nem ismert, fellépett Ravi Shankar szitárművésszel, és a Beatles együttesel is. Mély emberségéért Menuhint több ország becsületrendjével is kitüntették, és számos lovagrend tagjává választotta.

Bach: d-moll kettősverseny (Yehudi Menuhin–David Ojsztrah)

https://www.youtube.com/watch?v=DJh6i-t_I1Q

Bartók Béla: Szonáta szólóhegedűre

<https://www.youtube.com/watch?v=VaDGQJRPGfM>

Yehudi Menuhin és Ravi Shankar

<https://www.youtube.com/watch?v=98tr6PXib74>

25. **325 éve** született **JOHANN ADOLF HASSE** (1699–1783) német barokk zeneszerző, Händel mellett kora leghíresebb operaszerzője. Énekesként kezdte a pályáját, első operáját *Antioco* címen 1721-ben mutatták be. Nápolyban Nicola Porpora

és Alessandro Scarlatti tanítványa lett. Itt aratta első sikereit. 1733 és 1763 között szász udvari szolgálatban állt Drezdában, az olasz operában működött. 1777-ben Velencében telepedett le. Itáliában az opera seria legjelesebb képviselőjeként ünnepelték, fő szövegírója Pietro Metastasio volt. 56 operája mellett 11 olasz nyelvű oratóriumot is komponált. Élete vége felé főleg egyházzenei kompozíciókat alkotott.

Zenobia – opera Metastasio szövegkönyvére:

<https://www.youtube.com/watch?v=rnNYkwq5KGU>

d-moll mise: <https://www.youtube.com/watch?v=qnryXpAmlVE>

29. **100 éve** hunyt el **CHARLES VILLIERS STANFORD** (1852–1924) író zeneszerző. Még egyetemistaként nevezték ki a cambridge-i Trinity College orgonistájának. 29 évesen a Royal College of Music egyik alapító professzora volt, ahol élete végéig zeneszerzést tanított. Legjelentősebb művei az egyházi előadásra készült kórusművei, melyeket főként az anglikán hagyomány szerint komponált. Legismertebb művei a *Stabat Mater* és a *Requiem*. Vaughan Williams a *Stabat Matert* Stanford „elmúlhatatlan szépségű” alkotásai közé sorolta.

Justorum animae: <https://www.youtube.com/watch?v=p5cMsDdxO4I>

Stabat mater dolorosa: <https://www.youtube.com/watch?v=02RcfV86mFM>

Április

24. **100 éve** született **SZŐNYI ERZSÉBET** (1924–2019) zeneszerző, zenepedagógus, Magyarország zenei életének egyik legjelentősebb személyisége. Művészetkedvelő polgári családban született. Gimnáziumi évei alatt a legendás énektanár és karvezető, a Kodály-módszert követő Sztojanovits Adrienne révén ismerkedett meg a népzenevel, valamint Bartók és Kodály kórusműveivel. A Zeneakadémián több tanszakon is gazdagította tudását és szerzett diplomát. Tanárai voltak – többek között – Kodály Zoltán, Bárdos Lajos, Weiner Leó és Viski János. Ezután egy évig ösztöndíjasként tanul a párizsi Conservatoire-ban. A Zeneakadémián 36 éven keresztül oktatta a leendő muzikusok generációit. Nagy szerepet vállalt Kodály koncepciójának az egész világon való elterjesztésében. Előadásokat tartott számos európai országban, ezen kívül az USA-ban, Japánban és Ausztráliában. Tapasztalatait az *Öt kontinens szolgálatában*, *Zenei nevelési irányzatok a 20. században* és a *Kodály Zoltán nevelési eszméi* című könyveiben foglalta össze. Pedagógiai műve a *Zenei írás-olvasás módszertana*. Gazdag zeneszerzői életműve szinte minden műfajt képvisel. Számos színpadi zenét komponált, főleg gyermekek számára (*A makrancos királylány*, *Az igazmondó juhász*, *A didergő király*).

Portréfilm: <https://www.youtube.com/watch?v=87noF2CfnjE>

Szőnyi Erzsébet–Weöres Sándor: Zsolozsma

https://www.youtube.com/watch?v=NVSz5ORsa_A

28. **90 évvel** ezelőtt, ezen a napon rendezték meg az első **Éneklő Ifjúság** hangversenyt Budapesten. Az Éneklő Ifjúság mozgalom a közös éneklés élményének megszerettetése és széles körben való elterjesztése céljából indult. A mozgalom létrejötté *Kodály Zoltán* és *Bárdos Lajos* nevéhez fűződik. Kodály a kórusmozgalmat erősítette meg, Bárdos pedig megálmodta az ifjúsági kórustalálkozót, melynek első rendezvényét 1934. április 28-án tartották a Zeneakadémián. Ezen a hangversenyen 14 iskola vett részt 1500 dalossal. Az összkart Bárdos Lajos vezényelte. Ezután ifjúsági dalosünnepet sokaságát rendezték szerte az országban. Az énekesek a reneszánsz karirodalom darabjait éppúgy műsorukra vették, mint a 20. század új magyar kórusirodalmának remekeit, valamint a magyar népdalokat. A hangversenyeken a kórusok egymást meghallgatták és a koncert közös énekléssel fejeződött be. Az Éneklő Ifjúság hangversenyek hagyománya a mai napig megmaradt.

Május

12. **50 éve** rendezte meg a Magyar Televízió az **I. budapesti karmesterversenyt**, melynek ünnepi hangversenye ezen a napon volt, a Zeneakadémián. A verseny második helyezettje **Medveczky Ádám** lett, aki 1974 óta a Magyar Állami Operaház karmestere és a Zeneakadémia tanára. Pályafutása során 70 operát dirigált, és a világ számos országában szerepelt nagy sikerrel. A versenyt **Kobajasi Kenicsiró** japán karmester nyerte. Győzelme után a zsűri elnöke, Ferencsik János maga mellé vette asszisztensnek. Mentora halála után, 1987-től egy évtizeden át a Nemzeti Filharmonikus Zenekar vezető karmestere, 1992 és 1997 között fő-zeneigazgatója volt. Távozásakor örökös tiszteletbeli elnök-karmesteri címmel tüntették ki. Vezényelési technikáját a lendületesség, a dinamizmus és temperamentum jellemzi. Kottára nincs szüksége, véleménye szerint a partitúra csak elvonná figyelmét a zenészek és közte működő szemkontaktusról.

Június

4. **100 éve** hunyt el **THÉODORE DUBOIS** (1837-1924) francia zeneszerző, orgonista és zenetanár. A párizsi St- Madeleine templomban volt karmester, 1877-től 1896-ig pedig ugyanitt – Saint-Saëns utódként – orgonista. 1871-től a Conservatoire igazgatója. Többségében nagyzenekari műveket komponált, Leghíresebb oratóriuma a *A Megváltó hét szava a keresztfán*. Legismertebb orgonaműve a *G-dúr toccata*.

G-dúr toccata: <https://www.youtube.com/watch?v=9bRGMqX3NnU>

Adoramus te, Christe: <https://www.youtube.com/watch?v=bJpgObvDBYA>

22. **50 éve** hunyt el **DARIUS MILHAUD** (1892–1974) francia zeneszerző. Tanulmányait a párizsi Conservatoire-ban végezte: Charles-Marie Widor

zeneszerzésre és Paul Dukas hangszerelésre tanította. Ezek az évek számos zenei és irodalmi kapcsolatot hoztak számára. Barátságot kötött Paul Claudel költővel is, akinek a szövegeire zenét komponált. 1940-ben az USA-ba emigrált, szülőhazájába csak a háború végeztével térhetett vissza. Ekkor zeneszerzés-professzori állást ajánlottak fel neki a párizsi Conservatoire-ban. Felváltva töltötte be a tanári állását Franciaországban és az Egyesült Államokban. A *Francia Hatok* (Les Six) zeneszerzői csoport tagja volt. A hagyományos összhangzattan szabályait elvetette, hangzásvilága a politonalitás felé fordult. Zenéjének legjellemzőbb tulajdonsága a líraiság, a dallamot tartja a muzsika alapelemének. *„Ezen alapvető elem nélkül a világ minden technikája csupán holt betű.”*

Pastorale, Op.147 (1935): <https://www.youtube.com/watch?v=GWJBs41okfM>

II. zongoraverseny: <https://www.youtube.com/watch?v=eOMLBKwOW14>

2023

Július

7. **450 éve** halt meg **GIACOMO BAROZZI DA VIGNOLA** (1507–1573), a késő reneszánsz, kora barokk építész. Michelangelo halála után a római Szent Péter bazilika vezető építésze volt. Legnagyobb hatású műve a jezsuita rend számára épült Il Gesú, mely Róma egyik leghíresebb temploma. Itt nyugszik a jezsuita rend alapítója, Loyolai Szent Ignác, valamint a templomban található Xavéri Szent Ferenc ereklyéje is. A külsejében még reneszánsz jegyeket viselő Il Gesú belső tere az első barokk templom, amely a későbbi templomépítések mintájául szolgált. Vignola lerövidíti a főhajót, és a hangsúlyt a tamburral megemelt kupolára helyezi. Ez a megoldás a barokk téralakítás mintája lett, ahogyan a csigavonal díszítés is, ami szintén itt jelenik meg először. Vignola kidolgozta a klasszikus építészet kanonikus arányrendszerét, és részletesen tárgyalta a görög oszloprendek szerepét. Elméleti tudását saját épületein alkalmazta is, klasszikus renddel ellensúlyozta a barokk stílus túlzásait.

<https://katalogus.jezsu.hu/Ilgesu.pdf>

15. **450 éve** született **INIGO JONES** (1573–1652) angol festő, rajzoló, építész. Fiatal éveiben színházi díszlettervezőként dolgozott a dán és az angol királyi udvarban, de igazi hírnévre építészként tett szert. Nagy hatást gyakorolt London városképére azzal, hogy szakított a középkori hagyományokkal, és a híres itáliai építész, Andrea Palladio szellemében alkotott. A palladianizmusnak nevezett stílus képviselőjeként az ókori római építészet elemeit használta, így letisztult, szabályos, arányos homlokzatokat hozott létre, valamint az olasz terek, parkok formáit ültette át angol környezetbe. Egyik híres épülete a greenwich-i Queen's House (Királyné Háza), mely ma a Tengerészeti Múzeumnak ad otthont. Nevéhez fűződik az elegáns londoni lakónegyedek, sorházak és parkok kialakítása is. Legnagyobb nyilvános épülete a Covent Garden, mely ma népszerű vásárcsarnokként működik.

<https://epiteszforum.hu/haromszazotven-eve-halt-meg-inigo-jones-angol-epitesz>

https://airbase.blog.hu/2022/01/17/london_tengereszeti_emlekhelyei_nemzeti_tengereszeti_muzeum

<https://utazom.com/anglia/london/latnivalok-londonban/a-covent-garden>

16. **300 éve** született **JOSHUA REYNOLDS** (1723–1792) angol portréfestő. Kissé idealizált, ugyanakkor élethű portrékat készített a vagyonos családok tagjairól, és korának fontos közszereplőiről. Gyakran használt allegorikus vagy mitológiai témákat, ruházatot és környezetet a teljes alakos ábrázolásokon. Különlegesek a gyermekekről festett képei, melyek kiválóan megragadják a gyerekkor ártatlanságát és báját. Rendkívül gyorsan dolgozott, naponta több

modellt is fogadott. Általában csak az arcokat festette meg, a többi részletet a segédei készítették el. Az angol előkelő körök legkedveltebb portréfestőjeként tekintélyes vagyona tett szert, és korának köztiszteletben álló alakja volt. Festészeti műhelye mellett műgyűjtőként tevékenykedett, írt, előadásokat tartott, és irodalmi klubot alapított a korszak neves művészeinek és szellemi elitjének. Az angol Királyi Művészeti Akadémia alapító tagja és első elnöke.

<https://www.britannica.com/biography/Joshua-Reynolds>

<https://artportal.hu/magazin/londoni-es-los-angeles-i-muzeumok-kozosen-veszik-meg-joshua-reynolds-festmenyet/>

75 éve született **BAKOS ILDIKÓ** (1948–) szobrászművész. Leginkább bronzból készít plasztikákat, szobrokat és mellszobrokat. Számos neves művészről és fontos történelmi személyről készített arcképet, domborműveket (pl. Kodály Zoltán, Zrínyi Ilona, Madách Imre, Váci Mihály, Petőfi Sándor, Deák Ferenc portréja). Kisplasztikái már a modern, játékos, absztraktabb formavilág felé vezetnek. Több köztéri szobrot is készített, melyek közül külön említést érdemel a Margit-szigeten található egész alakos Szent Margit szobor. Az alkotás letisztult eszközökkel, mégis rendkívül expresszív módon jeleníti meg a keresztény élet jellemzőit. A domonkos rendi apácaruha egyszerűsége, a tisztaságot jelképező lilium és a nőalak átszellemült arcvonásai önmagukban is fontos szimbólumok, de még hangsúlyosabbá válnak az alapzattól. A szobor ugyanis egy labirintus közepén áll, mely keresztet mintáz, ugyanakkor utal a középkori templomok padlóján megjelenő labirintusokra is, melyek a Jézushoz vezető belső lelki utat jelképezik.

<https://bakosildiko.hu/>

https://pestbuda.hu/cikk/20181209_szent_margit_szobrot_avattak_a_margitszigeten

30. **125 éve** született **HENRY MOORE** (1898–1986) brit szobrászművész, a 20. század egyik legjelentősebb alkotója. Az egyszerű bányászcsaládból származó Moore eleinte tanárként dolgozott, és az első világháborúban katonaként szolgált, így viszonylag későn indult el a művészi pályán. Nagy hatással volt rá a primitív népek művészete, és teljesen szakított a figurális szobrászat hagyományaival. Egészen egyedi stílust képvisel, amit így jellemez: *„A kiszabadulás a görög világ búvköréből sok mindenhez hozzásegítette a modern szobrászt. A formáknak eddig főként ábrázoló értéket tulajdonítottak, most újra fel kell ismerni valódi emocionális jelentőségüket, megérteni az anyagot, és megérezni a természetes lehetőségeit”*. Ugyanakkor nem vált túlságosan elvonttá sem művészete. Szobrai olyan antropomorf formák, melyek élő, organikus testeknek tűnnek. Modern felfogását a kritikák ellenére elfogadta még a hagyományosan konzervatív brit kulturális közeg is. Minden létező díjat és elismerést megkapott életében, sírhelye a londoni Szent. Pál székesegyházban van. Magyarul is megjelent

könyve személyes hitvallását foglalja össze. (A szobrászatról, Helikon Kiadó, Budapest, 1981).

https://www.irodalmiradio.hu/femis/muveszetek/4muveszek/m_menu/moore.htm

Augusztus

2. **25 éve** halt meg **SZÁNTÓ PIROSKA** (1913–1998) festőművész és grafikus, Vas István költő felesége. Tusrajzain és grafikáin megörökítette 1956 eseményeit, és olyan irodalmi illusztrációk köthetők a nevéhez, mint Villon, Boccaccio, Shakespeare, Kipling, Krúdy Gyula, vagy Radnóti Miklós köteteinek képei. Bár a szocialista képzőművészeti körök tagja, mégis mély érzékenységgel ábrázolt vallásos témákat is. A romló, pusztuló falusi keresztelőről készített expresszionista és szürrealista hatású festményei egész életművét végig kísérik. Zöldségekről és gyümölcsökről készült különös, antropomorf képei mély emberi érzelmeket ábrázolnak. Szántó Piroska így írja le Ottlik Géza véleményét ezekről az alkotásokról az *Akt* című könyvében: *„Nem állíthatom, hogy Ottlik Géza el volt ragadtatva a képeimtől, mikor negyven évvel ezelőtt először állt meg a műteremnek csúfolt négyszer ötméteres szobámban, és körülvillantotta a szemüvegét gyanakodva. – Bolond maga tisztára – dohogta –, kukoricát fest meg karalábét meg mafla leveleket, most, amikor leégett körülöttünk a város? Meg meghalt a fél családja, és a fél hazája elpusztult? Hát, tudja, engem az ilyesmi egyáltalán nem érdekel – dühöngött. Nem mondom, hogy jólesett Ottlik dübörgő megvetése, de úgy egy fél év múlva megint felmordult, most már rá se nézve a képekre, csak valahová a csupa repedés mennyezetre intézve a szózatát. – A fene egye meg magát, Piri, engem aztán elintézett. Jövök be Gödöllőről azon a ronda HÉV-en, és látom a tököket a kukoricaföldön, hát muszáj a hülye képeire gondolnom, a szél meg a képembe fújja a maga kukoricáit, ugrálnak a szemtelenek, a kertben meg pofámba bámul a karalábé – az ördög vigye el, még elhiteti velem, én marha meg bedőlök magának.”* A Kiskunfélegyházán található Kiskun Múzeumban látható állandó kiállítás a művésznő hagyatékából.

https://epa.oszk.hu/00300/00381/00174/EPA00381_kortars_2012_10_12612.htm#content

<https://cultura.hu/kultura/105-eve-szuletett-szanto-piroska/>

<https://mek.oszk.hu/02800/02888/html/>

7. **850 éve**, 1173-ban ezen a napon kezdődött el a **pisai ferde torony** építése, amely természetesen nem ferde nek indult. Az észak-olasz kisvárosban a harangtoronnyal egy téren található a dóm és a keresztelő kápolna is. Az épületegyüttes a román stílus egyik kimagasló alkotása, mely így együtt alkot harmonikus egészet. Az összhangot hangsúlyozza az is, hogy a torony nyolc emeletén körbefutó félköríves, ritmikusan ismétlődő árkádok pontosan megismétlik a dóm homlokzatának díszítését. A torony igazi hírnevét annak köszönheti, hogy a laza talajszerkezet miatt már az építkezés során megsüllyedt

az alapja, és elkezdett ferdén oldalra dőlni. Emiatt építése majdnem 100 évre leállt, és csak a 13. század második felében fejezték be. A hagyomány szerint Galileo Galilei a ferde toronyból dobott le különböző súlyú ágyúgolyókat, és itt állapította meg, hogy a szabadesés sebessége független a tárgyak tömegétől. Az évszázadok során több kísérletet tettek a dőlés megállítására, míg végül 1990-ben lezárták a tornyot és nagyszabású restaurálási munkák kezdődtek. A talapzat alatt elhelyezett súlyokkal sikerült megállítani a süllyedést, így a torony 2001. óta ismét látogatható.

<https://mult-kor.hu/joakaroi-kis-hijan-romba-dontottek-a-pisai-ferde-tornyot-20220809>

75 éve született a fiatalon elhunyt **PÉLI TAMÁS** (1948–1994) roma festőművész. A magyar cigány/roma művészek első generációjához tartozik, de a naiv festőkkel ellentétben ő az első, aki felsőfokú művészeti képzésben részesült. Tanulmányait a Képző és Iparművészeti szakközépiskola után a Holland Királyi Képzőművészeti Akadémián végezte. Itt készült alkotásai főleg vallási témák, például ő készítette az amszterdami Szent András Kórház kápolnájának bibliai jelenetek ábrázoló üvegablakait. Művészetére a magas kultúra és cigány képi világ sajátos keveredése jellemző, és témáiban megjelenik a kettős identitás kérdése. Ahogyan egy interjúban fogalmazott: *„Homlokomon kettős aranypánt van. Az egyik a cigányságom, a másik a magyarságom, és egyikről sem vagyok hajlandó lemondani.”* Hatalmas falfestményein a magyarság és cigányság identitását, gyökereit, összefonódó múltját keresi. A Fővárosi Szabó Ervin könyvtár megbízásából készült pannója a *Triptichon* (1982), mely a magyarság eredetét kutató három nagy személyiség, Julianus barát, Kőrösi-Csoma Sándor, és Vámbéry Ármin alakját ábrázolja. Péli fő műve a *Születés* című hatalmas, 43 m² nagyságú alkotás (1983), mely a cigányság magyarországi történetét foglalja össze. A kép a tiszadobi Gyermekotthon falát díszíti, de 2021-ben kiállították a BTM Vármúzeum Barokk Csarnokában. Péli Tamás művészete kiváló lehetőséget nyújt arra, hogy a magyar cigányság helyzetéről, erről a feszültségekkel és előítéletekkel terhelt témáról, konstruktív párbeszédet és gondolkodást indítsunk.

<https://fidelio.hu/vizual/evtizedes-elfeledettseg-utan-eloszor-lathato-peli-tamas-monumentalis-pannoja-164089.html>

15. **775 éve**, 1248-ban ezen a napon, Nagyboldogasszony ünnepén kezdték el építeni a **kölni dómot**, mely ma az egyik legjelentősebb keresztény műemlék. A francia mintára épült német gótikus katedrális építése az idők folyamán többször elakadt vagy leállt, és végül csak majdnem 600 év múlva, de az eredeti tervek alapján fejeződött be. Az épület szerkezete éppen emiatt sokkal szilárdabb lett, mint más gótikus épületeké, hiszen végleges kialakításánál már vasbetont is alkalmaztak. Ennek is köszönhető, hogy a második világháború bombázásait szinte teljesen épen vészelte át. A katedrális már méreteivel

lenyűgözi a látogatót: gótikus belső terében a főhajó magassága 43 méter, csipkés harangtornyai tornyai több mint 150 méter magasak. Egyedülálló egyházi kincseket őriz. A templomban látható például egy 6. századi szószék, a háromkirályok ereklyetartó, mely a napkeleti bölcsek csontjait őrzi, és egy 970 körül készült kereszt is. Napjainkban a savas eső és más környezeti hatások súlyosan rongálják az épületet, ezért folyamatos védelemre és felújításra szorul. 1996 óta szerepel az UNESCO Világörökség listáján.

<https://mult-kor.hu/melybe-zuhano-epitomester-eluzott-ersek-kifogyo-kassza-a-kolni-dom-600-eves-kalvariaja-20211015>

29. **100 éve** halt meg **RICHARD ATTENBOROUGH** (1923–2014) brit filmrendező, az ismert természettudós, David Attenborough bátyja. Olyan kasszasikerek fűződnek a nevéhez, mint a *Jurassic park* több része (1993 és 1997), vagy a *Híd túl messze van* című háborús dráma (1977). Legnagyobb hatású alkotása az 1982-ben bemutatott *Gandhi* című életrajzi film, amely Mahatma Gandhinak, az erőszakmentes indiai függetlenségi mozgalom vezéralakjának életútját dolgozza fel. Az alkotás komoly szerepet játszott abban, hogy személyiségét és az erőszakmentes megoldásokról szóló elveit megismerje a világ. A film az 55. Oscar-gálán tizenegy jelölést kapott, ebből nyolc díjat meg is nyert. A Brit Filmintézet a 20. század legjelentősebb filmjei között tartja számon. Attenborough személyes életére is hatással volt a mozi, hiszen 1983-tól a Gandhi Alapítvány elnöke, majd 1987-től az UNICEF jószolgálati nagykövete volt.

<https://filmtett.ro/cikk/richard-attenborough-gandhi-1982>

30. **275 éve** született **JACQUES-LOUIS DAVID** (1748–1825) francia festő, a klasszicista művészet kimagasló alakja. Festészeti stílusára az akadémizmus jellemző. Ennek ismertetőjegyei az élénk színek, aprólékos gonddal kidolgozott és jól megvilágított alakok, és a kissé merev, beállított, színpadias kompozíciók. David életében fontos szerepet töltött be a politika, művészetének egy része erősen ideológiai töltésű. A francia forradalom idején Robespierre barátja lett, aktív szerepet vállalt a francia múzeumok megalapításában, így a Louvre épületének múzeummá alakításában is. A *Horatiusok esküje* című festménye ehhez az időszakhoz kapcsolódik. A kép ugyan egy római történetet dolgoz fel, de valójában a forradalom szellemében az önfeláldozó hazaszeretetre buzdít. Robespierre bukása után David is börtönbe került, de a kivégzést elkerülte, és később teljes lelkesedéssel Napóleon szolgálatába állt. Számos portrét és egész alakos képet festett Napóleonról, melyek idealizáltan, sokszor a római császárság korában ábrázolják a hadvezért. Más történelmi személyeket és eseményeket is megörökített (pl. Madame Recamier vagy VII. Pius pápa portréja, és a *Marat halála* című festmény). Napóleon bukása után száműzetésben, Brüsszelben halt meg.

<https://www.meisterdrucke.hu/m%C5%B1v%C3%A9szek/Jacques-Louis-David.html>

250 éve született **POLLACK MIHÁLY** (1773–1855), a magyar klasszicista építészet kimagasló alakja. Munkássága meghatározza Budapest mai arcukat is. A német származású Pollack magyar nemzeti elköteleződését jól tükrözi, hogy bár számos magánházat, bérházat, és kúriát is tervezett, az 1838-as nagy pesti árvíz után minden erejét középületek kivitelezésének szentelte, szaktudását a város szolgálatába állította, a magánépítkezésektől visszavonult. Finom arányú homlokzatai, letisztult formavilága, a klasszicista építészet jellegzetes elemeinek használata, a részletek kidolgozottsága különös könnyedséget és eleganciát kölcsönöznek épületeinek. Nevezetes épületei közé tartozik a Deák téri evangélikus templom, a Sándor-palota, és több vidéki villa. A Nemzeti Múzeum Pollack legfontosabb műve, és egyben a magyar klasszicista építészet legkiválóbb példája. Az épület kifejezetten múzeumnak épült, külső megjelenése és belső tereosztása egyaránt reprezentatív célokat szolgál. A homlokzathoz tartozó korinthuszi oszlopok, a timpanon és a háromszögletű oromzatot díszítő allegorikus szobrok egyaránt az antik hagyományokat követik. Az épület napjainkban is az egyik legfontosabb nemzeti szimbólumunk a benne őrzött művészeti és történelmi emlékek, illetve a hozzá kapcsolódó történelmi események miatt. 1848. március 15.-én a hagyomány szerint Petőfi Sándor itt szavalta el a Nemzeti dalt. Állami ünnepek helyszíne a múzeum ikonikussá vált lépcsősora és oszlopos bejárata.

<https://turul.info/napok/pollack>

Szeptember

5. **25 éve** halt meg **VERNER PANTON** (1926–1998) dán bútortervező és formatervező. Figyelme a természetes anyagok helyett a műanyagok felhasználása felé fordult. Modern formavilágot, erős színekben tobzódó, vibráló belső tereket alkotott. Bútorai és enteriőrjei az Op - Art stílust képviselik. Ez a 20. századi irányzat az optikai hatáskeltést tartja szem előtt, a vonalak és mértani alakzatok játékaival ér el hatást. Panton leghíresebb tervezése az „S”-szék, melyet mind a mai napig forgalmaznak. A különleges formájú, ívelt, műanyagból öntött szék rendkívül egyszerűen gyártható, és egymásba rakva könnyen tárolható, ráadásul tökéletesen illeszkedik az emberi test alakjához is. Egyedi formája egy absztrakt szoborhoz teszi hasonlónak. Ezzel a székekkel Panton ugyan a letisztult skandináv stílus hagyományait követte, mégis a formatervezés új irányát nyitotta meg a modern, tömegtermelésben gyártott bútorok területén.

<https://otthonked.hu/verner-panton-emlekezés-a-dan-designsenire/>

6. **25 éve** halt meg **AKIRA KUROZAVA** (1910–1998), a legismertebb japán filmrendező. Kuroszava alkotásai nem csak felkeltették az érdeklődést a japán filmművészet iránt, hanem nagy hatást is gyakoroltak a nyugati filmművészetre. Úgy használja saját hagyományait, hogy közben szorosan kapcsolódik a nyugati kultúrához is, ezért filmjeivel képes mindkét társadalmat megszólítani *A hét szamuráj* (1954) című filmje forgatókönyvéből készült *A hét mesterlövész* című klasszikus western. Ő is feldolgozta az európai irodalom számos nagy alkotását, például Shakespeare, Tolsztoj, Dosztojevszkij vagy Gorkij műveit, amelyeket gyakran Japán feudális korszakába ültetett át. Témái az emberi természet, az igazság, a társadalmi problémák megfogalmazása körül forognak, és mély humánussal kínál válaszokat. *A vihar kapujában* című mozija a filmtörténet egyik legnagyobb jelentőségű alkotása, amely meghozta a világhírnevet Kuroszavának. A film egy gyilkosság történetét meséli el, egy vihar előtt a romos kapu alá behúzódó négy különböző ember szemszögéből. Mégsem csupán az igazság nehezen megfejthető természetéről szól az alkotás, hanem az önmagunkról alkotott kép megőrzése miatt kimondott hazugságokról is.

<http://film.sapientia.ro/uploads/Kuroszava-Rashomon.pdf>

- 16–24. Ezen a héten kerül megrendezésre a **XVII. Ars Sacra Fesztivál**, melynek ideai mottója: „Keresd a békét!” (Zsolt 34,15). A fesztivál zenei, irodalmi és képzőművészeti eseményeken keresztül nem csak esztétikai élményt kínál, hanem a hittel való ismerkedés, és a hitben való elmélyülés lehetőségeit is. A rendkívül gazdag, sokszínű programajánlathoz Budapest mellett számos vidéki település is csatlakozik.

<https://ars-sacra.hu/ars-sacra-fesztival>

29. **150 éve** született **SCHEIBER HUGÓ** (1873–1950), magyar avantgárd festő. Magyarországon a neve kevésbé ismert, de jelentős nemzetközi sikereket ért el. Az 1920-as években New Yorkban, Londonban, Németországban és Bécsben szerepeltek művei. Bár néhány évig járt az Iparművészeti Főiskolára, de nem fejezte be a tanulmányait. Sokkal inkább ösztönös tehetség, autodidakta művész, aki számos stílusban kipróbálta magát. Hatással volt rá a futurizmus, expresszionizmus, art deco. Rendkívül termékenyen ontotta magából az egyszerű, olcsó alapanyagokkal, gyors technikákkal készült képeket. Sokszor csak egy-két vonallal, de nagy kifejezőerővel kapta el a pillanatot, például a padon ülő emberekről, hajléktalanokról, munkanélküliekről készült sorozatában. Könnyed stílusú, gyakran szatirikus képei a 20-as és 30-as évek gyorsan polgárosodó, felszínese, átalakuló nagyvárosainak lenyomatait. A hétköznapi élet és az éjszakai mulatók világa, a jazz, a kabarék, revük, szórakozóhelyek hangulata elevenedik meg képein, melyek így érdekes kordokumentumok is. Életművének legértékesebb darabjai szinte portréi, és a gyakran öngúnnal átítatott önarcképei.

https://www.irodalmiradio.hu/femis/muveszetek/4muveszek/s_menu/scheiber.htm

Október

20. **50 éve**, 1973-ban ezen a napon avatta fel II. Erzsébet brit királynő a **Sydney-i Operaházat**. Az Ausztrália legnagyobb városában található operaház a modern építészet egyik csodája, melyet John Utzon b(1918–2008) dán építész tervezett. Kialakítása és szerkezete rendkívüli építészeti innováció Legendássá vált az építkezés hossza és a költségei is: az eredetileg 7 millió dolláros költségvetés a végén 102 millió dollárra duzzadt, melynek nagy részét lottóbevételekből finanszírozták, az építkezés pedig az előre becsült 4 év helyett 14 évig tartott. A végeredmény ugyanakkor minden erőfeszítésért kárpótolta a várost. Az épület igazi világszenzáció lett, mára egész Ausztrália szimbóluma. Évente körülbelül 10 millió turista látogatja, és 2007 óta az UNESCO Világörökség része. A tenger fölé nyúló, hatalmas betonkupolák fehér csempével vannak beborítva. Formájukat a kikötőben ringatózó hajók vitorlái ihlették. A monumentális szerkezet egészen könnyű, légies benyomást kelt, melyet tovább fokoz a víztükör tükröződése és hullámzása. Az épületben hangversenyterem, operaház, több színházterem és étterem is helyet kapott.

<https://factum-info.net/hu/interesnoe/puteshestviya/1110-sidnejskij-opernyj-teatr-samoe-uznavae-moe-z-danie-v-mire>

23. **325 éve** született **ANGE-JACQUES GABRIEL** (1698-1782) francia klasszicista építész. Többgenerációs építész családból származott, és olyan sikerrel vitte tovább a családi hagyományt, hogy XV. Lajos francia király udvari főépítésze, és az Építészeti Akadémia igazgatója lett. Gabriel nem tartozik a nagy újítók közé, de harmonikus és tiszta vonalú épületei visszafogott eleganciát hoztak a rokokó stílus túlzásai után. Nevéhez fűződik a Madame de Pompadour részére tervezett versailles-i Kis Trianon kastély, és a párizsi Katonai Iskola (École Militaire). Önálló építészeti alkotásai mellett részt vett szinte valamennyi királyi palota és kastély átalakításában, bővítésében, a párizsi Louvre és a versailles-i palota új szárnyainak kiépítésében. Színházakat, vadászházakat, pavilonokat és kerti lakokat is épített a király szolgálatában. Egyik fő alkotása a szintén Párizsban található Concorde tér, mely eredetileg XV. Lajos lovas szobrának háttérül szolgált. A szobrot azonban a francia forradalom idején lerombolták, helyére később egy egyiptomi obeliszk került. A forradalom alatt a tér kivégzések helyszíne volt, 1200 ember lelte halálát itt a guillotine-ok alatt. A korabeli zárt terektől eltérően a Concorde teret csak a hátsó oldalán zárják épületek, amelyek szimmetrikus, oszlopokkal tagolt homlokzata nagyszerű látványt nyújt. A többi részt Gabriel nyitottan hagyta, így tágas kilátás nyílik a Champs-Élysées-re és a párizsi diadalívré.

<https://www.hetedhetorszag.hu/franciaorszag/concorde-ter>

24. **125 éve** halt meg **PIERRE PUVIS DE CHAVANNES** (1824–1898) francia festő. Annak ellenére, hogy Delacroix volt a mestere, és az impresszionisták is ebben a korszakban jelentek meg, stílusa egyedülálló, teljesen független a kor művészeti áramlataitól. Semmilyen irányzathoz és festészeti iskolához nem csatlakozott, ahogy követői sincsenek, bár a szimbolisták merítettek inspirációt műveiből. Leginkább monumentális falfreskókat festett, melyeken vallási, mitológiai témákat, és allegorikus jeleneteket ábrázol. Finom, lírai, intellektuális felfogása tükröződik alkotásain. Modelljeit általában tájképi környezetbe helyezi, visszafogott színeket és kiegyensúlyozott kompozíciót használ. A Magyar Nemzeti Galériában látható *Magdolna* című festménye.

<https://tothferi.ewk.hu/userfiles/tothferi/puvis.pdf>

<https://www.meisterdrucke.hu/m%C5%B1v%C3%A9szek/Pierre-Puvis-de-Chavannes.html>

26. **500 éve** halt meg **LUCA SIGNORELLI** (1450–1523) itáliai reneszánsz festő. Rendkívüli hatását mutatja, hogy Michelangelo közvetlen elődjének és inspirálójának tartják. Határozott kontúrokkal, részletesen kidolgozott izomzattal, pontos anatómiával ábrázolt emberalakok jellemzik alkotásait. Bár a kor felfogásának megfelelően főleg vallási jeleneteket ábrázolt, *„festményeiben megmutatta az aktfestés tudományát, vagyis azt, hogyan lehet a nehézségeket leküzdve művészi módon olyan jól ábrázolni a meztelen testeket, hogy eleveneknek tűnjenek”*, írja róla Giorgio Vasari. Még saját meggyilkolt fiát is megörökítette egy aktképen. Signorelli tagja volt a Sixtus-kápolna festményeit készítő festőcsapatnak, ahol a Mózes életének utolsó eseményeit ábrázoló jelenetei ma is láthatóak. Leghíresebb műve az orvietói székesegyház Capella Nuovo nevű mellékkápolnájának freskói, melyek az Antikrisztus szereplését és bukását ábrázolják.

<https://www.meisterdrucke.hu/m%C5%B1v%C3%A9szek/Luca-Signorelli.html>

<https://vilagunk-blog.blogspot.com/2019/01/orvieto-gyongyszeme-szekesegyhaz.html>

27. **100 éve** született **ROY LICHTENSTEIN** (1923–1997) amerikai festő, pop-art művész. A pop-art az 1960-as években terjedt el Amerikából. Az elnevezés a *popular*, vagyis *népszerű* angol szó rövidítése, mivel az irányzat a popkultúra és a hétköznapi környezet elemeiből építkezik. A pop-art stílus harsány, provokatív hozzáállással lázad a modern társadalom közhelyei, és a kiüresedett művészet ellen. Lichtenstein is a fogyasztói társadalom eszközeit használja. Sokszorosító eljárással készült nagyméretű képein a reklámok és képregények formavilága és stílusa jelenik meg. Vastag kontúrokat, egyszerű alapszíneket és raszterpontokat használ. Alkotásai a társadalom számára mutatott kíméletlen tükröként is értelmezhetők. Stílusa közel áll a kamaszokhoz, művészete

segítheti a kritikai gondolkodás fejlesztését, valamint korunk képi világának átértékelését.

<https://ectopolis.hu/kepzmuveszet/roy-lichtenstein-amerika-legrosszabb-muvesze-es-a-pop-art-kiralya/>

<https://artportal.hu/magazin/lichtenstein-mi-van-a-pop-on-tul/>

28. **Az animáció világnapja.** Az emléknep jó lehetőséget kínál a rendkívül gazdag és sokoldalú magyar és nemzetközi animációs alkotásokkal való ismerkedésre. A műfaj minden korosztályban nagyon népszerű, erre jól példa a 2018-ban bemutatott *Ruben Brandt, a gyűjtő* című, felnőtteknek készült animációs film rendkívüli sikere is.

<https://www.filmkultura.hu/regi/articles/essays/anim.hu.html>

November

1. **100 éve született VARGA IMRE (1923–2019)** szobrászművész. Magyarországon ő alkotta a legtöbb köztéri szobrot és emlékművet. Témái nagyon tág keretek között mozognak. Ugyan úgy megtaláljuk köztük a kor politikai és ideológiai irányvonalát kiszolgáló szobrokat, mint a zsidók üldözésének emléket állító műveket, vagy éppen a mitológiai tárgyú alkotásokat. A magyar történelem, kultúra és művészet számos nagy alakjáról készített köztéri szobrokat, domborműveket. Bár témaválasztása ellentmondásos, minden alkotásáról elmondható, hogy mély emberi érzéseket tükröz. Újszerű látásmódjával, érzékeny jellemábrázolásával sikeresen elkerülte a sematizálás csapdáját, és megújította az emlékművek stílusát. A hőseket nem idealizálva, hanem valódi emberként ábrázolta. Egyik legismertebb szobra Radnóti Miklósról készült, mely öt különböző városban is látható (Budapest, Bor, Salgótarján, Mohács és München). Hétköznapi helyzetben, talapzat nélkül, egy korlátnak támaszkodva, szinte a járókelők közé vegyülve áll a költő alakja. Idősebb korában Varga Imre az egyházi művészet felé fordult. Magyar szentek nagy alakú szobrai, Pieta, és II. Szilveszter pápa szobra is fűződik a nevéhez. A legtöbb egyházi témájú alkotása együtt a kelenföldi Szent Gellért templom kertjében látható. A római Szent Péter bazilika altemplomának Magyarok Nagyasszonya kápolnáját is Varga Imre alkotásai, a Madonna gyermekével, és Szent István szobrai díszítik. Életművét állandó kiállítás mutatja be Óbudán.

<https://visitobuda.hu/varga-imre-gyujtemeny-budapest-galeria/>

https://pestbuda.hu/cikk/20191212_bukovszki_peter_varga_imre_legerdekese_bb_fovarosi_szobrai

<http://orokvaros.network.hu/blog/roma-kozossegi-oldala-hirei/filter/tag/magyar+k%C3%A1polna>

21. **125 éve született RENÉ MAGRITTE (1898–1967)** belga festőművész, a szürrealizmus egyik meghatározó alakja. Sok más nagy képzőművésszel

ellentétben Magritte kifejezetten hétköznapi, polgári életet élt egy konvencionális sorházban Brüsszel kertvárosában. Műveinek gyakori témája az öltönyös, nyakkendő, keménykalapos úr formájában megörökített önarckép. Ugyanakkor a virágzó belga szurrealista művészeti csoport központi figurája és szervezője is volt. Művészetéről alkotott gondolkodásmódját jól tükrözi *A képek árulása* című festménye (1929), mely egy pipát ábrázol, ugyanakkor a képen olvasható felirat szerint „*Ez nem egy pipa*”. Bár első látásra a mondat értelmetlen ellentmondásnak tűnik, a festő maga magyarázta el, hogy ez nem egy valóságos tárgy, hanem csak egy kép egy pipáról. Ezzel tulajdonképpen a 20. század művészetének azt az üzenetét fogalmazza meg, hogy az alkotás mindig több, mint pusztán a látvány megörökítése és pontos felidézése. A kép mindig üzenet. Magritte üzenetében pedig a békés felszín alatt kavargó gondolatok, sokszor szórakoztató, humoros, máskor groteszk, szarkasztikus, titkos vagy éppen fekete humorral átszőtt témák jelennek meg. Szeretett szokatlan tárgyakat összeilleszteni, vagy egyszerű tárgyakat szokatlan méterben, szokatlan kontextusba helyezni. Magritte így mutat rá mélyebb összefüggésekre, új nézőpontokra, és így ébreszt kérdéseket a szemlélőben. Visszatérő motívuma például az alma, a madár, a pipa, a kalap, az esernyő, melyek szimbolikus jelentést kapnak. Képeit egészen egyszerű, tárgyilagos stílusban festette, szándékosan került minden felesleges díszítést és részletet. Alkotásainak mélysége inkább a tartalomban, a megformált gondolatban rejlik. René Magritte rendkívül nagy hatást gyakorolt a filmművészetre, reklámparra, divatiparra, de még a zenei világra is, hiszen több híres zenekar is az ő motívumait használta lemezborítóján vagy dalszövegeiben.

<https://tizatajonline.hu/kepzuveszet/a-legtitokzatosabb-szurrealista-festo-rene-magritte/>

<https://www.literatura.hu/archivum/magritte/magritte.html>

26. 75 éve halt meg KOZMA LAJOS (születési neve Fuchs, 1884 – 1948) ipari formatervező, építész és grafikus. Bár építész-mérnöki diplomát szerzett, és belsőépítész-ként, bútortervező-ként is dolgozott, leginkább mégis grafikai munkái hívják fel magukra a figyelmet. Gyakran még épületrajzai is inkább művészi grafikák, és a népi építészet igényes dokumentumai, mintsem mérnöki tervek. Ösztöndíjas diákként Párizsban még a posztimpreszionista Henri Matisse mellett tanult festeni, majd hazatérve a szecesszió népi irányzatát követő, Kós Károlyhoz kapcsolódó csoportjához csatlakozott. Erdélyi utazások során a népi építészet és faragóművészet mintáit gyűjtötték, és ebből a formavilágból táplálkozott tervezői stílusuk. Kozma grafikáinak jellegzetes, ismétlődő elemei a népművészeti minták, mint a madár, a tulipán, a kopjafa, és a falusi épületek. Ezek szecessziós stílusban, stilizálva, a háttér és környezet részeként, vagy ornamentikus mintákban jelennek meg alkotásain. Szecessziós stílusú könyvborítókat és illusztrációkat is készített Ady Endre, Csáth Géza vagy Móricz Zsigmond kötetéhez. Munkásságának különleges része a

gyáraknak, társaságoknak, magánembereknek tervezett szignók és emblémák. A Kner-nyomdával szoros kapcsolatban állt. Kozma tervezte a gyomaendrődi Kner-villát is, melyben ma a nyomdászat történetét bemutató kiállítás kap helyet.

<https://www.octogon.hu/design/a-nagy-szonata-illusztracioi-melyek-versek-nelkul-is-fennmaradtak/>

<http://www.mvkkvar.hu/kiallitas/kozmalajos/grafikai.htm>

5 éve halt meg **BERNARDO BERTOLUCCI** (1941–2018) olasz filmrendező. A gyönyörű képi világgal forgatott, nagyszabású filmjeinek közös jellemzője, hogy minden története mögött az emberi élet változásai, a belső mozgatórugók, a lelki folyamatok foglalkoztatták a rendezőt. Legnagyobb sikerét *Az utolsó császár* című filmjével érte el, amelyben Kína történelmi átalakulását egy emberi élet személyes tragédiáján keresztül meséli el.

https://filmvilag.hu/xista_frame.php?cikk_id=14002

29. **90 éve** született **KESERŰ ILONA** (1933–) festő. Művészete az egyre tisztább absztrakció felé haladt. Munkáinak főszereplője és legfontosabb eszköze mindenféle formai kötöttségtől megszabadulva a szín. Számos tanulmányt végzett a színesztétika és színtan területein, és egész életművében folyamatosan kísérletezett a színekkel. Az absztrakt képek színsorai, szivárványszínei, vagy komplementer árnyalatai nagyon erőteljes, vibráló hatást váltanak ki. Alkotásainak legfontosabb üzenete maga a nézőben formálódó élmény, érzés, reflexió. Kevés formai ábrázolása közé tartozik a Balatonudvari temető szív alakú sírkövinek formája, mely festészetének egyik központi motívumává vált. Keserű Ilona foglalkozott színházi díszlettervezéssel is, valamint oktatott a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem tanárképzésében és képzőművészeti doktori iskolájában.

<https://privarthist.hu/szine-java-valogat-as-ilona-keseru-ilona-eletmuvebol/>

December

2. **150 éve** született **NYILASY SÁNDOR** (1873 – 1934) festőművész. Szegeden született, és külföldi tanulmányútjai után élete végéig ebben a városban is élt. Megfordult a nagybányai művésztelepen, ahol a modern magyar festőművészetet elindító szabadiskola működött. Témái leginkább az alföldi táj és az egyszerű vidéki élet, melynek szemlélődő, elmélyült megfigyelője. Plein air tájképei, finom színei, a paraszti életet bemutató festményei, és ünnepi népviseletben megfestett lányalakjai nagy nyugalmat és tiszta harmóniát sugároznak. Több alkotását őrzi a szegedi Móra Ferenc Múzeum és a Magyar Nemzeti Galéria.

<https://mng.hu/mutargyak/reten/>

7. **425 éve** született **LORENZO BERNINI** (1598–1680), az utolsó nagy reneszánsz, és az első nagy barokk művész Itáliában. Legjelentősebb alkotásait az építészet és a szobrászat terén hozta létre. Életművét leginkább az egymást váltó egyházi hatalmasságok megbízásai alakították, hiszen élete során kilenc pápát szolgált. Ő alkotta meg a Szent Péter teret. A tervezésre való felkérés amennyire megtisztelő volt, annyira lehetetlen elvárásokat támasztott. Olyan teret kellett tervezni, mely százezer ember befogadására alkalmas, minden pontjáról látni lehet az áldást osztó pápai erkélyt, magába kellett foglalnia a már felállított obeliszket, és ráadásul korrigálnia kellett a bazilika homlokzatának azt a hibáját, hogy az részben eltakarja a Michelangelo által tervezett csodálatos kupolát. Emellett a térnek az ellenreformáció szellemében egyértelműen tükröznie kellett a római katolikus egyház mindenek felett álló hatalmát. Bernini egészen zseniális módon oldotta meg az összes kihívást. A tér egy templom felé szélesedő trapéz alakú, és egy hozzá kapcsolódó ellipszis alakú részből áll. Az ellipszis közepén helyezkedik el az obeliszk, két gyűjtőpontjában pedig két szökőkút áll. A drámai hatás fokozása érdekében az építész tudatosan ráerősített a perspektíva szabályaira, ezért lett a forma téglalap helyett trapéz, kör helyett pedig ellipszis. A bazilika és a térrendszer harmonikus egységet alkot. Fennmaradt egy vázlat Berninitől, mely egy kitárt karú, hatalmas alakot ábrázol. Az ovális térrészt övező oszlopsorok jelképezik a két ölelésre tárt kart, az alak vállán nyugszik a bazilika, fején pedig a kupola a pápai tiara. A tér és a templom tehát így együtt az egyház tökéletes allegóriája. A bazilika belső terében is meghatározó szerepet játszott a művész, ugyanis az ő alkotása a Szent Péter sírja fölött magasodó, csavart oszlopokon nyugvó réz baldachin, és az apszist díszítő Szent Péter trónusa ereklyetartó szoborcsoport. Bernin más szobrai is a barokk korszak legnagyobb alkotásai, például a Piazza Navona kútjai, a *Tervi-kút*, az *Apollón és Daphné*, és a *Prosperina elrablása*. Alakjai dinamikus, mozgásban lévő, kicsavart, nyugtalan, végletekig feszült kompozíciók, melyek szenvedélyessége magával ragadja a nézőt. Bravúros technikával formálta meg a márványt. Nem csupán az izmok játékát, a ruházatot, a mozdulatokat és arckifejezéseket, de olyan sokkal nehezebben megfogható jelenségeket is, mint a hús puhasága, a szél, a tűz, vagy éppen a babérlevelekké változó női test. Minden szobrára, még portréira is jellemző az elkapott pillanat érzése. A Dávidról készült szobor feszült arca és lendületben lévő mozdulata egyetlen pillanatba sűríti a cselekvő, mindenre elszánt emberi akaratot. A szobor így általánosabb érvényű, jelképes szerepet kap. Michelangelo *Dávidjának* klasszikus nyugalamához és harmonikus szépségéhez hasonlítva nagyon jól érzékelhető a reneszánsz és a barokk emberkép változása. Bernini szintén világhírű alkotása a *Szent Tetéz extázisa* című szobor. A jelenet a szentet ábrázolja, amint a vallásos áhítattól szinte ájultan lehanyatlik egy angyal előtt. A ruha megformálása teljesen anyagszerű hatást kelt, melyet fokoz a rejtett megvilágítás. Az egész jelenet egy felhőn lebeg, ezzel Bernini kiváló pszichológiai érzéssel jeleníti meg a látomás lelkiállapotát. Ezt az alkotását a

19. században sok támadás érte a túlságosan erotikusnak ítélt megjelenítés miatt. A barokk kor érzésvilága azonban valóban szerelmes hévvel élte meg az isteni kegyelemmel való találkozást, így Bernini korában a szenvedélyes érzelmek ilyen felfokozott ábrázolása tökéletesen illeszkedett a témához.

<https://cultura.hu/kultura/bernini-a-szobrasz/>

<https://gogogo.hu/aki-eletet-lehelt-a-marvanyba-bernini-elete-es-muveszete-a-mozivasznon/>

http://www.mrt-os.hu/upload/mrtos/magazine/ok_2016_3_4_094bernini.pdf

<https://www.magyarKurir.hu/hirek/szent-terez-extazisa>

23. **150 éve** született **KERNSTOK KÁROLY** (1873–1940), a magyar avantgárd meghatározó festője. Benczúr Gyulánál kezdődött művészeti képzése, majd párizsi tanulmányútjai során nagy hatással voltak rá a 20. század új irányzatai. A Nyolcak művészcsoporthoz tartozó egyik alapító tagjaként fontos szerepet játszott abban, hogy a nemzetközi művészeti áramlatok eljussanak Magyarországra. Festményei és grafikái között egyaránt szerepelnek klasszikus stílusú, realista képek, és experszionista, fauvista vagy kubista hatást tükröző alkotások is. Leginkább erőteljesen megformált, tömörszerű, kontúrvonalakkal és erős színekkel kiemelt aktokat festett, ahol a test szerkezete és izomzata dominál. Jó példa erre a *Lovasok a vízparton* (1910) című alkotása, melyen ruhátlan lovas férfiak csoportját a természetben ábrázolja. A jelenet bármennyire realiztikus, mégis inkább egy vízió, vágyakozás az ember és a természet tökéletes összhangja után.

<https://mng.hu/mutargyak/lovasok-a-vizparton/>

<https://mek.oszk.hu/01800/01868/html/eletrajz.htm>

25. **350 éve** született **CHRISTOPH TAUSCH** (1673–1731) osztrák jezsuita építész és festő. Ő festette a kecskeméti piarista rendház Szentháromság-képét, a selmecebányai jezsuita templom teljes belső díszítését, valamint a trencsényi jezsuita templom mennyezetét és főoltárát. Andrea Pozzo tanítványaként nagy szerepet játszott abban, hogy az illuzionisztikus falfestészet elterjedt Közép-Európában. Pozzo az itáliai színházi díszletek festet álarchitektúráit ültette át a templomfestészetbe, és ezt követte Tausch is. A trencsényi templomban Xavéri Szent Ferenc és Loyolai Szent Ignác életének jeleneteit bemutató freskóin a háttér festett, perspektivikus épületrészletei megtévesztően egybeolvadnak a templom architektúrájával. Megjelenik munkáin a festett álkupola, és a nyitott, illúziós mennyebolt képe is.

https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/Kecskemet/pages/a_foter/007_piarista.htm

27. **100 éve** halt meg **GUSTAV EIFFEL** (1832–1923) francia építész. Nem csupán mérnök, hanem sikeres gyáriparos is volt, aki fémszerkezetek építésével szerzett nagy vagyont. Ő tervezte és építette a New York-i Szabadság-szobor

fém vázát, és a Nyugati pályaudvar csarnokát Budapesten. Világhírű alkotása, az Eiffel-torony az 1889-es világkiállításra készült, és az eredeti tervek szerint az esemény után le is bontották volna. Hidak, viaduktok, kupolák és tetőszerkezetek kialakítása során már ezelőtt is használt Eiffel vas és acél vázat. A valódi újítása abban rejlett, hogy itt maga a vasszerkezet alkotja a teljes építményt. A négyzetes alapú tornyot tizenkétezer, egyedi formára legyártott darabból, 2,5 millió szegeccsel, pusztán 26 hónap alatt állították össze. Építését hatalmas tiltakozás kísérte, művészek és írók egy csoportja petíciót nyújtott be a városképet szerintük elcsúfító torony ellen. Egy anekdota szerint Guy de Maupassant író csak azért járt az Eiffel-torony éttermébe, mert ez volt az egyetlen hely Párizsban, ahonnan nem látta a tornyot. A Világkiállításon azonban hatalmas sikert aratott, és Eiffelnek meghozta a világhírnevet. Úgy tűnt, hogy vagyonának és grandiózus terveinek ezután semmi nem szabhat határt. Később azonban a Panama-csatorna építése körül kialakult botrányok miatt, (melynek zsiliprendszerét ő építette volna), valamint kockázatos tőzsdei befektetései és túlzó költségei nyomán bekövetkezett a pénzügyi bukás. Eiffel visszahúzódott, és a torony megőrzése felé fordult figyelme. Legfelső szintjén rendezte be saját irodáját, ahol aerodinamikai kísérletek végeztek, ehhez kialakított egy szélcsatornát is, valamint meteorológiai mérőállomást és rádióadót szerelt fel. Kitartó munkájának köszönhető, hogy a torony végül a helyén maradt. Mára Franciaország egyik nemzeti jelképe, és a 20. század építészetének inspirálója lett.

<https://www.erdekesvilag.hu/az-eiffel-torony-epitese/>

<https://lechnerkozpont.hu/cikk/140-eves-a-nyugati-palyaudvar>

2024

Január

17. **400 éve** született **GUARINO GUARINI** (1624–1683) itáliai barokk matematikus, teológus és építész. Építészeti tevékenységét kiegészítette komoly elméleti munkássága, több könyvet adott ki matematikai, csillagászati és építészeti témákban. Összefüggéseket kutató gondolkodása és sokoldalú műveltsége az egyetemes tudásra törekvő reneszánsz művészekhez teszi hasonlóvá. Elméleteit a gyakorlatba is átültette, ennek kiváló példája a torinói San Lorenzo templom. A tökéletesen megszerkesztett és minden részletében kidolgozott, nyolcszögletű, centrális belsőt különböző fülkék és boltívek veszik körbe. A központi teret lezáró kupola szinte a súlytalan lebegés érzetét kelti. Áttört díszítése Guarini tisztelgése az általa nagyra becsült a gótikus stílus előtt. Másik jelentős alkotása szintén Torinóban a székesegyház mellé épített San Sindone kápolna. A felkérés szerint a fontos keresztény ereklyének, Jézus halotti leplének kellett méltó helyet építeni. (Az olaszok Sindone-nek nevezik a leplet, a kápolna neve tehát „Szent lepel”). A kör alaprajzú kápolnát különleges,

méhkasra emlékeztető kupola zárja. Guarini a fokozatosan csökkenő méretű formákkal optikailag növelte meg a kupola belső terét. Tovább erősíti a hatást a megvilágítás és a márványburkolat színe is, mely az alsó térben fekete márvány, majd a kupolában fölfelé haladva egyre világosabb szürke. A San Sindone az illuzionisztikus téralakítás legtükéletesebb példája. Csupán építészeti eszközökkel alakított ki olyan álperspektívát és térillúziót, mely más művészeknek csak freskók segítségével sikerült. A kápolnában őrizték a szent leplet egészen 1997-ig, amikor egy tűzvész során majdnem megsemmisült, és az épület is komoly károkat szenvedett. Az azóta helyreállított templom újra kinyitott, de a leplet már máshol őrzik, és csak időnként állítják ki a közönség részére.

<https://www.magyarKurir.hu/kitekinto/a-torinoi-dom-felujitott-guarini-kapolnajaban-ismet-lehet-szentmiset-bemutatni-lepel-tiszteletre>

<https://www.meisterdrucke.hu/fineart-nyomatok/Guarino-Guarini/586744/A-Lepel-k%C3%A1polna-kupol%C3%A1ja,-1668-94.html>

18. 75 éve született PHILIPPE STARCK (1949–) híres kortárs francia építész és formatervező. Épületei főleg hotelek és bevásárló központok, de sokoldalúságát jól tükrözi, hogy megtervezte Steve Jobs számára a Venus nevű luxusjachtot, bebútorozta Francois Mitterand egykori francia elnök magánszobáit az elnöki rezidencián, valamint ő tervezte a következő, 2024-es párizsi olimpia aranyérem medálját is. Annak ellenére, hogy igazi sztár a formatervezés és az építészet világában, alapelve mégsem az egyed luxustárgyak gyártása, hanem küldetésének tekinti a tömegtermelés minőségi átalakítását. Folyamatosan részt vesz olyan kampányokban és kezdeményezésekben, melyek során alacsony költséggel, kiváló minőségű hétköznapi használati tárgyakat, például konyhai eszközöket tervez a szélesebb közönség számára. Szinte kimeríthetetlen székeinek, foteljeinek, bárskékeinek sokfélesége, melyek játékossága és ötletessége azonban soha nem öncélú, hanem mindig rendkívül praktikusak is.

<https://faipar.hu/hirek/butor-es-design/3262/philippe-starck-a-meglepetesek-embere-es-formatervezoje>

<https://hajozas.hu/magazin/kulfold/philippe-starck-francia-dizajner-steve-jobs-jacht-luxushajo-tervezoje/>

26. 200 éve halt meg THÉODORE GÉRICAULT (1791–1824) francia romantikus festő. Bár az akkor uralkodó klasszicista stílusú művészi képzést kapott, azok közé az újítók közé tartozott, akik nem elégedtek meg a már kialakított keretekkel. Művészetére a klasszicizmus és a romantika gondolatvilágának keveredése jellemző, ami jól látható legismertebb alkotását, a *Medúza tutajja* című festményén is. A kép egy megtörtént eseményt, a tengeren hanykolódó tucatnyi hajótöröttet ábrázol a korabeli újságok híradása alapján. A kicsit színpadias, mesterkéltséggel beállított, gúla alakú kompozíció még a klasszicista hagyományokat követi. Ugyanakkor a drámai témaválasztás, a szenvedélyes jelent, az örvénylő

testek bemutatása már jellegzetesen romantikus vonások. Újszerű eszközei miatt az első romantikus festményeknek tekintjük. Részleteiben is minden eszközzel megpróbálta kifejezni a valóságos fájdalmat és küzdelmet. A szenvedő, vonagló, vagy éppen halott emberi testekhez előtanulmányokat készített egy párizsi kórházban. A háborgó tenger és a drámai megvilágítás felerősíti a kép üzenetét, a természeti erők szinte megismétlik az ábrázolt emberek lelkiállapotát. Az alkotás ráadásul túlmutat a konkrét tragédia bemutatásán, és a természettel viaskodó emberi küzdelem, kitartás, remény szimbóluma is. Élete vége felé Géricault művészete még tovább lép. Elmebetegekről készített portrészorozata már nem a romantika felfokozott stílusában, hanem mély emberséggel és pszichológiai érzékenységgel készült. A betegeket tisztelettel, megértéssel és elfogadással szemlélő arcképekkel a művész messze túlmutat saját korán.

<https://hu.painting-planet.com/egy-orult-no-portreja-theodore-gericault/>

29. **125 éve** halt meg **ALFRED SISLEY** (1839 – 1899) francia impresszionista festő. Bár nem a leghíresebb, de sokak szerint ő a legtisztábban impresszionista művész. A vagyonos angol család gyermekeként született Sisley felnőttként Franciaországban telepedett le. Itt ismerkedett meg az impresszionistákkal, Monet és Renoir társaságában készítette plein air képeit. Legfontosabb témája mindvégig a tájkép maradt. Nyugodt hangulatú, kiegyensúlyozott festményeinek központi eleme a fények és színek játéka. Ecsetkezelése az impresszionistákra jellemzően laza és foltszerű, de Sisley-nél megmarad az elemek zárt körvonala, formái nem oldódnak fel a levegő vagy fény ábrázolása során. Munkái csak halála után váltak értékessé, valódi művészi sikereket és elismertséget nem élt meg.

<https://www.literatura.hu/archivum/sisley/sisley.html>

<https://cultura.hu/kultura/alfred-sisley-a-legtisztabb-impresszionista/>

Február

4. **225 éve** halt meg **ÉTIENNE-LOUIS BOULLÉE** (1728–1799) francia építész. A klasszicizmus egyik egészen egyedülálló ágának, a „forradalmi építészetnek” a megalapítója és legfontosabb képviselője. Ez az irányzat a francia forradalom eszméitől fűtve egy megújult világ épületeit álmodta meg. Az óriási méretű közintézmények, múzeumok, könyvtárak minden formája és eleme szimbolikus jelentéssel bírt. A monumentális hasábok, hengerek, gúlák és gömbök a rend, az emberi szabadság és tudás jelképei, ezért „beszélő művészetnek” is nevezte munkáit a tervező. A Newton-emlékmű például egy hatalmas gömb, mely magát a teljes világegyetemet jelképezi. Belül csak kicsiny nyílásokon szűrődött volna be a fény, mely a csillagokat jelenítette volna meg. Ezek az utópisztikus tervek soha nem valósultak meg, erre sem a kor technikai tudása, sem az épületek mérete miatt nem volt lehetőség. Mégis előrevetítették

a modern építészet előtt álló izgalmas lehetőségeket, így ösztönző erővel hatottak a későbbi korok tervezőire.

<https://www.octogon.hu/epiteszet/a-newton-emlek-3d-ben/>
https://centroszet.hu/tananyag/muvtori2/25_a_klasszicizmus_ptszetnek_emlkei.html

11. **300 éve** halt meg **BOGDÁNY JAKAB** (1660–1724) magyar származású csendéletfestő. A holland típusú csendéletfestészetből kiindulva egyéni stílust alakított ki. Élénk, világos színekkel megfestett képein főleg papagájokat és más egzotikus madarakat, gyümölcsöket és virágokat ábrázol. Csendéletei nem csupán esztétikai díszek, hanem a kor felfogásának megfelelően szimbolikus jelentést is hordoznak. A hervadó virágok például az emberi élet elmúlását jelképezik. Angliában lett sikeres festő. Az ő alkotásai díszítették a londoni királyi udvar magas rangú tagjainak, és magának a királyi családnak a falait. II. Mária angol királynő Hampton Court-i palotájának tükörszobájába készített virágképeket. Műveinek többsége ma is főleg angol és holland magángyűjteményekben van, valamint számos európai múzeumban, köztük a Magyar Nemzeti Galériában is láthatók.

<https://mng.hu/?s=Bogd%C3%A1ny+Jakab>

12. **125 éve** született **WEININGER ANDOR** (1899–1986) magyar festő, grafikus, díszlettervező. Pécsi gyermekkorát után Németországba költözött, ahol a Bauhaus mozgalom elkötelezett tagja lett. A náciizmus miatt 1938-ban Hollandiába, majd később New Yorkba emigrált, de élete végéig magyarnak vallotta magát, és fenntartotta hazai kapcsolatait. A Bauhaus szellemiségében rendkívül sok művészeti területen tevékenykedett: volt díszlet és jelmeztervező, bútortervező, és ő a Bauhaus zenekar alapítója is. Festményei elsősorban síkbeli, geometrikus, letisztult kompozíciók. A színház világa különösen foglalkoztatta, sokat dolgozott a „Mechanikus színpad” ötletén. Ezen az absztrakt elemekből álló színpadon az egyes díszletek, az oldalfalak és a padlózat, mint egy nagy installáció, ritmikusan mozognak. A köré tervezett absztrakt revü élete végén meg is valósult. Weininger ezzel a nagyszabású munkájával már az alkalmazott művészetek irányába mozdult el.

<https://viragjuditgaleria.hu/hu/muvesz/weininger-andor/>
<https://revizoronline.com/hu/cikk/7873/bauhaus100-absztrakt-revu-valogatott-muvek-weininger-andor-hagyatekabol-magyar-nemzeti-galeria>

Március

7. **25 éve** halt meg **STANLEY KUBRICK** (1928–1999) amerikai filmrendező. A 20. század filmművészetére nagy hatást gyakorolt újszerű látásmódja. Ide tartoznak a hosszú snittek, melyek során a természetesen billegő kamera vezet végig egy belső téren; az arcokról készített közeli felvételek vagy a filmjeiben

gyakran megjelenő narráció és magyarázó felirat. Nemcsak formailag, hanem tartalmukban is egyediek alkotásai. Foglalkozik a háború pszichológiájával, az erőszak és a bűn természetével, a társadalom romlottságának, vagy éppen az emberi faj létezésének kérdéseivel. Legtöbb esetben irodalmi műveket dolgozott fel, de az alapanyagot szabadon kezelte, nem szolgai módon mutatta be az eredeti cselekményt. Filmjeivel gyakran megosztó véleményeket, botrányt vagy elutasítást váltott ki. Nehezen megfejthető, többretű, intellektuális alkotásai gondolkodásra késztetnek. Gyakran kétértelmű, nem világos befejezésekkel zárja történeteit. Nagyon nem szerette, ha ezek értelmezéséről faggatják, ez volt az egyik oka annak, hogy kifejezetten rejtőzködő életmódot folytatott. Kerülte a hivatalos szerepléseket és a médiát, még a hétköznapi környezetében élő emberek sem mindig tudták, hogy ő a híres rendező. Leghíresebb alkotásai ma már igazi kultuszfilmek, mint a *2001 Űrodüsszeia* (1968), a *Ragyogás* (1980), vagy a *Tágra zárt szemek* (1999), melynek bemutatóját már nem érte meg.

<https://people.inf.elte.hu/bigsaai/kubrick/>

9. **125 éve** született **BARTA LAJOS** (1899–1986) szobrász. A budapesti Iparművészeti Főiskola növendéke volt, majd párizsi tanulmányútja során megismerkedett a modern művészeti törekvésekkel. Az absztrakt szobrászatnak egy derűs, életteli, harmóniát és erőt sugárzó irányát képviselte. Geometrikus formákból álló, nonfiguratív alkotásai lágy, gömbölyű, kiegyensúlyozott alakjukkal természetes, organikus hatást keltenek. Mindig megőriznek valami alapvető emberi vonást, mozdulatot, testtartást, melyen keresztül tartalmat hordoznak. Rendkívül hányattatott sorsa ellenére – túlélte a második világháborút, zsidó származású művészként a holokausztot és a munkaszolgálatot, majd a szocializmus éveiben végül Nyugat - Németországba emigrált, – élete végéig megőrizte derűs létezését. Nem adta fel az absztrakt művészethez való kötődését akkor sem, amikor a kor politikai hatalma a szocialista realizmust irányába kényszerítette. Az '50-es években például az egyik köztéri szobortervét azzal dobták vissza, hogy „legyen legalább 30%-kal ábrázolóbb”. Barta humorral vágott vissza, amikor nem sokkal később a gellérthegyi játszótérre készült *Lovacsák* című alkotását szintén visszautasították. Most azzal érveltek, hogy sokkal olcsóbb lenne, ha három egyforma lovat kellene legyártani a különböző figurák helyett. *“A világon nem létezik három egyforma ló. Ha azt akarják, hogy realista művet alkossak, ragaszkodom három különböző lóhoz”* - válaszolta a művész. A szoborcsoport végül az eredeti tervek alapján készült el.

<https://magyarmuzeumok.hu/cikk/testetlen-szobrok-barta-lajos-kiallitas-a-kiscelliben>

<http://artkartell.hu/vizit/358-barta-csavar>

11. **125 éve** halt meg **THAN MÓR** (1828–1899) festőművész, a magyar történelmi festészet egyik legjelentősebb képviselője. Barabás Miklós növendéke volt, de az 1848-as szabadságharc miatt félbeszakította tanulmányait, és Görgei Artúr mellett lett hadifestő. Vízfestményein számos fontos csata jeleneteit megörökítette. A későbbiekben is főleg történelmi képeket festett, melyek a magyarság erejét és dicső múltját idézték fel. Ugyanakkor akadémikus stílusa kicsit élettelen, merev, száraz hangulatú. Legsikeresebb művei a nagyszabású történelmi freskók. Ennek szép példája a Magyar Nemzeti Múzeum lépcsőháza, melyet Lotz Károllyal közösen készített. A Magyar Nemzeti Galéria számos alkotását őrizi, a festő szülőhelyén, a vajdasági Óbecsén pedig Than-emlékház működik. Az óbecsei katolikus plébániatemplom *Mária mennybemenetele* című oltárképe szintén Than Mór alkotása.

https://manda.blog.hu/2014/03/11/than_mor_a_hadifesto

<https://www.kozterkep.hu/43514/a-magyar-nemzeti-muzeum-folepcsohanak-frize>

<https://mng.hu/?s=Than+M%C3%B3r>; <https://www.than.rs/>

15 éve halt meg **BACSO PÉTER** (1928–2009) magyar filmrendező. Leginkább azzal írta be magát a magyar filmtörténetbe, ahogy tragikomikus szatíráival kifigurázta a szocialista diktatúrát, és nevetségessé tette a mindent megnyomó politikai hatalmat. Legendás filmje *A tanú*, a Rákosi-rendszert bemutató drámai filmvígjáték. Hiába zárta dobozba a cenzúra hosszú évekre, megjelenése után azonnal kultuszfilm lett, és nagy nemzetközi sikert aratott. Bacsó így nyilatkozott a filmmel kapcsolatban: *„Az a tapasztalatom, hogy egy módon lehet a diktatúrák ellen küzdeni, ha nevetségessé tesszük őket. Azt hiszem, hogy a mindenkorival való szembenállásról szól a film. Svejk az egyik mintaképem, de hivatkozhatok Chaplinre is, aki szintén a kisember és a fasizmus szembenállását mutatja meg a Diktátor című filmjében, ami ma is aktuális.”* Ennek a meggyőződésének a terméke sok más alkotása. Az ötvenes évek kitelepítéseiről szól a *Te rongyos élet* (1983), a rendszerváltásra készülő értelmiségi rétegek összeomlását mutatja be a *Banánhéjkerítő* (1987), a személyi kultuszról űz gúnyt a *Titánia, Titánia* (1988) és a *Sztálin menyasszonya* (1990). Bármilyen tragikus helyzetet vagy emberi drámát mutat is be, azt a hétköznapi szereplőkből áradó humorral, ártatlan, naiv kikacsintással teszi. Nem csak egyedi kortörténelmi lenyomatok ezek a politikai kérdésekhez köthető filmek, hanem fanyar humorukkal és ellenállhatatlanul vicces jeleneteikkel új nézőpontot, tágabb rálátást adtak az azt megelőző, abban résztvevő embereknek is.

<https://nfi.hu/alapfilmek-1/alapfilmek-filmek/jatekfilm/a-tanu-1.html>

<https://nfi.hu/filmarchivum/hirek-1/bacso-peter-filmrendezo-10-eve-halt-meg.html>

14. **525 éve** született **MICHEL COXCIE** (1499–1592) németalföldi festő. Itáliai tanulmányai során nagy hatással volt rá Raffaello művészete. Életművében szépen ötvözte a flamand és az itáliai reneszánsz hagyományokat. Oltárképei, bibliai jelentek és szentek életét ábrázoló festményei, grafikái mellett restaurált is. Még a híres festményekről készült másolatai is olyan magas színvonalúak, hogy a genti oltár ellopott részeit az ő másolataival helyettesítették. Üvegfestményei is fennmaradtak, a brüsszeli székesegyház kápolnájába készített üveglablaka II. Lajos magyar királyt és Mária királynét ábrázolja.
- <https://artvee.com/artist/michiel-coxie/>
16. **A magyar zászló és címer napja.** 1848-ban Pest városháza tornyára e napon tűzték ki először a magyar nemzeti zászlót, és általánossá lett a nemzeti színű kokárda viselése. A korunkra jellemző digitális világ gyakori eszközei a képi jelek és szimbólumok, melyek használata teljesen beépült a fiatalok mindennapi kommunikációjába. Nagyon fontos, hogy olyan nemzeti szimbólumok jelentésével is tisztában legyenek, mint a magyar zászló, a kokárda vagy a magyar címer, melyek a vizuális kultúra fontos elemei. A piros-fehér-zöld trikolor már a 13. századtól kezdve felbukkan a különböző királyi okmányokon, de hivatalosan 1848-ban alkották meg a mai értelemben vett nemzeti zászlót. A 19. századi értelmezés szerint a zöld szín a reményt, más értelmezésben a magyar földet jelképezi. A piros szín az erőt, és a hősök hazáért kiontott véré, míg a fehér a hűséget és békét szimbolizálja. A nemzeti színű szalagból vart kokárda szintén meghatározó jelkép, a magyarsághoz tartozás és a forradalmi múlt nemzeti szimbóluma. Viselése leginkább március 15. ünnepéhez kötődik. A magyar címer jellegzetes motívumai a szent korona, a kettős kereszt, az Árpád-sávós vágott pajzsmező, és a hármashalom. A címerben minden szín és forma fontos jelentéssel bír.
22. **425 éve** született **ANTHONY VAN DYCK** (1599–1641) flamand festő. A világ legnagyobb portréfestői között tartják számon. I. Károly angol király udvari festőjeként majdnem negyven portrét festett csak a királyról, és harmincat a királynéről, aki csak neki volt hajlandó modellt ülni. Van Dyck Rubens tanítványaként eltanulta mesterétől a könnyed, elegáns ábrázolást és finom színhasználatot. Stílusával megújította az addig meglehetősen zárt szabályok szerint működő, szigorú, tradicionális angol portréfestészetet. Bár modelljeit megszépítette, és kissé idealizált eleganciával, jó tulajdonságait hangsúlyozva ábrázolta, kiváló megfigyelő képessége és pszichológiai érzékenysége miatt portréi mégis a jellemábrázolás remekei. Van Dyck hatása meghatározó mind a művészetek, mind a hétköznapi élet területein. Az I. Károlyról készült nagyszámú portréja olyan népszerű és ismert lett, hogy az azokon ábrázolt rövid szakáll a Van Dyke-szakállstílus nevet kapta, ami napjainkban is rendkívül népszerű. Az egyik olajfesték szín, a Van Dyck-barna is róla van elnevezve.

<https://gyaropodas.szepmuveszeti.hu/van-dyck-elete-es-muveszete>

<https://www.szepmuveszeti.hu/mutargyak/hazaspar-portreja/>

29. **50 éve**, 1974-ben ezen a napon találták meg a világhírű, több ezer éves leletet, a **kínai agyaghadsereget**. A felfedezés a véletlennek köszönhető, ugyanis kútásó munkások akadtak rá az első cserépdarabokra. A későbbi feltárás során kb. 8000 életnagyságú katonaszobrot, valamint több száz agyag lovat és harci szekeret ástak ki. A hadsereget Csin Si Huang-ti császár mellé temették i.e. 210-ben, hogy halála után szolgálják őt. Az élethűen megmunkált szobortömeg olyan hatást keltett, mintha eleven hadsereg lenne. A terrakotta alakoknak egyedi az arcuk, és kimunkált, valódi fém fegyverzetük van. A fej és a törzs üreges, a karok és lábak pedig tömör agyagból készültek, és az egyes darabokat agyaggal dolgozták össze. A szobrok eredetileg színes festékekkel voltak díszítve, ez azonban az évszázadok alatt lekopott. Az agyaghadsereg egyes darabjait a világ számos helyén kiállították, 1988-ban Budapesten, a Magyar Nemzeti Múzeumban is látható volt 11 eredeti szobor. Ez év december végéig pedig a szegedi Móra Ferenc Múzeumban láthatóak az agyagkatonák, és az ókori Kína más értékes kincsei.

https://moramuzeum.hu/agyagkatonak_kiallitas/

<https://www.erdekesvilag.hu/a-rejtelyes-agyaghadsereg/>

Április

14. **100 éve** halt meg **LOUIS HENRY SULLIVAN** (1856–1924) amerikai építész, az első felhőkarcolók építője, és a modern építészet megalapozója. Az acél megjelenése, az elektromos felvonók, és nem utolsósorban a rendkívül megdrágult telekárak forradalmi változásokat hoztak az építészetben. Sullivan épületei viszonylag kisebb alapterületen, inkább fölfelé terjeszkednek. Ezek a magas házak teljes egészében acél szerkezettel készültek, a finom szecessziós dekorációval ellátott téglafalak csak utólag kerültek fel a homlokzatra. Ez az eljárás valódi szerkezeti forradalmat hozott a 20. század építészetében. Sullivan az épületek beosztásának prototípusát is megalkotta, mely aztán általánossá vált az amerikai nagyvárosokban: az alsó szinten kapnak helyet az üzletek, középső emeleteken az irodák, legfelül pedig az épületgépészeti felszerelések helyezkednek el. Louis Sullivan fő elve az volt, hogy a „forma követi funkciót”. Ez az alapgondolata nagy hatással volt az egész városkép modern átalakulására. A Chicagói Iskola nevű várostervezési mozgalom vezéralakjaként a gyorsan iparosodó városban a praktikus, gazdaságos kivitelezést és a fenntartható működést tartotta szem előtt. Főleg irodaházakat, gyárakat, áruházakat tervezett. Sullivan volt a mestere Frank Lloyd Wrightnak, a 20. század egyik legkiemelkedőbb építészének.

<https://www.archdaily.com/544355/spotlight-louis-sullivan>

15. **5 éve** gyulladt ki a párizsi **Notre Dame-székesegyház**. A katedrális 1163-ban kezdték építeni, és majdnem 200 éven át készült. Az öthajós, kereszthajóval és támpillérekkel ellátott, gyönyörű rózsablakkal díszített templom a gótikus építészet egyik legnagyobb alkotása. Homlokzatának kompozíciója a későbbi székesegyházak mintájává vált. 2019. április 15. koraesti óráiban valószínűleg elektromos eredetű tűz ütött ki az akkor éppen felújítás alatt álló székesegyházban. A tűz pillanatok alatt elterjedt, leégett a templom tetőszerkezete, összedőlt a huszártorony, és súlyosan megrongálódtak az üvegablakok, szobrok, és a templom padjai is. A templomban őrzött műkincseket azonban sikerült kimenteni, és szerencsére a harangtoronyok sem dőltek le. A nagy nemzetközi összefogással évek óta folyó újjáépítést szeretnék befejezni a 2024-es párizsi olimpiai játékok idejére. Az eset felhívta a figyelmet a műemlékek modernizálásának időszerű kérdésére, például a megfelelő tűzvédelmi rendszerek kiépítésre a régi épületekben.
18. **Műemlékvédelmi világnap**. Ma már természetes számunkra, hogy akár itthon, akár külföldön járunk, régi korok épületei, – például várak, kastélyok, paloták, templomok, középületek, régi terek és városrészek – tárják fel előttünk az előző évszázadok művészeti értékeit. Ez azonban nem volt mindig így, sőt, a műemlékvédelemnek csupán a 19. században lett intézményesített, szervezett kerete. Az ezt megelőző korok általában átépítették vagy beleépítették a saját városképükbe, vagy éppen elbontották a régi épületeket. Jó példa erre a római Colosseum, melynek építését 72-ben, Vespasianus császár uralkodása alatt kezdték meg. A csodálatos amfiteátrumot a középkorban rablótanyaként és erődítményként is használták, de leginkább értékes kőbánya volt a korabeli egyházi és világi építkezésekhez majdnem 1000 éven át. Így tűnt el róla az összes díszítő elem, márvány burkolat és márványülés. Végül az 1700-as években XIV. Benedek pápa nyilvánította szent helyé, majd az 1800-as évek elején VIII. Pius pápa kezdeményezésére indultak komoly erőfeszítések az egyedülálló műemlék megóvására és helyreállítására. Magyarországon Henszlmann Imre művészettörténész, régész mellett olyan jelentős egyházi személyek nevéhez köthető a műemlékvédelem intézményeinek és szabályozásának megteremtése, mint Rómer Flóris bencés szerzetes, nagyváradi püspök, művészettörténész és régész, vagy Ipolyi Arnold nagyváradi püspök. A műemlékvédelem ma sokrétű feladatot lát el. Nem csak a műemlékek feltárása, helyreállítása és folyamatos karbantartása tartozik a hatáskörébe, de a nagyközönség számára a minél szélesebb körű hozzáférés biztosítása is. A műemlékvédelemhez tartoznak az épülethez tartozó festmények, freskók, szobrok és berendezési tárgyak restaurálási munkálatai is.

<https://muemlekem.hu/>

175 éve halt meg **KARL IVANOVICS ROSSI** (Carlo Rossi, 1775 – 1849), olasz származású orosz építész. Rossi Nápolyban született, de már gyermekkorában Szentpétervárra került. Sándor és Miklós cár megbízásai nyomán 1816-tól ő lett

a város főépítésze. Rossi érdeme, hogy Szentpétervár lett a világ egyik legszebb klasszicista városa. Nagyszabású empire épületei a Mihály-palota, (ma Orosz Múzeum), a Jelagin-palota, (ma Iparművészeti múzeum), a Palota tér íves oldalát határoló Fővezérkar épülete, a Nemzeti Könyvtár, vagy a Puskin Színház, és a hozzá tartozó Rossi utca téregyüttese. A hatalmas lépték és monumentális méretek ellenére Rossi soha nem veszítette el az arányérzékét. Épületei nemes egyszerűséget, méltóságot és harmóniát sugároznak. Sikeres szakmai pályafutása ellenére teljesen elfeledve, elszegényedve halt meg.

<https://www.meisterdrucke.hu/m%C5%B1v%C3%A9szek/Carlo-Rossi.html>

Május

10. **175 éve halt meg KACUSIKA HOKUSZAI (1760–1849)**, az egyik leghíresebb japán fametsző, festőművész. Mivel Japán nagyon zárt világ volt, így csak halála után lett világhírű, de hazájában rendkívül sikeres művész volt már életében. Sok tanítványa volt, festészeti és művészeti kézikönyveket is kiadott. Élete során legalább harminc nevet használt, névváltoztatásai egyben életútjának szakaszait is jelzik. Így például a Kacusika Hokuszai név az akkori lakhelyének, Edo városának egyik kerületére, és azon belül az északi műteremre utal, míg idős korában az „Őrütl öregember a művészetért” („Gakjó Ródzsin Mandzsi”) nevet használta. Több mint harmincezer művet alkotott, és közel négyszáz könyvet illusztrált. Hagyományos japán technikákkal készült, aprólékosan részletezett fadúcos nyomtatokat, tusrajzokat és festményeket készített, de megtanulta a holland és francia stílusú rézkarckészítést is. Témái kezdetben a hagyományos japán motívumok, vagyis a kabuki színészek, szumó birkózók, buddhista papok és kurtizánok voltak. Később a tájképek felé fordult érdeklődése, és ezzel a japán festészetnek egy teljesen új irányát alakította ki. A japán tájat élénk színekkel, fekete kontúrvonalakkal, sokszor egészen különös nézőpontból ábrázolta. Tájképein megjelennek a jellegzetes növények, állatok, és a különböző társadalmi rétegekhez tartozó emberek hétköznapi élete is, így inkább zsánerképek, életképek ezek, háttérben a jellegzetes japán vidékkel. Rendkívül érzékenyen, sokszor csak finom utalásokkal ábrázolta a lét küzdelmes, szomorú, felemelő, vagy éppen hétköznapi derűs jeleneteit. Leghíresebb alkotása a Fudzsi harminchat látképe, melyet 70 évesen készített. Ennek a sorozatnak az egyik ismert darabja a Nagy hullám. Manga nevű humoros képregényeket is rajzolt, melyek hatással voltak a ma is ezen a néven ismert japán képregényekre. Hokuszai stílusa nagy hatással volt a 19. századi európai művészekre is, például a szecesszió stílusirányzatára, és az impresszionizmus nagy alkotóira. Tiszteletére szobrot állítottak Balatonalmádiban.

<https://cultura.hu/szub-kultura/hokuszai-a-legendas-japan-kepzomuvesz/>
<https://fidelio.hu/vizual/7-erdekesseg-a-nagy-hullam-festojerol-137386.html>

<https://fidelio.hu/vizual/a-japan-muveszetnek-koszonhetjuk-a-szecessziot-is-152590.html>

16. **A rajzolás világnapja.** A rajzolás végigkíséri az emberiség művészetét az őskortól egészen napjainkig. Olyan fontos készségek kialakulásához és fejlesztéséhez elengedhetetlen, mint a finommotorikus képességek, a kézírás, a koncentrált figyelem, a szem és kéz koordináció, az absztrakciós készség kialakulása, valamint a vizuális nyelv értő és alkotó használata. A szabadkézi rajz mellett, hogy rendkívül szórakoztató elfoglaltság, nagyon jól fejleszti a kreativitást is. A digitális képképzés korában különösen felértékelődik a szabadkézi rajzolásnak az a jellegzetessége is, hogy kézzel fogható, valódi alkotást hoz létre. Nem utolsó sorban mellette szól az is, hogy a lehető legegyszerűbb, legolcsóbb vizuális nevelési eszköz, hiszen csak papír és ceruza kell hozzá.

<https://mindsetpszichologia.hu/miert-erdemes-felnottkent-is-rajzolni>

18. **Múzeumi világnap.** Ennek alkalmából tartják májusban Budapesten a Múzeumok Majálisát a Múzeumkertben és a Magyar Nemzeti Múzeumban. A több tízezer látogató vonzó kulturális fesztivál a hazai múzeumoknak nyújt bemutatkozási lehetőséget. Hagyományosan ekkor osztják ki az Év Múzeuma és az Év Kiállítása díjakat.

https://jelesnapok.oszk.hu/prod/unnep/muzeumi_vilagnap

19. **100 éve halt meg NEMES-LAMPÉRTH JÓZSEF (1891–1924),** a magyar avantgárd festészet egyik meghatározó alakja. Akadémikus stílusú képzésben részesült, de a nagybányai művésztelepen, majd párizsi tanulmányútja során megismerkedett a modern irányzatokkal. Expresszionista, kubista és konstruktivista hatást mutató képeit tömörszerű, erőteljes alakok, geometrizáló formák jellemzik. Erőteljes színekkel, nagy foltokban, és széles, szinte durva ecsetvonásokkal készült alkotásai szenvedélyt és energiát sugároznak. Főleg aktképeket és tájképeket festett. Sokszor komor hangulatú szénrajzain és grafikáin tükröződnek személyiségének problémái is. Tragikusan rövid élete során Nemes–Lampérth Józsefen egyre szélsőségesebb idegbetegség uralkodott el. Fokozott igazságérzete, szenvedélyes forradalmi lelkiülete, az első világháborúban szerzett sebesülése, és rossz szociális életkörülményei egyre nagyobb nyomást helyeztek rá, melyet nem bírt elviselni. Elmegyógyintézetben halt meg mindössze 33 évesen. Élete végéig, az intézetben is alkotott. Műveit őrzik többek között a Magyar Nemzeti Galéria, a Petőfi Irodalmi Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár, és számos vidéki múzeum is.

<https://mek.oszk.hu/04400/04413/html/dokumentum.htm>

<https://fidelio.hu/vizual/nemes-lamperth-jozsef-gyorsan-berobbano-es-vakito-fenyu-hullocsillaga-15076.html>

<https://mng.hu/?s=Nemes-Lamp%C3%A9rth+J%C3%B3zsef>

Június

6. **425 éve** született **DIEGO VELÁZQUEZ** (1599–1660) spanyol barokk festő. Már kortársai is a művészek legnagyobbjai között tartották számon, és megítélése azóta sem változott. Egyike azoknak az alkotóknak, akik a legnagyobb hatást gyakorolták a modern művészetre. Festészeti technikája inspirálta az impresszionistákat, és számos híres parafrázis is született festményeiből, mint például Pablo Picasso vagy Francis Bacon munkái. Velázquez már 11 évesen festőinasnak állt, és fiatalon kezdett önállóan dolgozni. Első korszakára a szegény emberekről készült portrék és zsánerképek jellemzőek. Velázquez egyéni látásmódja már itt is felismerhető, ő ugyanis a természet utáni rajzolás híve volt az akkoriban szokásos másolások és a modellbábúk használata helyett. Életképeire a természetesség, egyszerűség, a mesterkéltségek hiánya jellemző. Munkái felkeltették IV. Fülöp spanyol király figyelmét, így a mindössze 23 éves Velázquez udvari festő lett, és több évtizeden át a királyi család szolgálatában állt. Leginkább a királyi család tagjait, főúri és egyházi méltóságokat örökített meg, de fontosak nagyméretű történelmi festményei is. Teljesen természetesen ragadta meg modelljeit abban a korban, amikor a színpadias hatáskeltés volt az uralkodó stílus. Képeire jellemző a fények és árnyékok játéka, valamint a felületek és textúrák aprólékos, anyagszerű kidolgozása. A portréfestészet utánozhatatlan mesterérvé vált. Modelljeinek lelkiállapota és jellemvonásai átsugároznak még a legmerevebb etikettnek megfelelő öltözéken és hivatalos testtartáson is. Kiváló példa erre X. Ince pápa arcképe. Olyan benyomást kelt a portré, mintha az oldalra pillantó egyházfő mindjárt türelmetlenül megszólalna. A hagyomány szerint a pápa így reagált a festményre: „túl igaz”. IV. Fülöp király lányát, Margaréta Teresa infánsnőt hároméves korától tizenöt éves koráig számtalanszor megfestette Velázquez, mert a kisgyermekként eljegyzett lány képeit elküldték a vőlegényének. Az egyre nagyobbacska infánsnőről készült portrésorozat egészen egyedülálló módon nyújt bepillantást a királyi gyermek életébe. A mindig rendkívül fegyelmezett, a kor elvárásainak megfelelően felnőtttruhákba bújtatott kislány tekintete megkapóan őszinte. A festő olyan hatást ér el, mintha egy valódi gyermek pillantana ránk. Annál inkább megrázó ez a szempár, mert tudjuk, hogy az infánsnő tizenöt éves korában férjhez ment, majd huszonegy évesen, negyedik gyermeke születése után meghalt. Velázquez a képein nagyon szeretett játszani a tér különböző nézőpontból való bemutatásával is. Jól mutatja ezt az *Udvarhölgyek* (Las Meninas) című festménye, ami az egyik legkülönösebb alkotása. A spontán jelenet láttán olyan érzésünk van, mintha lopva bepillantanánk a műterembe. Középen áll a már előbb említett infánsnő, körülötte nyüzsgő udvarhölgyek, egy törpe, egy kutya. A teljesen esetleges, egyáltalán nem beállított hatást keltő csoportképen megjelenik Velázquez önarcképe is, aki kép bal oldalán áll, és a nekünk háttal álló festőállvány mellől pillant ránk. Ezzel olyan benyomást kelt, mintha az ő szemével néznénk az

alakokat a most készülő festményen, ugyanakkor látjuk az egész jelenetet kívülről is. A kép háttérében a falon pedig lóg egy tükör, melyben a királyi pár alakja látszik, akik szemben vannak az egész csoporttal. A tükörrel való játék megjelenik a *Vénusz a tükörrel* című festményén is, melyen a női aktot hátulról látjuk, de az arcképe mégis látható a tükörből. Diego Velázquez legtöbb alkotását a madridi Prado Múzeumban őrzik, de a budapesti Szépművészeti Múzeumban látható az *Étkező parasztok* című festménye.

<https://www.szepmuveszeti.hu/mutargyak/etkezo/>

<https://www.filter.hu/cikkek/738/a-vilag-egyik-legrejtelsebb-festmenye>

7. **300 éve** született **FRANZ ANTON MAULBERTSCH** (1724–1796) osztrák festő. A bécsi születésű művész élete nagy részét Magyarországon töltötte, így ő lett az egyik legjelentősebb hazai barokk és rokokó freskófestő. Magyarországon számos helyen láthatóak mennyezeti képei és oltárképei. Jelentőségét tovább árnyalja, hogy művészetén jól látszanak a klasszicista stílusra való áttérés lépései. A kezdeti barokkos színvilágból, a patetikus ábrázolás és illúziós festészet felől fokozatosan váltott a szárazabb, precízen megkomponált, merevebb hatású és visszafogottabb színvilágú képekre. Legjelentősebb barokk alkotásai a sümegi templom faliképei, és a székesfehérvári karmelita templom mennyezetképe. A győri székesegyházban, a váci Dómban, a szombathelyi püspöki palotában és az egri líceumban látható freskói és képei már inkább a klasszicista stílust képviselik. Rajzait és színvázlatait láthatjuk a Szépművészeti Múzeumban és a Magyar Nemzeti Galériában is.

<https://cultura.hu/kultura/ki-volt-maulbertsch/>

<https://www.szepmuveszeti.hu/mutargyak/a-szentharomsag-2/>

<https://mng.hu/mutargyak/szent-istvan-felajanlja-koronajat-marianak/>

10. **125 éve** született **MARTYN FERENC** (1899–1986) képzőművész. Sokféle területen alkotott, minden ágazatban az új formákkal való kísérletezés jellemezte alkotásait. Gyermekkorát rokona, Rippl-Rónai József festőművész házában töltötte, aki később a Képzőművészeti Főiskolán mestere lett. Tanulmányait követően sok más kortársához hasonlóan Párizsba utazott. Itt ismerkedett meg a modern irányzatokkal, és tagja lett az Abstraction – Création (absztrakció – alkotás) nevű művészcsoportnak. Ez a formáció a nonfiguratív, konstruktivista és absztrakt expresszionista stílust képviselte, mely Martyn festészetének is jellemzője. Hazatérve Pécsen telepedett le, ahol a művészeti élet meghatározó egyénisége és szervezője lett. A modern magyar szobrászat egyik első kísérletezője, legjelentősebb szobra a *Hangyák emlékműve* című ironikus alkotás. A geometrikus formákból függőlegesen összeállított hangya sokszorosra növelt méretével emberi asszociációt kelt, és a kisember szimbólumává válik. Szobrai mellett Martyn festett, könyveket illusztrált, grafikai sorozatot készített, valamint edényeket, tálakat, vázákat és más kerámiákat tervezett a pécsi porcelángyárnak. Tiszta színekkel készült, kiegyensúlyozott kompozíciójú

festményei geometrikus formákból álló absztrakt alkotások, azonban soha nem szakadt el a figurális ábrázolástól sem. Mesteri rajztudásáról tanúskodnak a Don Quijote vagy Ulysses kötetéhez készített illusztrációk. Berzsenyi Dániel életének jeleneteiről grafikai sorozatot készített, és vizuális naplójában rajzokkal dokumentálta saját élete hétköznapi eseményeit. Számos díjat és kitüntetést kapott életében, és Pécsen a Martyn Ferenc Múzeum mutatja be a művészetét.

<https://mek.oszk.hu/19300/19313/19313.pdf>

<https://hetedhethatar.hu/hethatar/?p=62668>

<https://www.kozterkep.hu/642/hangyak-emlekmuve>

15. **5 éve** halt meg **FRANCO ZEFFIRELLI** (1923–2019) olasz rendező és forgatókönyvíró. Életművében szétválaszthatatlanul összefonódik a színház és a film világa. A londoni, párizsi és milánói operaházak kedvelt rendezője volt, aki megújította az operarendezés elavult stílusát. Számos operát meg is filmesített. A legkiválóbb énekesek közreműködésével készült *Bajazzók*, *Traviata*, *Parasztbecsület* vagy az *Otello* egyaránt világsikert aratott. Filmjeinek külön csoportját alkotják a Shakespeare műveit feldolgozó alkotásai, például a *Makrancos hölgy* (1967), *Rómeó és Júlia* (1968), *Hamlet* (1990). Zeffirelli elkötelezett hívő katolikusként fontos vallási témákat is vászonra vitt. Az Assisi Szent Ferenc életét bemutató *Napfivér*, *Holdnővér*, vagy a *Názáreti Jézus* című öt részes sorozatban megélt hitét mutatja be. Ezek az alkotások máig a legjelentősebb keresztény mozifilmek közé tartoznak. Filmjeiben szépen komponált, színes, érzelmekre ható látványvilággal építkeznek. Nagyon komolyan vette a történelmi hitelességet a díszletek, helyszínek és jelmezek megválasztása során, valamint mindig az eredeti történetnek megfelelő korú színészek játszották a szereplőket. Bár gyakran érte az a kritika, hogy a filmjei túlságosan idealizált, népszerű dallamokkal aláfestett színes mesekönyvek, hatása mégis vitathatatlan. Aprólékos környezetábrázolása, finom lélektani érzékenysége, és a történetek friss, eleven nézőpontból való bemutatása a nagy rendezők közé emeli Franco Zeffirellit.

<https://filmtett.ro/cikk/egy-reneszansz-ember-franco-zeffirelli-portre>

27. **450 éve** halt meg **GIORGIO VASARI** (1511–1574) itáliai építész, festő, művészeti író. A manierista festő magának Michelangelonak volt a tanítványa, nem csoda hát, hogy Michelangelo lesz egész életének példaképe és legfontosabb esztétikai mércéje. A korszak sok más művészevel is személyes kapcsolatba került, hiszen számos helyen dolgozott: a szülővárosában, Arezzóban, de Rómában, Nápolyban, Ravennában, Velencében és más kisebb városokban is. Firenzében a Medici-család szolgálatában állt, míg a Vatikán falai között a pápák életét ábrázoló freskókon dolgozott. Vasari se festőként, se építészként nem volt kiemelkedő tehetség, azonban éppen a művészeti körökben és intellektuális környezetben töltött idő ösztönözte arra, hogy összegyűjtse és megírja a nagy

itáliai művészek életrajzát. Giorgio Vasari legfontosabb alkotása *A legkiválóbb festők, szobrászok és építészek élete* című kultúrtörténeti műve, melyet még életében bővített és átdolgozott, és kétszer is megjelentetett. Ebben használja először a reneszánsz szót a művészetek újjászületésére utalva. Vasari komoly kutatásokat végzett, és minden témához kapcsolódó forrást feltárt, megismert és összegzett. Még a régi és kortárs mesterek eredeti rajzait is gyűjtötte a könyv számára, így a műgyűjtés megalapozójának is tekintik. Könyvében nem csupán száraz tényanyagot vagy életrajzokat rögzít, hanem összefüggéseket keres, a haladás és fejlődés lépéseit vizsgálja, és néha saját elveit, ideáit vetíti bele véleményébe. Bár emiatt számos kritika érte az évszázadok során, műve mégis a művészettörténet egyik legfontosabb forrása, és a későbbi korok művészeti írásainak mintája.

<https://cultura.hu/kultura/vasari-a-festok-iroja/>

22. E napon rendezik a **múzeumok éjszakája** programsorozatot. Hagyományosan délutántól kezdve különleges rendezvényekkel, meghosszabbított nyitvatartással várják a látogatókat az ország összes múzeumában. Kedvezményes belépővel, múzeumi buszjáráttal több budapesti helysín, tárlat is megtekinthető.

<https://gotravel.hu/program-muzeumok-ejszakaja>

TARTALOM

Magyar irodalom	5
Magyar történelem	30
Zenetörténet	42
Vizuális kultúra	57

